

વર્ષ : ૩૮ • અંક : ૮
સોગાસ્ત - ૨૦૧૪

શલેષ સંતકી આત્માનંદજી પ્રેરિત

Retail Price Rs. 5/- Each

દિવ્યાદ્વાનિ

આધ્યાત્મિક મુખ્યપત્ર

પર્યુષણ વિશેષાં

કોઘ પર
કામાનો વિજય

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેળું

(શ્રી જગ્યુત - બેલા - સાધના કેળું સંચાલિત)

બેલા ૩૮૨ ૦૦૧, (ન્ય. ગાંધીનગર, ગુજરાત)

ફોન : (૦૭૯) ૨૩૨૬૯૭૧૧, ૨૩૨૬૯૮૮૮-૮૯ ફૂટરો : (૦૭૯) ૨૩૨૬૯૭૪૨

E-mail : mail@shrimadkoba.org, Web. : www.shrimadkoba.org

સંસ્ક્યામાં ગુરુપૂર્ણિમા નિમિતે યોજાયેલ આધ્યાત્મિક શિખિરની વેળાએ
 (તા. ૧૧-૭-૨૦૧૪ થી તા. ૧૩-૭-૨૦૧૪)

પૂજયશ્રીની પાવનાલિશ્રા

પૂજય શ્રી અક્ષારપત્રલાલજી સ્થામી

આદ.ડૉ. કુમારપાણ દેસાઈ

આદ.ડૉ. મિતોન્દ્રભાઈ શાહ

લા.ડા.આદ. શ્રી સુરેશજી

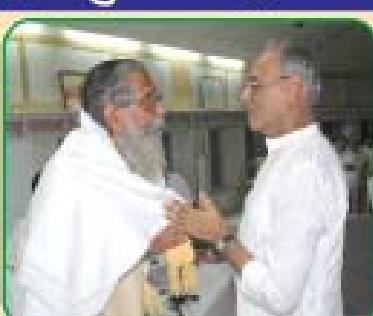
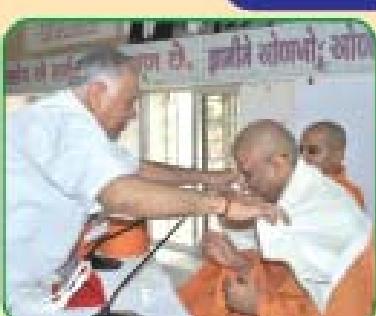

આદ. શ્રી નંદલાલજી

યુવાભાગતવૃદ્ધ, કોવા

સંતો-વિદ્યાનોનું સંસ્ક્યા દ્વારા અભિવાદન

દિવ્યધન

અનુક્રમણિકા

- (૧) શ્રી સદ્ગુરુપ્રસાદ ..... શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી ૫
(૨) પર્યુષણ-આત્મજગૃતિનું પર્વ પૂ. શ્રી આત્માનંદજી ૭
(૩) ક્ષમા માગીએ ખરા વેરી અને વિરોધીની .....
..... ડૉ. કુમારપાળ દેસાઈ ૯
(૪) આત્મપ્રાપ્તિનો અપૂર્વ અવસર .....
..... પ્રા. ચંદાબહેન પંચાલી ૧૨
(૫) પર્વધિરાજ પર્યુષણની આરાધના.. પૂજય બહેનશ્રી ૧૭
(૬) પર્વધિરાજ પર્યુષણ ..... શ્રી ભાનુબેન ડી. શાહ ૨૦
(૭) લોકોત્તર પર્વ ..... શ્રી વિભાબેન એસ. મહેતા ૨૬
(૮) મહાપર્વનો પ્રાણ ..... શ્રી પૂર્ણિમાબેન શાહ ૨૭
(૯) પર્યુષણ પર્વનો પ્રાણ : ક્ષમાપના .....
..... શ્રી વલભજી હીરજી ૨૮
(૧૦) સાધનાનું પર્વ-પર્યુષણ ... શ્રી મિતેશભાઈ શાહ ૩૧
(૧૧) શ્રમણ સંસ્કૃતિ કા પ્રતિક-ચાતુર્માસ.....
..... ગણાચાર્ય શ્રી વિરાગસાગરજી ૩૩
(૧૨) જીવનમાધુર્ય - દિવાળી પુસ્તિકા ૩૪
(૧૩) સમાજ-સંસ્થા દર્શન ૩૭

વર્ષ : ૩૮

ઓગસ્ટ, ૨૦૧૪

અંક - ૮

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક આધ્યાત્મિક કેન્દ્ર

(શ્રી સત્શુત-સેવા-સાધના કેન્દ્ર સંચાલિત)

કોબા - ૩૮૨ ૦૦૭ (જિ. ગાંધીનગર, ગુજરાત)

ફોન : (૦૭૯) ૨૩૨૭૬૨૧૬/૪૮૩/૮૪

ફેક્સ : (૦૭૯) ૨૩૨૭૬૧૪૨

mail@shrimadkoba.org

www.shrimadkoba.org

લેખકો / ગ્રાહકો / વાચકોને

- ⇒ ‘દિવ્યધનિ’ દર મહિને પ્રગટ થાય છે.
- ⇒ કોઈ પણ અંકથી ગ્રાહક થઈ શકાય છે.
- ⇒ ગણ વર્ષથી ઓછી મુદ્દતનું લવાજમ સ્વીકારવામાં આવતું નથી.
- ⇒ ચેક/ડ્રાઇટ/એમ.ઓ. ‘શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર, કોબા’ના નામનો મોકલવો.
- ⇒ સહુ સ્વજનો-મિત્રો વધુમાં વધુ ગ્રાહકો નોંધાવીને સહયોગી બને તેવી વિનમ્ર અપેક્ષા છે.
- ⇒ ગ્રાહકોએ પત્રવ્યવહારમાં પોતાનો ગ્રાહક નંબર અને પૂરું સરનામું અવશ્ય લખવું. ગ્રાહક નંબર સરનામાની ઉપર લખેલો હોય તે નોંધી રાખવા વિનંતી છે.
- ⇒ સરનામામાં ફેરફાર થયાની જ્ઞાણ તાત્કાલિક કરવા વિનંતી છે.
- ⇒ કોઈપણ લેખ સ્વીકારવો કે ન સ્વીકારવો કે કમશા: લેવો તેનો સંપાદકશ્રીને સંપૂર્ણ અધિકાર રહેશે.
- ⇒ લેખકોનાં ભંતબ્યો સાથે સંપાદકશ્રીનું સહમત હોવું આવશ્યક નથી.

: મુદ્રણસ્થાન :

ભગવતી ઑફસેટ

૧૫/સી, બંસીધર ઑસ્ટેટ, બારડોલપુરા,
અમદાવાદ - ૩૮૦ ૦૦૪
ફોન : ૨૨૧૬ ૭૬૦૩

પ્રાર્થના

હે પરમકૃપાળુદેવ !

અનંતકાળથી મારા આત્માએ અનંત વસ્તુઓની આકંક્ષા કરી છે, યાચના કરી છે અને તેની પ્રાપ્તિ પણ કરી છે. અથળક સંપત્તિ, સિદ્ધિ અને અનંત શરીર મેળવ્યા છે અને છોડ્યા પણ છે. પરંતુ આ ભવમાં આપ કરુણાસાગરની કૃપાદિષ્ટી મુજ અલ્યમતિને એવી વિચારણા જાગી કે, મારું અનંતકાળનું પરિભ્રમણ ટળતું નથી તેનું કારણ શું હશે ? અને તે ટાળવા માટે મારે શું કરવું ? વિચારતાં એમ લાગે છે કે, જીવે સત્યાસુધારણા ચરણ સેવ્યાં નથી, સદ્ગુરુદેવની આજ્ઞા ઉઠાવી નથી અને જ્ઞાનીઓનો ઉપદેશ આત્મામાં પરિણામ પાય્યો નથી. આ ભવમાં જ્યારે આપના જેવા નાથ - સ્વામીનાથ - હદ્યનાથ મણ્યા છો ત્યારે આપની પાસે સમકિતનું મોતી, આત્માનું અમૃત અને પરમપદની જ માંગણી કરવી જોઈએ. અત્યાર સુધી તો અમૃતસાગર પાસે જઈને પણ મારો આત્મા તરસ્યો રહ્યો છે, કલ્પવૃક્ષ પાસેથી કથીર જ માર્ગું છે અને રાજ પાસે જઈને કોડીની જ કમાણી કરી છે. આ ભવમાં આપ રાજ રાજેશ્વર મણ્યા પછી ફરીથી એવી જ ભૂલ હું કરું ? ના પ્રભુ ! ના ! આપની કૃપાથી હવે મને સદ્ગુરુદેવની સૂર્જી છે, મારા આત્માની દ્યા મને જાગી છે અને તે દ્યાથી પ્રેરાઈને મારા આત્માને જ કહું છું,

“રાજપ્રભુની અનન્ય ભક્તિ, અનન્ય ભાવથી કરતો જા, અનન્ય શરણના આપનારની, અનન્ય સેવા કરતો જા; અનન્ય એવા સદ્ગુરુદેવની આજ્ઞા ઉર ઉઠાવતો જા, અનન્ય એવા પરમપદને, હે ચેતન તું ઝંખતો જા.”

સાચા દિલથી ભક્તિ કરનાર ભક્તની માગણી પ્રભુ પૂર્ણ કરે જ છે ને ?

પ્રભુ ! આપ પણ કરશો ને ?

॥ ઊં શાંતિઃ શાંતિઃ શાંતિઃ ॥

શ્રી સદગુરુપ્રસાદ

શ્રીમદ્ રાજયંદ્રભુ

પત્રાંક - ૧૨૮

વવાણિયા, પ્રથમ ભાડ્ર. સુદ્ર ૬, ૧૯૪૬
ધર્મચક્રક ભાઈઓ,

પ્રથમ સંવત્સરી અને એ હિવસ
પર્યત સંબંધીમાં કોઈ પણ પ્રકારે તમારો
અવિનય, આશાતના, અસમાધિ મારા
મન, વચન, કાયાના કોઈ પણ
યોગાધ્યવસાયથી થઈ હોય તેને માટે
પુનઃ પુનઃ ક્ષમાવું છું.

અંતર્જ્ઞાનથી સ્મરણ કરતાં એવો કોઈ કાળ
જણાતો નથી વા સાંભરતો નથી કે જે કાળમાં, જે
સમયમાં આ જીવે પરિભ્રમણ ન કર્યું હોય, સંકલ્પ-
વિકલ્પનું રટણ ન કર્યું હોય, અને એ વડે 'સમાધિ'
ન ભૂલ્યો હોય. નિરંતર એ સ્મરણ રહ્યા કરે છે,
અને એ મહા વૈરાગ્યને આપે છે.

વળી સ્મરણ થાય છે કે એ પરિભ્રમણ કેવળ
સ્વચ્છંદથી કરતાં જીવને ઉદાસીનતા કેમ ન આવી ?
બીજા જીવો પરતે કોષ કરતાં, માન કરતાં, માયા
કરતાં, લોભ કરતાં કે અન્યથા કરતાં તે માહું છે
એમ યથાયોગ્ય કાં ન જાણ્યું ? અર્થાત્ એમ જાણવું
જોઈતું હતું, છતાં ન જાણ્યું એ વળી ફરી પરિભ્રમણ
કરવાનો વૈરાગ્ય આપે છે.

વળી સ્મરણ થાય છે કે જેના વિના એક પળ
પણ હું નહીં જીવી શકું એવા કેટલાક પદાર્થો
(સ્વીઆદિક) તે અનંત વાર છોડતાં, તેનો વિયોગ
થયાં અનંત કાળ પણ થઈ ગયો; તથાપિ તેના વિના
જિવાયું એ કંઈ થોડું આશ્રયકારક નથી. અર્થાત્ જે
જે વેળા તેવો પ્રીતિભાવ કર્યો હતો તે તે વેળા તે
કલ્પિત હતો. એવો પ્રીતિભાવ કાં થયો ? એ ફરી

ફરી વૈરાગ્ય આપે છે.

વળી જેનું મુખ કોઈ કાળે પણ
નહીં જોઉં; જેને કોઈ કાળે હું ગ્રહણ
નહીં જ કરું; તેને ઘેર પુત્રપણે,
સ્ત્રીપણે, દાસપણે, દાસીપણે, નાના
જંતુપણે શા માટે જન્મ્યો ? અર્થાત્
એવા દ્વેષથી એવા રૂપે જન્મવું પડ્યું !
અને તેમ કરવાની તો ઈચ્છા નહોતી !

કહો કે સ્મરણ થતાં આ કલેશિત
આત્મા પરતે જુગુપ્સા નહીં આવતી હોય ? અર્થાત્
આવે છે.

વધારે શું કહેવું ? જે જે પૂર્વનાં ભવાંતરે
ભાંતિપણે ભ્રમણ કર્યું; તેનું સ્મરણ થતાં હવે કેમ
જીવવું એ ચિંતના થઈ પડી છે. ફરી ન જ જન્મવું
અને ફરી એમ ન જ કરવું એવું દફત્ર આત્મામાં
પ્રકાશે છે. પણ કેટલીક નિરૂપાયતા છે ત્યાં કેમ
કરવું ? જે દફતા છે તે પૂર્ણ કરવી; જરૂર પૂર્ણ પડવી
એ જ રટણ છે, પણ જે કંઈ આહું આવે છે, તે કોરે
કરવું પડે છે. અર્થાત્ ખસેડવું પડે છે, અને તેમાં
કાળ જાય છે. જીવન ચાલ્યું જાય છે, એને ન જવા
દેવું, જ્યાં સુધી યથાયોગ્ય જય ન થાય ત્યાં સુધી,
એમ દફતા છે તેનું કેમ કરવું ? કદાપિ કોઈ રીતે
તેમાંનું કંઈ કરીએ તો તેવું સ્થાન કર્યાં છે કે જ્યાં
જઈને રહીએ ? અર્થાત્ તેવા સંતો ક્યાં છે, કે જ્યાં
જઈને એ દશામાં બેસી તેનું પોષણ પામીએ ? ત્યારે
હવે કેમ કરવું ?

"ગમે તેમ હો, ગમે તેટલાં દુઃખ વેઠો, ગમે
તેટલા પરિષહ સહન કરો, ગમે તેટલા ઉપસર્ગ સહન
કરો, ગમે તેટલી વ્યાધિઓ સહન કરો, ગમે તેટલી
ઉપાધિઓ આવી પડો, ગમે તેટલી આધિઓ આવી

પડો, ગમે તો જીવનકાળ એક સમય માત્ર હો, અને દુર્નિમિત હો, પણ એમ કરવું જ. ત્યાં સુધી હે જીવ ! છૂટકો નથી.”

આમ નેપથ્યમાંથી ઉત્તર મળે છે, અને તે યથાયોગ્ય લાગે છે.

કાણે કાણે પલટાતી સ્વભાવવૃત્તિ નથી જોઈતી. અમુક કાળ સુધી શૂન્ય સિવાય કંઈ નથી જોઈતું; તે ન હોય તો અમુક કાળ સુધી સંત સિવાય કંઈ નથી જોઈતું; તે ન હોય તો અમુક કાળ સુધી સત્સંગ સિવાય કંઈ નથી જોઈતું; તે ન હોય તો આર્યાચરણ (આર્થ પુરુષોએ કરેલાં આચરણ) સિવાય કંઈ નથી જોઈતું; તે ન હોય તો જિનભક્તિમાં અતિ શુદ્ધ ભાવે લીનતા સિવાય કંઈ નથી જોઈતું; તે ન હોય તો પછી માગવાની ઈચ્છા પણ નથી.

ગમ પડ્યા વિના આગમ અનર્થકારક થઈ પડે છે. સત્સંગ વિના ધ્યાન તે તરંગરૂપ થઈ પડે છે. સંત વિના અંતની વાતમાં અંત પમાતો નથી. લોકસંશાથી લોકાએ જવાતું નથી. લોકત્યાગ વિના વૈરાગ્ય યથાયોગ્ય પામવો દુર્લભ છે.

“એ કંઈ ખોટું છે ?” શું ?

પરિભ્રમણ કરાયું તે કરાયું. હવે તેનાં પ્રત્યાખ્યાન લઈએ તો ?

લઈ શકાય.

એ પણ આશ્રયકારક છે.

અત્યારે એ જ. ફરી યોગવાઈએ મલીશું.

એ જ વિજ્ઞાપન.

વિ. રાયચંદના યથાયોગ્ય

ક્ષમાપના

- શ્રી વલભજી હીરણ્ય

“હે સર્વજ્ઞ ભગવાન ! તમને હું વિશેષ શું કહું ? તમારાથી કંઈ અજ્ઞાણું નથી. માત્ર પશ્ચાત્તાપથી હું કર્મજન્ય પાપની ક્ષમા ઈચ્છા હું છું.”

ॐ શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ:

હે ભગવાન ! આપ સર્વજ્ઞ હો. તેથી બધું જાણો છો. મારા સત્તામાં રહેલા કર્મને પણ જાણો છો. ત્રિકાળવર્તી જ્ઞાનના ધારક સર્વજ્ઞ ભગવાન ! જગતનું એક રજકણ પણ તમારાથી અપ્રત્યક્ષ નથી. આ જગતમાં અનંત દ્રવ્ય - એક એક દ્રવ્યની અનંત પર્યાયો તમારા જ્ઞાનની બહાર નથી. હું અલ્પજ્ઞ, તમને શું કહું ? એટલે મારે વિશેષ કહેવાનું નથી. વળી, જે પણ કહીશ તેમાં તો મારી અલ્પજ્ઞતાનો દોષ રહેવાનો અને આપ તો સંપૂર્ણ વસ્તુ જાણો છો.

મારી પાસે આ ક્ષમા સિવાય કોઈ શસ્ત્ર, મૂડી કે ઉપાય નથી. મારા કર્મજન્ય પાપો ક્ષય થાય અને ફરી તેવા ન બંધાય એવી સમતા, ક્ષમા, ધીરજ

રહે એમ ઈચ્છા હું. અનેક પ્રકારના દોષોના પશ્ચાત્તાપમાં બળીને, અનંત પ્રકારના કર્મજન્ય પાપોની ક્ષમા માંગી, હું પવિત્ર થઈ તમારી કૃપાને પાત્ર થાઉં તે જ અભિલાષા છે. તે પ્રભુ પૂર્ણ કરજો. “હે જિનરાજ ! તુ જાણો છે સધણું, ત્રિકાળનું એક કાળે, અનંત ભેદ લોક અલોકના, પર્યાય સર્વ નિહાળે, તો તમે નાથ શું જાણો નહિ, કંઈ આ ભવના મુજ પાપો! તો પણ કહું તુમ આગળ તે, શુદ્ધ થવા સપશ્ચાત્તાપો.”

સર્વ વિભાવ પરિણામથી થાકવું, નિવૃત્ત થવું તે શાંતિ છે. તેથી અવશ્ય કલ્યાણ થાય છે.

આમ, ક્ષમાપના દ્વારા મિથ્યાત્વથી છૂટી પ્રભુના તત્ત્વોમાં શ્રદ્ધા કરી જીવ સમકિત પામે છે. પશ્ચાત્તાપયુક્ત પ્રતધારી બને છે અને પૂર્ણતાની પાત્રતા ગ્રહણ કરે છે. આ ક્ષમાપના ભાવવાથી જીવના પરિણામ નિરંતર શુદ્ધ થતાં જાય છે. (સમાપ્ત)

પર્યાખણ : આત્મજગૃતિનું પર્વ

પરમ શ્રદ્ધેય સંતશ્રી આત્માનંદજી

ભૂમિકા : ભારત દેશમાં પ્રાચીન કાળથી અનેક તીર્થકરો, મહાપુરુષો, ઐષિમુનિઓ અને સંતોની પરંપરા ચાલી આવી છે. તેઓએ પોતાના જીવનમાં મહાન અને પ્રબુદ્ધ પુરુષાર્થ કરીને જે દિવ્યજ્ઞાન સહિતના શાશ્વત - સ્વાધીન આનંદની પ્રાપ્તિ કરી, તેની પ્રાપ્તિ જગતના સર્વ જીવને થાય તે આશયથી તેઓએ બોધનો ધોધ વહેવરાવ્યો. આવી 'સર્વજનહિતાય સર્વજીવસુખાય' જે જ્ઞાનગંગા આજે આપણા સુધી સદ્ગ્રામ્યે પહોંચી છે. તો ચાલો આપણે તેમાં નિમજજન કરીને - આપણી જિંદગીને સફળ બનાવીએ.

(૧) સર્વ જીવની મૂળભૂત સમાનતા :

આ જગતમાં આપણે અનેક પ્રકારના મનુષ્યો, પ્રાણીઓ, પક્ષીઓ, જીવજંતુઓ અને વનસ્પતિઓ જોઈએ છીએ. આ બધીય જીવસૃષ્ટિમાં આપણા જેવું જ ચૈતન્ય સર્વ સમયે વિલસી રહ્યું છે. એવી સાચી સમજણ જો આપણે કેળવીએ, તો આપણા જીવનના આખા અભિગમનો જ એક નવીન પુનર્જન્મ થાય. આપણા ધરમાં, આપણા પડોશમાં, આપણી પેઢી-મિલ-કારખાના કે ખેતરમાં, આપણા નગર-પ્રાંત-દેશ કે દુનિયામાં આપણે જેના સંબંધમાં આવીએ તેનામાં આપણાને આપણા જેવો જ આત્મા દેખાય. જો આવી દાખિ બરાબર ટકાવી રાખીએ તો આપણા જીવનમાં વિશ્વમૈત્રીનો સંચાર થઈ જાય. આપણો સમસ્ત વ્યવહાર પ્રેમમય બની જાય. આપણે કોઈની નિંદા, ઈર્ઝા, દ્રેષ, ખોટો પ્રચાર કે ટાંટિયા ખેંચવામાં ગ્રવૃત્ત ન થતાં સૌને સુખ-શાતા-આરામ, સગવડ અને શાંતિમય જીવન

જીવવામાં મદદરૂપ થવા લાગીએ. આપણી આંખોમાંથી અને વાળીમાંથી એવી તો અમૃતવર્ષા થવા લાગે કે જેની અસરથી આપણા સંપર્કમાં આવનાર સૌ કોઈને આપણા પ્રત્યે સહજ વાતસ્ય અને સદ્ગ્રામની લાગણી ઉપજે. આમ થતાં આપણાને વ્યવહાર અને પરમાર્થ બજેની સિદ્ધિ થાય અને આપણા જીવનમાં સાચી અહિંસા તેના વિધેયાત્મક સ્વરૂપમાં અવતરિત થાય.

(૨) વિશાળ દાખિ :

જીવનમાં મોટા ભાગના સંઘર્ષો આપણી સંકુચિત અને એકાંગી વિચારધારાને કારણે ઉપજતા જોવામાં આવે છે. ધરમાં અને સમાજમાં જૂની અને નવી પેઢી વચ્ચેની ખેંચતાણ, ધર્મક્ષેત્રે વિવિધ મતમતાંતરોની કડાકૂટ, આર્થિક ક્ષેત્રે માત્ર પોતાનો જ લાભ જોઈ ભાગીદારો, કામદારો કે આશ્રિતોને તેમનો યોગ્ય હિસ્સો ન આપવાની સંકુચિત મનોવૃત્તિ અને કામદારોમાં ફરજ પ્રત્યેની ઉપેક્ષા સહિત પોતાના હકો મેળવવા પ્રત્યેનો જ હઠાગ્રહ આદિ અનેક વિષમ પરિસ્થિતિઓ સર્જય છે તેમાં ઘણુંખરું આપણી સંકુચિત મનોવૃત્તિ જ મોટો ભાગ ભજવે છે. માટે જો જીવનમાં સાચું જ્ઞાન, વિવેક અને સાપેક્ષદાખિને અપનાવીએ તો ઘણાખધા વિવાદો સમામ થઈ શકે છે. આ માટે નિયમિત સત્સંગ, સદ્ગ્રામંચન અને સદ્ગ્રામિયારનો ત્રિવેણી સંગમ આપણે આપણા જીવનમાં અપનાવવો રહ્યો. આ જ મહાવીર ભગવાને પ્રણીત કરેલા અનેકાંતવાદનું રહસ્ય છે; જેના સદ્ગ્રામયોગ દ્વારા આપણે આપણા જીવનના બધા વાદવિવાદો, સંઘર્ષો અને કળિયા-

કલહનો રૂડી રીતે અંત લાવી સૌહાર્દ્યપૂર્ણ જીવન જીવી શકીએ છીએ.

(૩) સાદું, પરોપકારી અને ન્યાયસંપત્ત જીવન :

આપણી સંસ્કૃતિ ત્યાગ-પ્રધાન રહી છે. તેનું ત્યક્તેન ભુંજિથાઃ - એ આપણા ઋષિ-મુનિઓનું જીવન-સૂત્ર રહ્યું છે અને આ સિદ્ધાંતને વર્તમાનયુગમાં મહાત્મા ગાંધીજી, શ્રીમદ્ રાજયન્દ્રજી, વિનોબાળ અને લાલબહાદુર શાસ્ત્રીજીએ પોતાના જીવનમાં ચરિતાર્થ કરીને આપણને સૌને પ્રેરણા આપી છે.

આવું પ્રેરણાત્મક અને શાંતિદાયક જીવન જીવવા માટે જીવનના ઉચ્ચ અને સત્ય મૂલ્યો વિષે સાચું જ્ઞાન મેળવવું જરૂરી છે. મનુષ્ય ગમે તે ક્ષેત્રમાં કાર્ય કરતો હોય, પરંતુ પાયારુપ તત્ત્વજ્ઞાન અને જીવનની સાચી સમજણ ન હોય તો એકલી સત્ત્વ-પ્રવૃત્તિથી પણ સાચા સુખ-શાંતિ અનુભવી શકતા નથી. તેથી -

“હું કોણ છું ? ક્યાંથી થયો ? શું સ્વરૂપ છે મારું ખરું ? કોના સંબંધે વળગણા છે ? રાખું કે એ પરહરું ? એના વિચાર વિવેકપૂર્વક શાંતભાવે જો કર્યા, તો સર્વ આત્મિક જ્ઞાનનાં સિદ્ધાંતતત્ત્વ અનુભવ્યાં.”

માટે જીવ-અજીવ તત્ત્વોને (જડ શરીર અને ચૈતન્ય જ્ઞાનલક્ષણવાળો આત્મા) યથાર્થપણે જાણવાં. હું ખરેખર કોણ છું ? મારી આજુબાજુના પદાર્થો શું છે ? મારે તેમની સાથે પરમાર્થથી શું સંબંધ છે ? તે પદાર્થો મને મારા જીવનના ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષરૂપી પુરુષાર્થમાં કેટલી હદ સુધી સાધક અને કેટલી હદ સુધી બાધક છે ? મારો તેમના પ્રત્યેનો અભિગમ સમુચ્ચયપણે કેવો હોવો ઘટે છે ? એમ સત્ય તત્ત્વની ગવેષણા સુયુક્તિથી, સત્સંગ-સદ્ગુરુથી-સત્શાસ્ત્રથી અને જીવનપ્રયોગથી જાણવાનો ઉદ્યમ શાંતિ અને વિવેક સહિત કરવાથી

હૃદયમાં દિવ્ય પ્રકાશ અને સહજ આનંદનો ઉદ્ય થાય છે. આ પ્રગટ થયેલી આત્મજ્યોતિ પ્રબળ બનતાં સકળ જગત સ્વર્ણ સમાન અને નીરસ લાગે છે. સર્વ પાપ અને કલંકો ધોવાઈ જાય છે અને સહજ સમાધિની ઉપલબ્ધિ થતાં જીવન ધન્ય બની જાય છે.

જે કોઈ મનુષ્ય ઉપર કહેલા જીવનકમને સાચી સમજણ સહિત ઉપાસે છે તેનું જીવન ઠાડમાર્ઠ અને ભપકાથી પાછું પડતું જાય છે. અર્થોપાર્જનના સમયની તેના જીવનમાં મર્યાદા થવા લાગે છે અને વિશ્વાસધાતથી તથા તેવી બીજી અન્યાયપૂર્ણ પ્રવૃત્તિ દ્વારા યેન કેન પ્રકારેણ ધન મેળવવાની પ્રવૃત્તિ વિરામ પામી જાય છે. કવચિત્ પુણ્યોદયથી વિશેષ લક્ષ્મી આવી મળે તો પણ તે મનુષ્ય પોતાની જરૂરિયાત ઉપરાંતની લક્ષ્મીને દ્યા-પરોપકાર-દાન-સમાજોટકર્ષ જેવા પુનિત કાર્યોમાં લગાવી દે છે. આવો ધર્મત્વા સંતોષનો અનુભવ કરીને કમે કમે નિરારંભી, નિષ્પરિગ્રહી, નીરાગી-નિર્વિકારી, નિર્દ્ધન્દ્વી અને નિષ્ણામી બનીને મહાન ધર્મત્વા તરીકે અન્યને પણ કલ્યાણમાર્ગમાં પ્રેરણા અને પાથેય પૂરાં પાડે છે.

આમ, આ પર્યુષણા દિવસો ઉત્સાહથી પ્રભુભક્તિ, સંતસમાગમ, ધર્મશ્રવણ, દાન, પરોપકાર અને યથાશક્તિ સંયમ-તપના અનુષ્ઠાનમાં વાપરી, આપણી અંતર-ચેતના કે જે સુષુપ્ત થઈ ગઈ છે તેને ઢંઢોળીને જગાડવા માટે છે. સર્વજ્ઞ ભગવાન મહાવીરે બોધેલા શુદ્ધ ધર્મનો આ ટૂંકો સાર આપણા જીવનમાં અપનાવીને કૃતકૃત્ય બનીએ અને પર્યુષણા શબ્દાર્થને (ચારે બાજુથી ધર્મમાં લાગીને, ધર્મભાવનામાં સ્થિર રહેવું) યથાતથ્ય સાર્થક કરીએ.

॥ ઊં શાંતિઃ ॥

ક્ષમા માગીએ ખરા વેરી અને વિરોધીની

પદ્મશ્રી ડૉ. કુમારપાણ દેસાઈ

પર્વાયિરાજ પર્યુષાણની પરાકાળા છે ક્ષમાપના. જો હદ્યમાં વેરઝેરનો ભાવ હોય તો એકેય ધાર્મિક કિયા સફળ થતી નથી. આથી જ જૈનદર્શનમાં ક્ષમાને સર્વગુણોની કુદ્ધિ (કુબ) કહેવામાં આવી છે. ક્ષમાભાવનાથી ઘણા ગુણો આપણે આત્મસાત્ કરી શકીએ છીએ. ક્ષમા આવે તો લોભ જાય, ક્ષમા આવે તો કોધ વિદ્યાય પામે, ક્ષમા આવે તો ત્યાગ, વિનય, સંતોષ અને સરળતા આવે. એ ક્ષમાથી મન અને ઇન્દ્રિય પર કાબૂ આવે. બીજી રીતે કહીએ તો આ બધા ગુણો હોય તો જ ક્ષમાની સાધના થઈ શકે. આમ, વેરમાં વિગ્રહ છે, ક્ષમામાં નિગ્રહ છે. વેરમાં વિનાશ છે, તો ક્ષમામાં વિકાસ છે. વેરમાં વાંધો છે, તો ક્ષમામાં સાંધો છે. વેરમાં વિષમતા છે, તો ક્ષમામાં સમતા છે. વેર એ દલીલબરી વકીલાત છે, તો ક્ષમા એ નિખાલસ કબૂલાત છે. વેર વમળ સર્જ છે, તો ક્ષમા કમળ સર્જ છે. આવી ક્ષમાપનાનો પ્રાચીનકાળથી મહિમા થયો છે પણ અનું વિશેષ મહત્વ તો આજના સમયમાં છે.

માનવસભ્યતા અને સંસ્કૃતિના વિકાસની સાથે સાથે ક્ષમાની એક વિશેષ જરૂર ઊભી થઈ છે. ભગવાન ઋપભદેવના સમયમાં ઋજુ-જડ લોકો હતા. એ સ્વભાવથી ઋજુ હતા પણ બુદ્ધિથી જડ હતા. એક ચેલો ભિક્ષા લેવા ગયો અને અને બત્રીસ વડાં મળ્યાં. મનમાં થયું કે આમાંથી અડધાં તો ગુરુને આપવાનાં જ છે તો લાવને, આમાંથી સોળ ગરમાગરમ વડાં ખાઈ જાઉં. થોડે આગળ ગયા પછી અને થયું કે ગુરુને હું આટલાં બતાવીશ એટલે અડધાં તો મને આપશે જ. લાવને આઈ વડાં ખાઈ લઉં. આમ, ચેલો આગળ વધતો જાય એમ અડધાં વડાં ખાતો જાય. છેવટે એક વડું રહ્યું. ગુરુએ ચેલાને પૂછ્યું કે આ એક જ વડું કેમ છે? બાકીનાં બીજાં વડાંનું શું થયું? એટલે ચેલાએ એ વડું ખાઈને કહ્યું કે આ રીતે

હું અને ખાઈ ગયો. આમ, શિષ્ય ઋજુ-સરળ સ્વભાવનો ખરો પણ બુદ્ધિથી જડ હતો.

બીજા તીર્થકરથી ત્રેવીસમા તીર્થકર સુધીના લોકો ઋજુ-પ્રાણ હતા. એ સ્વભાવથી ઋજુ પણ બુદ્ધિશાળી હતા. એ પછી ચોવીસમા તીર્થકર ભગવાન મહાવીરસ્વામી અને તે પછીના સમયના લોકો વક-જડ છે. આજે ઋજુતા સમાપ્ત થઈ ગઈ છે. સરળતા બાધાઈમાં ખપે છે અને શઠતા ચતુરાઈ ગણાય છે! માણસની બુદ્ધિએ ઘણી ઊંચાઈ સર કરી છે પરંતુ અનું હદ્ય નાનું થતું ચાલ્યું છે. સરળતા વિનાની ક્ષમા ઔપચારિક બની જાય છે. આથી આજના વક-જડ સમયમાં ક્ષમાના ઊંડાણનું અવગાહન કરવાની જરૂર છે. આથી ‘સંક્રાંતિ ખમંતુ મે’ કહીએ ત્યારે આપણામાં હીનતાની અંથિ ન હોવી જોઈએ, ઉચ્ચતાનો ભાવ હોવો જોઈએ. એ સમયે અભિમાન ઓગળી જવું જોઈએ. સામી વક્તિ બધી બાબતમાં આપણા જેવી જ છે એવો જ્યાલ પ્રબળ થવો જોઈએ.

ભગવાન મહાવીરના જ સમયમાં મહાકામી અવન્તિપતિ ચંડપ્રધોતે જળકમળનું જીવન જીવનાર રાજ્ઞિ ઉદ્યનના ઘરમાં જ ધાડ પાડી. અનલગિરિ નામના ભયંકર હાથી પર આવીને એ ઉદ્યનના મહેલની સુંદર દાસીને અને અના દેવમંદિરની ચંદનકાળની પ્રતિમાને ચોરી ગયો. આ કોઈ સામાન્ય દાસી કે પ્રતિમા નહોતી. ઉદ્યનની પ્રિય પત્ની પ્રભાવતીએ મૃત્યુ વેળાએ રાજાને એ પ્રતિમા પૂજવાનું અને એ કુંજા દાસીનું જતન કરવાનો આદેશ આપ્યો હતો. ઉદ્યન આ પ્રતિમાને નિહાળી ધીમે ધીમે પત્નીનો શોક અને સંસારનો મોહ દૂર કરતો જતો હતો. પ્રતિમાનું પૂજન કરનાર કુંજા દાસી તનમનથી દેવમંદિરની સેવિકા બની રહી એવામાં ગાંધારદેશથી એક ગૃહસ્થ આ દેવી મૂર્તિના દર્શને આવ્યો, પણ પ્રવાસના શ્રમથી અને હવા-પાણીના એકાએક પરિવર્તનથી બીમાર

પડી ગયો. પોતાના પ્રભુના ભક્ત ગૃહસ્થની દુર્દ્શા જોઈને કુઝજા દાસીને દ્યા આવી અને એણે ખૂબ સેવા-શુશ્રૂષા કરી એને સાજો કર્યો. એ ગૃહસ્થે ઉપકાર વાળવા દાસીને અત્યંત સૌદર્યવાન બનાવે તેવી સુવાર્ષાગુટિકા આપી. હવે દાસીને રાજરાણી થવાના કોડ જાગ્યા. ઉદ્યન તો સંસારમાં જળકમળનું જીવન જીવતો હતો તેથી દાસીએ અવન્તિપતિ ચંડપ્રધોતને સંકેત કર્યો. અવન્તિપતિ ચંડપ્રધોત દાસીનું હરણ કરીને લાવ્યો. દાસી એની સાથે જેની રોજ પૂજા કરતી હતી તે ચંદનકાળની પ્રતિમા લઈને આવી.

રાજર્ષિ ઉદ્યનને આ સમાચાર મળ્યા ત્યારે એમનું ચિત્ત ખળભળી ઊઠ્યું. ચંડપ્રધોતે મારા ધર્મ અને રાજની આખરૂ લૂંટી લીધી. એનો રાજધર્મ કહેતો હતો કે ચંડપ્રધોતે એની લાજ લૂંટી છે, એ હવે શત્રુ થયો છે. શત્રુનો સંહાર જ ઘટે. રાજર્ષિ ઉદ્યનને રાજદંડ હાકલ કરવા લાગ્યો કે રોળી નાખ ઉજાયિનીને ! કેદ કરી ગઈન માર એના રાજને ! પણ વિવેકી અને ધર્મા ઉદ્યનને ખ્યાલ હતો કે આવેશમાં આવીને યુદ્ધ ખેલવામાં ન્યાય સાથે અન્યાય થઈ જાય છે. સદોષની સાથે અનેક નિર્દોષનાં રક્ત રેડાય છે. ભગવાન મહાવીરના ભક્ત એવા રાજવી ઉદ્યન પહેલાં પોતાના દૂત મોકલ્યા. પરંતુ ચંડપ્રધોત એને એની કાયરતા માની બેઠો. આખરે ઉદ્યન સૈન્ય સજજ કર્યું. એણે જેટલી હિંસા ઓછી થાય તેટલું યુદ્ધ ખેલવાનું નક્કી કર્યું. બે રાજા વચ્ચેના દ્વન્દ્વયુદ્ધથી કામ સરી જાય તેવું કર્યું.

અવન્તિના રણમેદાનમાં રાજર્ષિ ઉદ્યન ને રાજા ચંડપ્રધોત બે ભર્યા મેઘની જેમ બાખડી પડ્યા. પોતાની શક્તિ પર ગુમાન ધરાવનાર રાજા ચંડપ્રધોત રાજર્ષિ ઉદ્યનના દ્વન્દ્વયુદ્ધના આવાહનને પાછું ફેરવી ન શક્યો, અને એનું ગુમાન ઊતરી જતાં પણ વાર ન લાગી. સાત્ત્વિક જીવન જીવનારા ઉદ્યનના વજાંગ દેહમાં એવું બળ હતું કે હજાર છણપત્ય જાણનાર આ કામી રાજા એને પરાસ્ત કરી ન શક્યો. જોતજોતામાં એ ચતોપાટ પડ્યો ને લોહની જંજરોમાં જ કડાઈ ગયો, રાજા ઉદ્યન વિજયી બન્યો.

રાજા ઉદ્યનને અવન્તિમાં પ્રવેશ કર્યો. એણે સાથે સાથે અમારિ પડહ વગડાવ્યો. જાહેર કર્યું કે નિર્દોષનું રક્ષણ કરવામાં આવશે. અમારી શક્તિથી કોઈ ભય ન પામે ! રાજા પ્રયોતને કેદ કરવામાં આવ્યો અને તેના કપાળ પર ‘દાસીપતિ’ એવા શબ્દો લખવામાં આવ્યા. આમ, અવન્તિનો વિજય કરી રાજા ઉદ્યન પાદા ફર્યા. આ દિવસો શ્રાવણ-ભાડપદના દિવસો હતા. ભગવાન મહાવીરના આ ભક્તો પર્યુષણાના આઠ દિવસ માટે માર્ગમાં સેનાની ફૂચ થંભાવી દીધી અને એક સુરક્ષિત સ્થળે તેરા-તંબૂ નાખ્યા. સંવત્સરીનો દિવસ આવ્યો. રાજા ઉદ્યનને સવારમાં જ કહ્યું,

“આજે અમે ઉપવાસ કરીશું, પરંતુ એથી જે ઉપવાસ ન કરતા હોય તેમને ભૂખ્યા ન રાખશો.”

ફોજના વડા રસોઇયાએ કહ્યું, “મહારાજ, બીજા તો સહુ આપને અનુસર્યા છે. એક માત્ર કેદી ચંડપ્રધોતને પૂછવાનું બાકી છે.”

રાજર્ષિ ઉદ્યનને કહ્યું, “એને પૂછી જુઓ, પણ એને ભૂખે ન મારશો. એની જે છચ્છા હોય તે પૂછીને બનાવો.”

મુખ્ય રસોઇયો રાજા ચંડપ્રધોતને પૂછવા ગયો. કોઈ દિવસ નહીં અને આજ આવી પૂછપરછ કેમ થાય છે તે જાણવાનો ચંડપ્રધોતે પ્રયાસ કર્યો. પાકશાળાના મુખ્ય રસોઇયાએ વિગતે વાત કહી સંભળાવી, પરંતુ ચંડપ્રધોતના પ્રપંચી મનને આમાં બીજી શંકા આવી. એને થયું કે કદાચ એને ખોરાકમાં જેર આપવાની આ રીત તો નહીં હોય ને ? આથી એણે વિચાર્યુ કે હું પણ ઉપવાસ કરું.

રાજા ચંડપ્રધોતે કહ્યું, “અરે, હું પણ ભગવાન મહાવીરના ધર્મનો અનુયાયી છું. મારી તો આ દુર્દ્શામાં મતિ જ મુંજાઈ ગઈ. પર્વનો દિવસ પણ યાદ ન આવ્યો. જા, તારા રાજાને કહેજે કે આજે મારે પણ ઉપવાસ છે.”

વડા રસોઇયાએ રાજા ઉદ્યનને અથથી હતિ સુધી બધી વાત કહી. આ સાંભળીને રાજા ઉદ્યન વિચારમાં પડ્યા. એને થયું, “અરે ! આ પ્રધોત તો મારો સહધર્મી

થયો. આજ તો મારે સાંવત્સરિક ક્ષમાપના કરવાની છે.
એને ખમાવું નહિ તો મારી પર્વઆરાધના કેમ પરિપૂર્ણ
થાય ?”

રાજ ઉદ્યનના મંત્રીઓએ રાજાને ઘડાણ
સમજાવ્યા. એમણે કહ્યું કે ચંદપ્રધોટ ભગવાન મહાવીરની
પરિધદામાં બેસે છે એટલું જ, બાકી તો એનામાં બધા
દુર્ગુણો છે. કોઈએ કહ્યું કે વાધને પાંજરામાંથી છોડી
દેશો તો એ ફરી ત્રાટકવાનો. ત્યારે રાજ્યિ ઉદ્યનને
કહ્યું કે શત્રુને શિક્ષા કરવામાં જ વીરત્વ સમાઈ જતું
નથી પરંતુ ખૂબ્ખાર શત્રુને ક્ષમા આપવી એ જ વીરનું
ભૂષણ છે. અને પંચમીનો ચંદ્ર આકાશમાં ચમકે એ
પહેલાં રાજ ઉદ્યને અવન્તિરાજ પ્રધોતની બેડીઓ
સ્વહસ્તે કાપી નાખી. અને પોતાના સમાન આસને
બેસાડ્યો. પોતે કરેલા અવિનય અને અપરાધની ક્ષમાપના
યાચી. જીવનસુધારણા માટે બે-ચાર શર્બદો કથ્યા.

આમ, મહાવીરની ક્ષમા એ વીરની ક્ષમા છે. એને
માટે રાજ ઉદ્યન જેવું અભય ધરાવતું હૃદય જોઈએ.
નબળા મનથી ઝટ માર્ગી અપાતી નથી. ઉદાર થવાતું

નથી, મિત્રતા માટે હાથ લાંબો કરી શકતો નથી.

સરળ હૈયાનાં બોલ ક્ષમાપના છે. ધર્મહૈયાના
કોલ ક્ષમાપના છે. આથી જ “ક્ષમા વીરસ્ય ભૂષણમ् ।”
કહેવાયું છે. પર્વાધિરાજ પર્યુષણાં સંવત્સરીના મહામૂલા
દિવસે ભવથી તારનાર ક્ષમારૂપી સુધાનો ભર્યોભર્યો
પ્રેમપિયાલો પીઓ.

વર્ષભરના જાણતાં-અજાણતાં થયેલા વેરવિરોધને
પરસ્પર મિથ્યા કરીએ. ભવિષ્ય માટે જાગ્રત થઈએ.
થઈ તેવી ભૂલ થવા દઈએ નહીં ! ઉદારતાનો
અમૃતઘાલો હરહંમેશ દિનરાત પીએ, પિવરાવીએ અને
સપ્ત દિનરૂપી સાધના-નદીનો સંગમ સંવત્સરીરૂપી
સાગરમાં કરીએ.

નવા વર્ષની કુમકુમ પત્રિકાઓ ને લગ્નપત્રિકાઓ તો કંકાવટીનાં કંકુથી લખાય છે; પણ ક્રમાપનાની કંકોતરીઓ તો દિલનાં લોહીથી ને હદ્યનાં આંસુથી લખાવી જોઈએ. અને તે પણ ખરા દોખીને ! ખરા વેરીને ! ખરા અપરાધીને !

ਮਿਥਾ ਮਿ ਫੁਕਕਤਮੁ

“જાણો-અજાણો, વારે-તહેવારે, અમે ને તમે, સહુ કરી બેસીએ ધીએ ભૂલ; ભૂલી જાઓ એ ભૂલોને, નહિતર એ જ ભૂલો, આપણને ખુંચયશે બનીને શુલ.”

જીવનપંથ એટલો લાંબો અને અટપટો છે કે જો એને વારંવાર ક્ષમાપનાથી સ્વર્ગ કરવામાં ન આવે તો એ કર્યાપેટી બની જશે. ક્ષમા માગવી હજુ સરળ છે, પરંતુ ક્ષમા આપવી એ કોઈ નિર્ભળ વ્યક્તિનું કામ નથી. એ તો માત્ર શુરૂવિરોન્નું જ કામ છે.

શત્રુતા મનમાં રાખીને ધર્મની ઉપાસના કરવી એ વ્યર્થની કસરત કરવા જેવું છે. ભૂલ તો કોઈ પણ વ્યક્તિથી થઈ શકે અને એ મૈત્રીના સંબંધોમાં તિરાદ પાડી શકે છે. આ વેરને કે મનદુઃખને ક્યાં સુધી જીવંત રાખીશું ? ક્યાંક એવું ન બને કે આ મનદુઃખને કે વેરને મનમાં રાખીને જ આપણે દુનિયામાંથી વિદાય લઈ લઈએ ! જો આવું બને તો આ મનુષ્યજીવનની સહૃથી મોટી દુર્ઘટના લેખાશે. ક્ષમાપના જ આ દુર્ઘટનાને નિવારવાનો એક માત્ર ઉપાય છે.

જાણતાં-અજાણતાં અમારા તરફથી આપને કંઈ પણ મનદુઃખ થયું હોય તો ‘દિવ્યધનિ’ના સુજ્ઞ વાચકમિત્રોને સમસ્ત કોબા પરિવાર તથા તંત્રી તરફથી ભાવપૂર્વકના મિશ્શામિ દુક્કડમુ.

- तंत्री 'दिव्यधनि' तथा समस्त कोबा परिवार

આત્મપ્રાણિનો અપૂર્વ અવસર એટલે પવાદિરાજ પર્યુષણ મહાપર્વ

પ્રા. ચંદાબહેન વી. પંચાલી (બોટાદ)

પરમકૃપાળુદેવની સમાધિ સરસ્વતી વચનામૃત પત્રાંક - પ્રેરણ આલેખાય છે, “આત્મસ્વરૂપનો નિશ્ચય થવામાં અનાદિથી જીવની ભૂલ થતી આવી છે, જેથી હમણાં થાય તેમાં આશ્ર્ય લાગતું નથી. સર્વ કલેશથી અને સર્વ દુઃખથી મુક્ત થવાનો આત્મજ્ઞાન સિવાય બીજો કોઈ ઉપાય નથી. સદ્ગુણિત વિના આત્મજ્ઞાન થાય નહીં, અને અસત્સંગ-પ્રસંગથી જીવનું વિચારબળ પ્રવર્તતું નથી એમાં ડિચિત્તમાત્ર સંશય નથી. આત્મપરિણામની સ્વસ્થતાને શ્રી તીર્થકર ‘સમાધિ’ કહે છે. આત્મપરિણામની અસ્વસ્થતાને શ્રી તીર્થકર ‘અસમાધિ’ કહે છે. આત્મપરિણામની સહજસ્વરૂપે પરિણાતિ થવી તેને શ્રી તીર્થકર ‘ધર્મ’ કહે છે. આત્મપરિણામની કંઈપણ ચપળ પરિણાતિ થવી તેને શ્રી તીર્થકર ‘ધર્મ’ કહે છે... જીવ વિષે, પ્રદેશ વિષે, પર્યાય વિષે, તથા સંઘ્યાત, અસંઘ્યાત, અનંત આદિ વિષેનો યથાશક્તિ વિચાર કરવો. જે કંઈ અન્ય પદાર્થનો વિચાર કરવો છે તે જીવના મોકાશે કરવો છે, અન્ય પદાર્થના જ્ઞાનને માટે કરવો નથી.”

પર્યુષણ મહાપર્વ એટલે આત્માનુભૂતિનો અપૂર્વ અવસર. પર્વો બે ગ્રાન્ટારના છે : (૧) લોકોત્તર પર્વ અને (૨) લૌકિક પર્વ. પર્યુષણ પર્વ લોકોત્તર પર્વ છે. જે પર્વ ભવસાગરથી પાર પમારી લોકાગ્રે-સિદ્ધદશામાં સ્થાપી દે છે. પર્યુષણપર્વ અસામાન્ય પર્વ છે; વિશેષ પર્વ છે. સાધક જ્ઞાને અષ્ટકર્મનો નાશ કરતો હોય તેમ આઠ દિવસ રૂપે ઉજવાય છે. ચાર ધાતીકર્મ - જ્ઞાનાવરણીય,

દર્શનાવરણીય, મોહનીય અને અંતરાય - તેનો ક્ષય કરી બાકીના ચાર અધાતી કર્મ - વેદનીય, આયુષ્ય, નામ, ગોત્ર નાશ પામે છે. મુનિધર્મની મહાર્યાર્થ રૂપે દશલક્ષણધર્મરૂપે દશ દિવસ પર્યુષણ પર્વ ઉજવાય છે. ક્ષમા, આર્જવ, માર્દવ વગેરે દશ આત્મિક ગુણો રૂપે મુનિધર્મની મુજયતાથી મહોત્સવ મનાય છે.

પર્યુષણ શબ્દનો અર્થ વિચારીએ. પરિ+વસ્તુ (ઉસ) ધાતુ પરથી શબ્દ બને છે. પરિ એ કિયાપદને લાગતો ઉપસર્ગ છે. (ઉસ) વસ્તુ ધાતુ છે. પરિ - ચારે બાજુથી અને વસ - વસવું. ચારે બાજુથી આત્મામાં વસવું અર્થાત્ અન્ય દિશાઓના દ્વારા બંધ કરી આત્મામાં વસવું. સામર્થ્ય અલ્ય હોય તો આત્મ - અભિમુખતામાં ઉપયોગને લગાવવો. પર્યુષણ મહાપર્વ આધ્યાત્મિક પર્વ છે. તેથી અખંડપણે વૃત્તિઓને સદ્ગુરુની આજ્ઞામાં તથા સદ્ગુરુના બોધના આચરણમાં વાળવી.

પરમકૃપાળુદેવ જાળાવે છે,
“મૂળમારગ સાંભળો જિનનો રે,
કરી વૃત્તિ અખંડ સન્મુખ - મૂળમારગ...
નો’ય પૂજાદિની જો કામના રે,
નો’ય વહાલું અંતર ભવદુઃખ-મૂળમારગ...”

પર્યુષણ મહાપર્વના અવસરે વૃત્તિઓ અખંડ સ્વરૂપ, પરમપૂર્ણ જ્ઞાનસ્વરૂપ એવા નિજાત્મ પ્રદેશે વજાઈ જાય તો આત્માનુભૂતિની અપૂર્વ ઘટના ઘટે છે. વૃત્તિનું સ્વરૂપ સૂક્ષ્મ છે. કેટલીક વૃત્તિઓ સાધકને છેતરે છે. વિપરીતભાવને - વિભાવભાવને

વૃત્તિઓ નિબીડ કરે છે અને સાધક વિકાસનું નામ આપી દે છે. તેથી ગુરુગમે આગળ પગલા ભરવાથી માર્ગ સરળતા સાથે સર્ચ્યાઈ આપે છે.

આત્માનુભૂતિનો અપૂર્વ અવસર, સદ્ગુરુનું ઉપનિષદ સધાતા સધાય છે. અધ્યાત્મના પંથે ઉત્ત્વાસ, ઉમ્ગ ઉર્મિસભરતા હોય છે. થનગનાટ, ભીતરી જ્ઞાના, અપૂર્વ રુચિ હોય છે. માત્રને માત્ર 'તૂ હી, તૂ હી'નો બોધ હોય છે. ચૈતન્યવિલાસ થતાં અમૃત રસાસ્વાદ આપી જાય છે. અનુભૂતિમાં ભીજવે છે. અનુભૂતિ - સંસ્કૃત શબ્દ છે. અનુ + ભૂ - ભવ થી શબ્દ બન્યો છે. અનુ - ઉપસર્ગ છે. ભૂ - ભવતિ ક્રિયાપદ છે. થવું - હોવું. અનુભવ એટલે અસ્તિત્વનો જંકાર થવો. જ્ઞાનપ્રકાશ જ્યોતિથી વીટળાઈ જવું. ભૂતિ - પ્રકારના સંદર્ભે પણ વપરાય છે. શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા મહાન્થના ૧૮ અધ્યાય છે. તેના દસમાં અધ્યાયનું નામ વિભૂતિયોગ છે. આત્મ ઓજસનું પ્રકાશવું તે અનુભૂતિ છે તેમ ગીતાર્થ સંતો કહે છે. અનુભૂતિ એટલે આત્મ-સ્વરૂપનું જ ગુંજન, આત્મસ્વરૂપનું કુંજન, આત્મસ્વરૂપનો ટહુકાર. આત્માનુભૂતિનો અપૂર્વ અવસર તે છે આપણા પર્વાધિરાજ પર્યુષણ પર્વ.

ચૈતન્ય ચમત્કારી પરમકૃપાળુદેવની સમ્યક્ ગિરા છે કે "જગતની વિસ્મૃતિ કરવી અને સત્તના ચરણમાં રહેવું." પરનો અસ્પર્શ અને પરમનો સ્પર્શ. પરથી ઉડી જવું અને પરમમાં આસન જમાવવું. આરાધક આ માટે લાલાયિત છે. દિશાન્ત છે - એક સાધક સદ્ગુરુ પાસે આવે છે અને કહે છે કે મારા ગુરુદેવે બ્રહ્મવિદ્યાના આગળના શિક્ષાપાઠ માટે મને આપની પાસે મોકલ્યો છે. ગુરુ તેની પરીક્ષા કરે છે - "તું જે નગરને વીંધીને આશ્રમમાં આવ્યો તો તે નગરમાં શું જોયું ?" સાધક કહે છે, "માટીના પૂતળા માટી માટે દોડતા જોયા." ગુરુ બીજો પ્રશ્ન પૂછે છે, "આ ખંડમાં

અત્યારે કઈ ઘટના ઘટી રહી છે ?" સાધક કહે "ગુરુદેવની આજ્ઞાથી માટીનું પૂતળું જ્ઞાનશિક્ષાપાઠ માટે સદ્ગુરુના ઉપનિષદમાં બેહું છે." સાધકને જગતની વિસ્મૃતિ થઈ છે. સત્ત્વચરણ ઉપાસનાનો ભાવ વર્તે છે. સાધકમાં પ્રભુ પ્રત્યે પરમ ગ્રીતિ હોય છે, બ્રાહ્મિવેદનાનો વેદક હોય છે. ત્યારે સદ્ગુરુ બ્રહ્મવિદ્યાના શિક્ષાપાઠ આપવા તત્પર હોય છે. આવો સાધક બ્રહ્મવિદ્યાનો આસ્વાદક બને છે.

આત્માનુભૂતિની સંવેદના માટે સાધકે સદ્ગુરુની આજ્ઞાના અખંડ આરાધક બનવું પડે છે; જે સહજ સધાય તો આત્મપંખી ગગનાંગણે વિહરી શકે છે. દિશાન્ત છે :- કલિકાલસર્વજ્ઞ હેમયંત્રાચાર્ય સ્વ-શિષ્ય શ્રી રામયંત્રસૂરિને આજ્ઞા આપેલી કે શ્રી બાલયંત્ર મુનિને આચાર્ય પદવી આપવી નહીં કારણ સદ્ગુરુદેવ ભીતરી દિવ્યતાને ઓળખતા હોય છે. વિનીત શિષ્ય શ્રી રામયંત્રસૂરિ 'તહતિ' કહીને આજ્ઞા સ્વીકારી લે છે. મહાકવિ કાલિદાસ 'રધુવંશ' કાવ્યમાં લખે છે. ગુરુણાં હિ આજ્ઞા અવિચારણીય અર્થાત્ સદ્ગુરુની આજ્ઞા વિચાર કર્યા વિના આરાધવી; કારણ કે તેઓની આજ્ઞામાં સ્વ ઉદ્ધારના અનેક અર્થો સમાયેલા હોય છે. સમ્રાટ કુમારપાળના વંશમાં પાદ્ધણથી અજ્યપાળ સમ્રાટ બન્યા. સમ્રાટે શ્રી રામયંત્રસૂરિને દબાણ કરી કહ્યું કે તમે શ્રી બાલયંત્રમુનિને આચાર્ય-પદવી પ્રદાન કરો. શ્રી રામયંત્રસૂરિ કહે, "ગુરુદેવની આજ્ઞા નથી તેથી તે બની શકે નાછિ." સમ્રાટ કહે, "આપશ્રી બાલયંત્રમુનિને આચાર્ય પદવી આપો અથવા આ ધગધગતી શિલા પર બેસી જીવનત્યાગ કરો." શ્રી રામયંત્રસૂરિએ હસતાં હસતાં ધગધગતી શિલા પર બેસવાનું સ્વીકાર્યુ. આત્માના પ્રદેશે પ્રદેશે સૂરીશરને સદ્ગુરુ આજ્ઞાપાલનનો આનંદ ઉભરાતો હતો. સદ્ગુરુની આજ્ઞા-સ્વીકારનો અહેસાસ સાધકના રક્તના

પ્રત્યેક કહે ધબકતો હોય છે. સદ્ગુરુએ જે માન્ય કર્યું, મારા માટે શિરોધાર્ય છે. તે વિષયમાં સાધક નિર્વિકલ્પ હોય છે.

આત્માનુભૂતિના અવસરે સાધક મનશુદ્ધિનો શ્રેષ્ઠ માર્ગ સ્વીકારે છે. કૃપાળુદેવ કહે છે,
“શુભભાવ વડે મન શુદ્ધ કરો, નવકાર મહાપદને સમરો,
નહિ એહ સમાન સુમંત્ર કહો, ભજને ભગવંત ભવંત લહો.”

અશુભથી વિરામ થાય છે. શુભમાં પ્રવૃત્ત થાય છે. પછી શુભ-અશુભ બંનેથી નિવૃત્ત થઈ શુદ્ધમાં સ્થિતિ થાય છે. મનાતીત થવા વચ્ચે મનશુદ્ધિ આવે છે.

દણાત્ત છે : જેનગુરુ પાસે શિષ્ય આવીને કહે છે કે મન પર વિભાવોની ધૂળ લાગે છે. લાગ્યા કરે છે. માર્ગ દર્શાવો. ગુરુ કહે છે કે રેલ્વે-સ્ટેશન પર ધર્મશાળા છે. તેના મુનીમની કિયાને ઊંડાણથી જોઈને - બોધ લઈને આવ. શિષ્ય જાય છે. બધી કિયા જુવે છે. ધર્મશાળામાં જે માણસો આવે છે તેને રૂમ આપે વગેરે કિયા કરે છે. કામકાજ પછી સાંજે તપેલીમાં ખીચડી બનાવે છે, જમે છે. સાફ કરે છે. કબાટમાં મૂકે છે અને સૂઈ જાય છે. સવારે કબાટમાંથી તપેલી લે છે. તેમાં દૂધ ગરમ કરે છે. પીવે છે. તપેલી સાફ કરી કબાટમાં મૂકી દે છે. શિષ્યે બધી કિયા જોઈ. સમજાયું નહિ. ગુરુ પાસે આવે છે - જે જોયું તેની વાત કરી. ગુરુ કહે છે કે લાકડાની તિરાડમાંથી જે ધૂળ આવી હતી તેની સફાઈ મુનીમે કરી નહીં અને દૂધ પીયું. મન પર જે વિભાવોની ધૂળ લાગે છે તેને સાફ કરવા સદ્ગુરુના બોધથી શિષ્ય મનશુદ્ધિનો માર્ગ સ્વીકારે છે. સ્વાધ્યાય - મનનંચિંતન-નિર્દિધ્યાસન આદરે છે. આચરે છે. સ્વર્ણ મન અસ્તિત્વના પટાંગણે સક્ષમ બને છે. અસ્તિત્વના અહેસાસમાં સાધક આત્માનુભૂતિના

પરમ પંથે પ્રયાણ કરે છે.

આત્માનુભૂતિના અવસરને પામવા પર્યુષણા મહાપર્વના પવિત્ર દિવસોમાં સાધક અધ્યાત્મના મહાસાગરના ઊંડાણને આંબવા પ્રયત્નશીલ છે. અધ્યાત્મ આરાધનામાં ભાવભાસનનું સોપાન સહજરૂપે આવે છે. ભાવભાસન થતાં સાધક આંતરબળથી શૂરવીર બને છે. આત્મા પરમ રસમય છે. આનંદમય છે, સુખમય છે, મંગલમય છે. સત્ત્વિતાનાનંદમય છે. તે આત્મા ભાવમાં ધૂંટાય છે. ભાવભાસનને સમજવા માટે બે ભાગ પાડી શકાય - એક વિકલ્પાત્મક ભાવભાસન થાય છે, જે પરમોચ્યદશાએ નિર્વિકલ્પ ભાવ રૂપે પ્રતીત રૂપે અનુભવાય છે. સાધકને સમ્યક્ શ્રદ્ધાના દ્વારાનું ઉદ્ઘાટન કરવું છે. તેથી વિશેષ ભાવમાં ભાવિત થઈ આ મહાપર્વના દિવસોમાં પૂરા ભાવથી ચૈતન્ય વાટિકામાં વિહરે છે.

ભાવભાસનના પગથિયે પહોંચવા જ્ઞાનગરિમાધારી પરમકૃપાળુદેવ ઉપશમ-વૈરાગ્યના ભાવને નિતાન્ત આવશ્યક ગણે છે. જે સાધક વૈરાગ્ય સરોવરે રૂબકી લગાવતો હોય, ઉપશમ ભાવમાં તરતો હોય તે આત્માનુભૂતિના અવસરને આંબી શકે છે. અધ્યાત્મમૂર્તિ પરમકૃપાળુદેવ પત્રાંક ૫૦૯માં જણાવે છે, “ગૃહકુંબાદિ ભાવને વિષે અનાસક્ત બુદ્ધિ થવી તે ‘વૈરાગ્ય’ છે; અને તેની પ્રામિ-અપ્રામિ નિમિત્તે ઉત્પત્ત થતો એવો જે કષાય - કલેશ તેનું મંદ થવું તે ‘ઉપશમ’ છે. એટલે તે બે ગુણ વિપર્યાસબુદ્ધિને પર્યાયાંતર કરી સદ્બુદ્ધિ કરે છે.” સર્વ જ્ઞાનીઓએ વૈરાગ્યભાવને વખાજ્યો છે.

દણાત્ત છે : યુવાન લીચીના જીવનમાં ઘટના ઘટે છે. લીચીના ગામમાં મઠ હતો ત્યાં આત્મજ્ઞ

સંત પધાર્યા. લીચી સંતના દર્શને જાય છે. લીચીના ચહેરા પર વૈરાગ્ય દેખાતો હતો. વૈરાગ્ય-ઉપશમથી ભૂષિત લીચીને જોઈને સંતે કહ્યું, “સંન્યાસને કેટલી વાર છે ?” લીચી કહે, “વિચાર તો આવે છે પણ મન જુદું વિચારે છે.” “અરે યુવાન ! જે મને તને અત્યાર સુધી ફેરબ્યા કર્યો તે મનને તારે હજી પૂછવું છે ?” લીચી જગૃત થઈ ગયો. સંતના ચરણે જૂકીને કહે, “ગુરુદેવ ! અત્યારે જ મને સંન્યાસ આપો.” ગુરુએ લીચીને પોતાની ચાદર ઓડાડી. ગુરુ કહે, “હે સંન્યાસી ! તેંતો સદ્ગુરુને ઓઢવ્યા !” લીચી આત્માનો આસ્વાદક બન્યો. સદ્ગુરુ તેને ભેટી પડ્યા. વૈરાગ્ય-ઉપશમના દ્વાતમાં લીચીએ સદ્ગુરુની સંનિધિમાં અદ્વૈત સાધ્યું. પર્વાધિરાજ પર્યુષણ મહાપર્વના પવિત્ર દિવસોમાં સાધક આત્મત્વને વરે છે.

સાધક અધ્યાત્મ પ્રદેશમાં પ્રવેશે છે ત્યારે
આત્મજગૃતિ પરમ પરમ આવશ્યક છે.
આત્મજગૃતિ રાગ-દ્રેષના મળને દૂર કરી
નિર્ભળતાના પાવન પ્રદેશમાં પ્રવેશ કરાવે છે. અહં-
મમત્વના વિભાવથી વિરમી જાય છે.
‘જ્ઞાનસાર’માં આચાર્યદિવ સમજાવે છે,
અહં - મમેતિ મન્ત્રોડયં મોહસ્ય જગદાન્ધ્યકૃત ।
અયમેવ હિ નજ્રપૂર્વઃ પ્રતિમન્ત્રોડપિ મોહજિત ॥

અહું-મમથી મુક્તિ - નાહં ન મમ - પંચ
 અક્ષરથી પવિત્રતા પમાય છે. દૃષ્ટાન્ત છે :
 આત્મજાગૃતિ અર્થે શિષ્ય સદ્ગુરુના ઉપનિષદમાં
 જાય છે. કહે છે, “હે ગુરુદેવ ! મને
 આત્મજાગૃતિમાં સ્થિરતા-દઢતા માટે સમજણ
 આપો.” ગુરુદેવ સમાધના ભડ્ણ પાસે બેઠેલા હતા.
 શિષ્યને કહે, “લે આ ચીપીયો, રાખમાંથી ઊરેથી
 અંગારો કાઢ અને આપ.” શિષ્યે તો ઉપર ઉપર
 ચીપીયો ફેરવ્યો. અંગારો મળ્યો નહિ. ગરુએ

ચીપીયો હાથમાં લઈ સમાધમાં ઉડે ચીપીયો
નાખ્યો. ઉદ્દેશી સળગતો અંગારો બહાર કાઢ્યો.
ઉપર ઉપરથી જોતાં કંઈ નહિ મળે. ઉંડાણમાં જવું
પડે. ભીતરમાં જવું પડે. ત્યાં શાનધારા,
ચૈતન્યધારા, સત્ત્વધર્મધારા જગૃત છે. ઉંડાણમાં
રાગ-દ્રેષ-અજ્ઞાનના અંગારા પડ્યા છે. ત્યાં
ચૈતન્યજગૃતિના ચીપીયા વડે સદ્ગુરુ આંતરવીર્ય
જગૃત કરી આત્માના પ્રદેશ સુધી પહોંચાડી દે છે.
સદ્ગુરુ કહે છે, “માર્ગ બતાવી ન્યારો રહું છું.
તારી આત્મજગૃતિના બળે અંતરાત્મા થા.”

આત્મજાગૃતિને પામેલો સાધક પર્વાધિરાજ
પર્યુષણાના પવિત્ર દિવસોમાં સમત્વનો શાશગાર
ઓછે છે. પર્યુષણ પર્વમાં સદાચાર, સંયમ અને
સમત્વની ત્રિવેણી સધાય છે. બાહ્ય શાશગાર છૂટી
જાય છે. સમત્વના શાશગારથી સાધક ગૌરવાન્વિત
બને છે. દિવ્યતાના દેદારથી સાધક શોભી ઊંડે
છે. સાધક આઠે પછોર આત્મજાગૃતિનો પ્રહરી
બને છે. સાધકના નિંદા કે સ્તુતિ, ધન કે નિર્ધનતા,
હર્ષ કે શોકના તાણાવાણા વીખરાઈ જાય છે.
આત્મગરિમા પાસે પૌદુગલિક ધન-વૈભવની
મહિમા તિરોભૂત થાય છે. સ્વાન્ત સુખાય જીવનમાં
કેલિ કરે છે. હીરા, મોતી, માણેક આત્મારાધકને
મૂલ્યવાન લાગતાં નથી. દષ્ટાન્ત છે : સંત કમાલની
રહેવાની જગ્યા છે ત્યાં સમ્ભાટ સંત કમાલને વંદન
કરવા આવે છે. સમ્ભાટે સંતના ચરણમાં કિંમતી
રત્ન ધર્યું. સંત સ્વમાં નિમજજન કરે છે. સમ્ભાટ
કહે, “આપના ચરણોમાં મૂકેલું કિંમતી રત્ન ક્યાં
મૂકું ?” સંત કહે, “તમારે જગ્યાં મૂકવું હોય ત્યાં
મૂકો.” સમ્ભાટે છાપરામાં લાકડાની પોલાણમાં રત્ન
મૂકી દીધું. સમ્ભાટ રસ્તામાં વિચારે છે કે સંતે ભલે
કહું, પણ પછી રત્ન લઈ લેશે અને તેનો ઉપયોગ
કરશો. પાંચેક વર્ષ પછી સમ્ભાટ ફરી સંત કમાલ
પાસે આવે છે. સમ્ભાટ વિચારે છે કે સંતે આશ્રમ

નવો બનાવી દીધો હશે વગેરે. આવે છે. જુએ છે. બધું જ એમને એમ છે. સમાટે વંદન કર્યા પછી પૂછ્યું, “મેં આપના ચરણોમાં અમૂલ્ય રત્ન ધર્યું હતું તે ક્યાં છે ?” સંતને સ્મરણમાં આવતું નથી. જેને જેનો રસ અને રુચિ હોય તે યાદ આવી જાય. સંત તો નિઃસ્પૂહ છે. ઘટના ઘટી ત્યારે પણ સંત હાજર ન હતા. ઘટના પછી ક્યાંથી હાજર હોય ? સંતે સમાટને કહ્યું, “જોઈ લો, તમે જ્યાં મૂક્યું હોય ત્યાં. કોઈ નહિ લઈ ગયું હોય તો ત્યાં જ હશે.” સમાટના મનોજગતમાં હજી એમ છે કે સંતે ક્યાંક છુપાવી રાખ્યું હશે અને પોતે જાણતાં નથી એમ કહે છે.

સમાટે છાપરાની લાકડાની વચ્ચે જગ્યામાં જોયું તો રત્ન તો ત્યાં જ છે. ફેર એટલો છે કે ત્યાં ધૂળ છવાઈ ગઈ છે. સમાટ છોભીલો પડ્યો. સંતને કહે કે આ કિંમતી રત્નનું શું કરું ? સંતનો તો એક જ જવાબ છે કે મારે તે કાંઈ કામનું નથી. લોકલ્યાણ માટે તમારે જે ઉપયોગ કરવો હોય તે કરી શકો. સમાટ સંતની મુદ્રાને નિઃસ્પૂહતા, નિઃસ્વાર્થતા, નિષ્પરિગ્રહતા, નિરાંબરતાના ઓજસ્થી ઓજસ્વી દૈદીઘ્યમાન નિહાળે છે.

સંતતને નમન - વંદન કરે છે.

પર્યુષણ મહાપર્વમાં સમત્વનો શશગાર આરાધકને વધુ સુશોભિત બનાવે છે. સાધક જગતની વિસ્મૃતિ કરી સત્તના ચરણમાં રહેવાનો ભાવુક હોય છે. સદ્ગુરુની આજ્ઞાને આરાધતો તેના બોધને ગ્રહણ કરે છે. મનશુદ્ધિના માર્ગ આગળ વધતો ઉપશમ-વૈરાગ્યને હૃદયમાં સ્થાપે છે. ભાવભાસનથી ભાવિત થઈ સ્વ અસ્તિત્વના અહેસાસને સ્પર્શે છે. સર્વત્ર આત્મજગૃતિ ભાવથી શૂરવીર બને છે. વીતરાગદર્શન સમત્વનો સર્વોચ્ચદશાએ સ્વીકાર કરે છે. સમત્વનો શશગાર સજી પર્યુષણના મહાપર્વને સાધક આત્મોત્સવ બનાવે છે. તેમાંથી જન્મે છે અપૂર્વ ક્ષમાભાવ.

મીઠાની પૂતળી દરિયાનું માપ કાઢવા ગઈ, ઓગળી ગઈ. તે મય બની ગઈ. આત્માનુભૂતિના અપૂર્વ અવસરે અદ્વૈત છે, દ્વૈત નથી. બેદ નથી, અભેદ છે. સ્વ અસ્તિત્વ, સ્વનું હોવાપણું, સ્વ સત્તા માત્ર જ છે. પર્વાધિરાજ પર્યુષણના મહાપર્વે આત્માનુભૂતિના અપૂર્વ અવસરને જાણીએ - માણીએ - પામીએ.

■ ■ ■

પરમ પર્વ

પર્યુષણ એ જિનોપાસક સાધકનું પરમ પર્વ છે. સાધકનું પર્વ એટલે સાધનાની સુવર્ણ પળ. આત્માની નિકટતા પ્રાપ્ત કરવી એ પર્વનો મહિમા છે. મંગળ મહોત્સવો મંગળતા જ માગે છે.

ધર્મ એ પરમ મંગળ છે. વિભાવથી સ્વભાવ તરફ - પરઘરથી નિજ મંદિર તરફ વળવું એ સદ્ગર્ભમાં.

નિજ વતન તરફ વળતા વટેમાર્ગની.... અહો કેવી પ્રસન્નતા ! અહો કેવી રસિકતા ! અહો કેવી ઉચ્ચ પ્રસન્નતા ! સાચી રસિકતા જન્માવે તે ધર્મ.

રસિકતા અને પ્રસન્નતા ક્યાંથી મળે ? આત્મનિમજ્જનાથી.

એટલે જ પર્યુષણ પર્વ આત્મનિમજ્જનાની વિમળ સરિતા છે. એ દ્વારા પરમાત્મ-રસસિધુના દર્શન થાય છે.

- પૂજ્યશ્રી સંતબાલજી

૫૦ પવાધિરાજ પર્યુષણની આરાધના

પૂજય બહેનશ્રી ડૉ. શર્મિષ્ટાબેન સોનેજી

“ઘડી ઘડી પલપલ સદા, પ્રભુ સુભિરન કો ચાવ;
નરભવ સફલો જો કરે, દાન શીલ તપ ભાવ.”

- શ્રી બૃહદ્ર આલોચના

આ પર્યુષણ પર્વમાં ઉપરોક્ત ચારે પ્રકારે
ધર્મ આરાધના દ્વારા આપણો અમૂલ્ય માનવજ્ઞન
સફળ કરીએ.

દાન :

સદ્ગ્રવૃત્તિને સહકાર અને અનુમોદન
આપવાના ઉદ્દેશથી પોતાની કહેવાતી ધન આદિ
વસ્તુઓનો પરિત્યાગ કરવો તેને દાન કહેવામાં
આવે છે.

શાસ્કોક્ત વ્યાખ્યા : અનુગ્રહાર્થ સ્વસ્ય
અતિસર્ગો દાનં ।   - શ્રી તત્વાર્થ સૂત્ર

દાનના ધણા પ્રકાર કહ્યાં છે :

(૧) વિનયપૂર્વક ભક્તિસહિતનું દાન, (૨)
કરુણાદાન, (૩) અભયદાન, (૪) જ્ઞાનદાન.

(૧) વિનયપૂર્વક ભક્તિસહિતનું દાન : આ
પ્રકારના દાનમાં દાતા પુરુષના ગુણો કરતાં દાન
લેનાર પુરુષના ગુણોની અધિકતા હોય છે. આવું
દાન વિવેકી પુરુષો જ કરી શકે છે, કારણકે આ
દાનની પ્રવૃત્તિ દ્વારા દાતા પુરુષ પોતાના જીવનમાં
લોભ ઘટાડી, સત્રધર્મની પ્રાપ્તિ અર્થે સત્પાત્રતા
વધારે છે.

આવું દાન આહારરૂપે, વસ્ત્રરૂપે,
ઔષધરૂપે, શાસ્ત્રોરૂપે અથવા આશ્રયસ્થાનરૂપે
આદરપૂર્વક અપાય છે.

(૨) કરુણાદાન : આ પ્રકારના દાનમાં

દુઃખી પીડિતોના દર્દને દૂર કરવાના આશયની
મુખ્યતા હોય છે. તેમાં સામાજિક દાન જેમકે
હોસ્પિટલ માટે દાન, ધર્મશાળા, શાળા-ગુરુકુળ
માટેનું દાન વગેરે પણ સમાઈ જાય છે.

(૩) અભયદાન : સર્વ પ્રકારના દાનમાં
શ્રેષ્ઠ દાન અભયદાન છે. અભયદાન એટલે
જગતના સમસ્ત જીવોને પોતાના તરફથી નિર્ભયતા
પ્રાપ્ત થાય તેવી જીવનચર્ચા. આ દાનમાં સતત
આત્મજાગૃતિની જરૂર છે. આવું દાન આપનાર
મનુષ્ય બહુ જ વિવેકી હોય છે. તે પોતાના મન,
વચન, કાયાથી કોઈ પણ જીવને કોઈપણ પ્રકારનું
દુઃખ આપતા નથી.

ભાજ્યું ભાષણમાં ભગવાન, ધર્મ ન બીજો દ્યા સમાન;
અભયદાન સાથે સંતોષ, ધો પ્રાણીને, દળવા દોષ.

- શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર

(૪) જ્ઞાનદાન : જે દાન વહે કરીને જગતના
જીવોના જન્મ-મરણનો કાયમ માટે નાશ થઈ,
તેમને શાશ્વત આનંદની પ્રાપ્તિ થઈ શકે તે દાનને
જ્ઞાનદાન કહીએ. આવી યોગ્યતા મહાજ્ઞાની
પુરુષો, પરમ પ્રજ્ઞાવાન મુનીશ્વરોમાં હોય છે.

દાનનું માહાત્મ્ય :

- ‘ભક્તિ’ અને ‘દાન’ તે ગૃહસ્થ ધર્મના બે
પાયા છે. - શ્રી રયણસાર
- દાન સમાન કોઈ મોટો ભંડાર નથી, લોભ
સમાન કોઈ દુશ્મન નથી, શીલ (ચારિત્ર)
જેવું કોઈ આભૂષણ નથી અને સંતોષ જેવું
કોઈ ધન નથી.

શીલ

- (૧) શીલ રતન કે પારખુ, મીઠા બોલે બૈન,
સબ જગ સે ઊંચા રહે, નીચા રાખે નૈન ।
- (૨) શીલે સર્પ ન આભડે, શીલે શીતલ આગ;
શીલે અરિ કરિ કેસરી, ભય જાવે સબ ભાગ.
- (૩) શીલ રતન મહોટો રતન, સબ રતનાં કી ખાન;
તીન લોક કી સંપદા, રહી શીલ મેં આન.
- શ્રી બૃહદ્દ આલોચના
- (૪) શીલવંત સાધુને વારે વારે નમીએ પાનબાઈ
જેના બદલે નહીં વર્તમાન રે.

શીલનું માહાત્મ્ય

શીલ એટલે ઉત્તમ ચારિત્ર - શ્રેષ્ઠ સદાચાર. શાસ્ત્રોમાં શીલના ૧૮,૦૦૦ લેણ કથાં છે. શ્રેષ્ઠ શીલ (ચારિત્ર) પાળવાથી સાચું સુખ પ્રાપ્ત થાય છે, નિર્મળ યશ પ્રાપ્ત થાય છે અને આત્મામાં રમણ કરવા રૂપ ચારિત્રથી મોકષની પ્રાપ્તિ થાય છે.

શીલના પ્રભાવથી સીતામાતા, રાણી મંદોદરી, દ્રૌપદી વગરે સતી સ્ત્રીઓ દેવો દ્વારા પણ પૂજ્ય છે. ઉત્તમ ચારિત્રવાળા મહાપુરુષો મોકલક્ષ્મીને વરી પરમાત્મા બની જાય છે.

તપ

ધર્મ આરાધનામાં ‘તપ’ને અગત્યનું સત્ત્સાધન કહ્યું છે.

(૧) કર્મક્ષયાર્થ તપ્યતઃ ઇતિ તપઃ । (શ્રી સવાર્થસિદ્ધિ)

(૨) ઇચ્છા નિરોધઃ તપઃ । એટલે કે ઇચ્છાઓનો નિરોધ કરવો તે તપ છે.

સાચા જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ વગર તપ કરવું એ

બાળતપ છે. તેનાથી પૂજ્ય ઉપાર્જન થાય છે, પરંતુ કર્મ બળી શકતાં નથી. માટે સર્વસાધન આત્મલક્ષ સહિત શ્રી જ્ઞાની ગુરુની આજ્ઞા પ્રમાણે કરવાથી જ મોકષમાર્ગમાં સહાયક બને છે.
“જ્ય, તપ ઔર પ્રતાદિ સબ, તહાં લગી ભ્રમરૂપ; જહાં લગી નહીં સંત કી, પાઈ કૃપા અનૂપ.”

- શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર

બાધ્ય તપના છ પ્રકાર : (૧) અનશન, (૨) ઊણોદરી, (૩) વૃત્તિ પરિસંખ્યાન, (૪) રસપરિત્યાગ, (૫) વિવિક્તશયાસન, (૬) કાય-કલેશ.

અંતરગ તપના છ પ્રકાર : (૧) પ્રાયશ્રિત, (૨) વિનય, (૩) વૈયાવૃત્ય, (૪) સ્વાધ્યાય, (૫) ધ્યાન, (૬) વ્યુત્સર્ગ.

બાધ્ય તપ શરીરની શુદ્ધિ અર્થે કથાં છે. પહેલા ત્રણ અંતરંગ તપ મનશુદ્ધિ અર્થે કથાં છે, છેલ્લા ત્રણ અંતરંગ તપ તે આત્મશુદ્ધિ અર્થે કથાં છે.

બારેય પ્રકારના ‘તપ’ શક્તિ પ્રમાણે, પણ શક્તિને ગોપવ્યા વિના આત્મપ્રાપ્તિ અર્થે કરવાની મહાપુરુષોની આજ્ઞા છે.

ભાવ

ધર્મની આરાધનામાં ‘ભાવ’જ અગત્યનો છે. કારણકે આપણે પોતે ભાવ સ્વરૂપ જ ધીએ.

- મારો સુશાશ્વત એક દર્શન જ્ઞાન લક્ષણ જીવ છે; બાકી બધાં સંયોગલક્ષણ ‘ભાવ’ મુજથી બાધ્ય છે.

- શ્રી નિયમસાર ૧૦૨

- વીત્યો કાળ અનંત તે, કર્મ શુભાશુભ ભાવ; તેણ શુભાશુભ છેદતાં, ઊપજે મોક્ષ સ્વભાવ.

- શ્રી આ.સિ. શાસ્ત્ર

- ભીષણ નરક, તિર્યં તેમ કુદેવ માનવ જન્મમાં,
તે જીવ ! તીવ્ર દુઃખો સહ્યાં, તું ભાવ રે જિનભાવના.
- શ્રી ભાવપાહુડ
  - હું દેહાદિ સ્વરૂપ નથી, અને દેહ સ્ત્રી પુત્રાદિ
કોઈ પણ મારાં નથી. શુદ્ધ ચૈતન્યસ્વરૂપ
અવિનાશી એવો હું આત્મા છું, એમ આત્મ-
ભાવના કરતાં રાગદ્વેષના ક્ષય થાય.
- શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર
  - જિનવર ચરણક્રમળે નમે, જે પરમભક્તિ રાગથી,
તે જન્મવેલી મૂળ છેટ, ‘ભાવ’ ઉત્તમ શસ્ત્રથી.
- ભાવપાહુડ
  - કરી અભાવ ભવભાવ સબ, સહજભાવ નિજપાય;
જ્ય અપુનર્ભવ ભાવમય, ભયે પરમ શિવરાય.
- ભાવપાહુડ
  - આ ભવાવર્તે પૂર્વમાં, જે ભાવના ભાવી નહીં;
ભવ નાશ અર્થે ભાવું એ, જે ભાવી તે ભાવું નહીં.
- અધ્યાત્મ પારાયણ (શ્રી આત્માનુશાસન)
  - નિજ ભાવને છોડે નહિ, પરભાવ કાંઈ પણ નવ ગ્રહે;
જાણે જુએ જે તે જ હું છું, એમ જ્ઞાની ચિંતવે.
- શ્રી નિગમભાગ

આ પ્રમાણે આ પર્યુષણપર્વમાં આપણે દાન,
શીલ, તપ, ભાવ - ચારેય પ્રકારની આરાધના
દ્વારા આપણું જીવન પવિત્ર બનાવીએ અને નિરંતર
પ્રભુસ્મરણમાં આપણા ચિત્તને પરોવી રાખીએ.
પ્રભુસ્મરણનો મહિમા અપરંપાર છે. યથા -
(૧) દૂરે રાખો સ્તવન કરવાં, આપનાં એકધારા;
પાપો નાશે જગ જન તણાં. નામ માત્રે તમારા.

- શ્રી ભક્તામર સ્તોત્ર
 (૨) જબ જાગે તબ રામ જપ, સોવત રામ સંભાર,
 ઉઠત-બૈઠત આતમા, ચાલત રામ ચિતાર.

(3) સુભિરન સિદ્ધિ યોં કરો, જેસે દામ કંગાલ;
 કહે કબીર બિસરે નહીં, પલ પલ લેત સંભાળ.
 || શ્રી સદ્ગુરુચરણાર્પણમસ્તુ ॥

ਲੋਕੋਤਾਰ ਪਵ

(पाना नं. २६ परथी चालु...)

આદાન-પ્રદાન આ પર્વનું હાર્દ છે. કખાયની અભિનેત્રીની ધરી ક્ષમાનું મધુર ઝરણું પ્રગટાવવાનું છે. અભિમાનની અક્કડ છોડી નાભાતા લાવવાની છે. માયાની માયાજીણમાંથી મુક્ત બની સરળતાની સૌરભ પ્રગટાવવાની છે. લોભતૃષ્ણાને વિદ્યાય કરી સંતોષનો મંત્રપ્રયોગ સિદ્ધ કરવાનો છે. આ આરાધનામાં જોડાઈશું તો તમામ ભવરોગમાંથી મુક્ત બનીશું.

પર્વાધિરાજ પર્યુષણ પર્વના સાત-સાત દિવસો ધર્મઆરાધનામાં સર્વ મુમુક્ષુઓના પસાર થઈ ગયા. ધર્મ અનુષ્ઠાનથી પવિત્ર થયેલા શ્રીમણો-પાસકોના હદ્ય આકાશ જેવા સ્વર્ચ બની ગયા હશે. હવે સંવત્સરીનો મહાન દિવસ આવી પહોંચ્યો છે. પાપથી પાછા હઠવા, પાપથી દૂર રહેવા, સ્વાત્માને ઢંઢોળવા દરેક જૈની સંવત્સરી પ્રતિક્રિમણ આજના દિવસે ખાસ કરે છે. સંવત્સરી એ ક્ષમાપનાનું પર્વ છે. જાણો-અજાણો મુમુક્ષુઓ વચ્ચે ભૂલ થઈ ગઈ હોય, કટુવચનો કહેવાઈ ગયા હોય તો પરસ્પર ‘મિચ્છામિ દુક્કરું’ કરીને ભૂલ બદલ ક્ષમા યાચે છે. આપણી રોજબારોજની જીવનશૈલીમાં જાણો-અજાણો કોથ, દ્વેષ, આંતરિક ઝડપ અને અણબનાવો બનવા પામે છે. તેનો એક મહાન ઉપચાર-ઉકેલ આ ક્ષમાપના પર્વ છે. શ્રીમદ્ રાજયંત્રજીએ ઉપદેશ્યું છે કે, ક્ષમા એ મોક્ષનો ભવ્ય દરવાજો છે. જે મનુષ્યોએ આરાધનાની ઈમારત ચણવી હશે તેને ક્ષમાનો પાયો નાખવો જ પડશે. હદ્ય નિર્મણ, પવિત્ર અને પ્રેમથી ભરેલું બને અને અંતરના તાર મધુરતાથી જાણજાવા લાગે તે જ સાચી સાંવત્સરિક ક્ષમાપના છે.

પવાધિરાજ પર્યુષણ

ભાનુબેન ધરમદાસ શાહ

સમગ્ર જૈન જગત માટેનો ખાસ તહેવાર તે પર્યુષણના દિવસો છે. પ્રભુએ સંસારની માયાજળને આઠ દિવસ માટે થોડી ઓછી કરીને અથવા તો નિવૃત્તિક્ષેત્રમાં વાસ કરીને સમૂળગી છોડીને માત્ર ધર્મ કરવાનો મોક્ષ આઘ્યો છે અને મળેલી મહામૂલી તકનો ઉપયોગ કરવાનું કહ્યું છે.

જૈન દર્શન આત્માને મહત્વ આપે છે, દેહને ગૌણ ગણવાનું કહે છે. અવિનશ્વર આત્માને ભજો અને નશ્વર દેહની માયાને તજો - એ મુખ્ય સંદેશ સૌએ ધ્યાનમાં રાખવાનો છે.

- પર્યુષણ એટલે આત્માની નજીદીકતા અને દેહનું દૂરીત્વ.
- પર્યુષણ એટલે આઠ દિવસ માટે દુર્વૃત્તિઓ, દુભાવોનો, વિષય-આસક્તિ, વિકારો, મિથ્યાત્વ વગેરેનો સંપૂર્ણ ત્યાગ અને આત્માના સદ્ગુણો થકી સર્વ પ્રત્યે સદાચાર.
- પર્યુષણ એટલે પાપના બાપ જેવી લોભવૃત્તિને મોળી પાડવી અને દાનવૃત્તિને બરાબર પોષવી.
- પર્યુષણ એટલે આળસ, એદીપણું, પ્રમાદ, સુસ્તી, અધિક નિદ્રા વગેરેની વિદાય અને આત્માની સદ્ગુણારો અને સત્ત સંકલ્પોની વૃદ્ધિ માટે જાગૃતિ.
- પર્યુષણ એટલે દેરાસર, ઉપાશ્રય તરફ દર્શન; પૂજા, વાખ્યાનશ્રવણ, સાધુ-સાધ્વીજીઓનું સાચ્ચિદ વગેરે પ્રત્યે જુકાવ અને ગૃહમાં નિદા, ચાડીચુગલી, કુથલી, ટીકાટીપણું વગેરેનો ત્યાગ.
- પર્યુષણ એટલે લોભામણા અને આકર્ષક વિવિધ ખાદ્ય, દશ્ય પદાર્થોના રસની તીવ્રતમ મંદતા

અને આત્માને સાચી દિશા તરફ લઈ જઈને કર્માને હળવા કરવા માટેનું પર્વ.

- પર્યુષણ એટલે પાપ, પુણ્ય, આસ્રવ, બંધ વગેરેના આગમન માટે આત્માના બારણાં બીડિલાં અને સંવર, નિર્જરા, મોક્ષ માટે આત્માના બારણાં ખુલ્લાં અને એ મુજબની જીવનરીતિ.
- પર્યુષણ એટલે સામાયિક, પ્રતિકમાણ, વ્રત, જપ, તપ, પ્રભુસ્મરણ કે નવકારને રટી માળા વગેરે અનુઝાનોનું જીવનમાં આગવું ને અગત્યાનું સ્થાન અને હોટલ, સિનેમા, ફરવાનાં શ્થળો વગેરેની અતિશય અલ્યતા અથવા સંપૂર્ણ નિપેધ.
- પર્યુષણ એટલે જિનવાઙી શ્રવણ, બોધ, ઉપદેશ વગેરેનો શક્ય તેટલો જીવનમાં પ્રયોગ અને અન્ય મિથ્યાત્વનો ત્યાગ.
- પર્યુષણ એટલે તપ દ્વારા આત્માને કર્મથી ફૂલ જેવો હળવો બનાવવાની સુંદર પ્રક્રિયા અને મનમાં ઉઠતી ઈચ્છાઓના સંતોષમાં અને પાલનમાં વિમુખતા.
- પર્યુષણ એટલે ઉપવાસોના થોકડા અને આત્માને મળે પુણ્યસંચય રોકડા.

ટૂંકમાં, પર્યુષણ આત્માને કર્મથી સાફ કરવા માટે આઠ દિવસોનો ઉત્તમોત્તમ સમય આપે છે. દિવાળીના દિવસોમાં ઘરનો કચરો કાઢીને અને રંગરોગાન દ્વારા ચમકતું બનાવી નવો ઓપ આપીએ, એમ પર્યુષણ આત્માને આઠ કર્માના કચરાથી સાફ કરાવી આત્માનું તેજ વધારે છે, આત્માને ઉજ્જવળ કરે છે. પર્યુષણ કર્મક્ષય માટે

અવ્યલ નંબરની તક પૂરી પાડે છે. ધરતી પર પ્રગટેલા પ્રથમ અંકુરને જોઈને રસકસ હીન, સત્ત્વવિહોણી ધરા ખુશ થાય છે તે રીતે પુણ્યદીન જીવોના અંતરમાં આર્દ્રતાના, કરુણાના અંશો પ્રગટે છે અને તેવા લોકો પણ યથાશક્તિ, યથેચુ ધર્મ કરી કર્મજંજળમાંથી ઘૂંઠવાનો પ્રયત્ન કરે છે.

દ્વયથી આ પનોતું, પુનિત પર્વ આત્માની સમીપ લઈ જનારું છે. ક્ષેત્રથી કર્મભૂમિના મનુષ્યો માટે કર્મત્યાગનો અનોખો સંદેશ આપનારું છે. કાળથી આઠ દિવસનો સમગ્ર સમય મનુષ્યને ધર્મ કરવાની પ્રેરણ અને પ્રોત્સાહન આપનારો છે. ભાવથી ઉત્તમોત્તમ ભાવને મનમાં ધારણ કરીને કર્મનો મર્મ, કર્મનું રહસ્ય સમજીને કર્મને છિન્ભભિન્ન કરવાનું મહાન કાર્ય શરૂ કરવાનું છે.

શ્રાવકો અને શ્રાવિકાઓ પોતાના વેપારના, ધંધાના અને ઘરના વધારાના કામો ત્વરાથી પૂરાં કરી નાખે છે, જેથી પર્યુષણા દિવસોમાં તે અંતરાયરૂપ ન બને, અને મન ચિંતાથી રહિત રહે.

પહેલા દિવસની શરૂઆતમાં આરાધનાનો એકડો ઘૂંઠવાનો છે. ઘરના અને શરીરના આવશ્યક કાર્યો પૂરતોજ સમય વાપરવાનો છે અને સમયની બચત ધર્મકાર્યોમાં ઉપયોગમાં લેવાની છે.

આરાધના શા માટે ? તેનાથી કરનારને મળે શું ? તેનો દફ નિશ્ચય કરવાનો છે. અત્યારના સમય સુધી ચાલેલી આરાધનાને વધુ ઊંચાઈએ લઈ જવાની છે. સ્વભાવમાં ઘર કરી બેઠેલા દોષોની બાદબાકી અને ભલાઈનો ગુણાકાર કરવાનો છે. ભીતરમાં ઊંડા ઉત્તરવાનું છે, અને ત્યાંથી મળતો આનંદ મેળવવાનો અને માણવાનો છે. પ્રભુને પ્રાર્થના કરવાની છે, “મારો અહમ્મ મિતાવો, મારા નિમિત્તે કોઈની આંખ ભીજાય નહીં તેવી સજીગતા આપો, સંધર્ષ અને સંકલેશ છોડાવો, મનને નિર્ભળ કરે એવી સામાયિક કરવાની શક્તિ આપો, પાપમાંથી પાછા

વળવા માટે પ્રતિકમણથી મારી ભૂલોની નિવૃત્તિ આપો, પરનિદાના રસનો ત્યાગ કરાવો, અસત્ય ભૂલેચૂકે પણ મારી જ્ઞાન પર ન આવે એટલી તાકાત બક્ષો - આના કારણે મારા જીવનમાં આવતું પરિવર્તન અને એના દ્વારા ઘડાતું ભવિષ્ય એકદમ પારદર્શક બનાવો.” પર્યુષણાનો અર્થ જ સ્વભાવમાં, પ્રકૃતિમાં, અંતરાત્મામાં પરિવર્તન લાવવાનો છે.

ત્યારબાદ રાગદ્રોષ છોડવાની પ્રતિજ્ઞા કરવાની છે. આ બે શબ્દો સાથે કોષ, માન, માયા, લોભ, મદ, મત્સર, પરપીડા, આનંદ, રતિ-અરતિ જોડાયેલાં છે. રાગદ્રોષ અને તેની સાથે સંકલિત અનેક વિભાવોના મૂળિયાઓએ મજબૂતીથી પોતાનું સ્થાન જમાવી દીધું છે. આનાથી જ સંસારનું પરિભ્રમણ ચાલુ રહે છે. તેથી મનથી રાગદ્રોષ દૂર કરીએ, અંતરથી વેરજેરને તિલાંજલી આપીએ, આત્મામાંથી ‘મારું-તારું’ મિતાવી દઈએ. અજ્ઞાન અને મિથ્યાત્ત્વના અંધકારમાંથી બહાર જ્ઞાનપ્રકાશમાં આવીએ. કુદરત અને કાળ પોતાના કામ કર્યે જ જાય છે. સમય કોઈ માટે ક્યારેય રોકાતો નથી. જીવનરૂપી સરિતા મૃત્યુના મહાસાગરમાં મળી જાય તે પહેલાં ઉપરોક્ત વિભાવો, વિકારો જીવનમાંથી દૂર કરીએ અને જિંદગીને પ્રભુની અણમોલ દેન માનીને બુદ્ધિશાળી મનુષ્યોએ કરવા ધારેલું કાર્ય આ આઠ દિવસમાં પૂર્ણ કરીએ અને સમય આવે મૃત્યુને મહોત્સવ બનાવીએ.

આવા પવિત્ર દિવસોમાં પુણ્યકાર્યો સંચિત કરીએ, જીવમાત્રની જતના કરીએ, મનુષ્યોને સુખ-શાંતિ આપીએ. આપણા પોતાના જીવનમાં સમતા પ્રસરાવીએ, પ્રભુષ્યાનમાં તલ્લીન રહીએ, જીવનમાં નવી દિશાના દ્વાર ખોલીએ અને ગુરુ કથિત દિશા તરફ, વગર અટક્યે સંપૂર્ણ શ્રદ્ધાથી પ્રયાણ કરીએ.

આ બધાની સફળતામાં હિતેચુ માતાપિતાના અંતરના શુભ આશિષ, પરમાત્માની પરમ કૃપા

અને સદ્ગુરુનો સથવારો સતત સાથે રહેવો જોઈએ.
તો જ નક્કી કરેલા ધ્યેય તરફ પહોંચી શકાય.

“રાગ-દ્વેષ મળ ગાળવા, ઉપશમ રસ ઝીલો,
આત્મ પરિણતિ આદરી, પર પરિણતિ પીલો.”

- શ્રી યશોવિજયજી

રાગદ્વેષ મનની મહિનતા છે, કૂડો કચરો છે,
કાલિમા છે, કલંક છે; જે આત્માને કર્મથી ભારે કરે
છે. તેથી તેનો નાશ કરવા ઉપશમરૂપી જણનો પ્રયોગ
કરો. શાંતિ અને સમતા ધારણ કરો, પરની માયામાં
નહીં અટવાતા, માત્ર તેના વિચારોથી મનને મુક્ત
કરતા હળવાશ અનુભવાશે. આત્માની પરિણતિ
પર, આત્મિક ભાવો પર જ લક્ષ્ય રાખો. પર વસ્તુ,
સંબંધો પ્રત્યે પરિણતિને નાબૂદ કરો, પીલી નાખો.
“રાગ, દ્વેષ, અજ્ઞાન એ, મુખ્ય કર્મની ગ્રંથ;
થાય નિવૃત્તિ જેહથી, તે જ મોક્ષનો પંથ.”

- શ્રી આત્મસિદ્ધિ-૧૦૦

“રાગદ્વેષ મમત્વે મેં, જે જે જીવ વિરાધિયા;
ક્ષમા ઘો મુજને તે સૌ, હું યે ક્ષમા દઉં સદા.”

મનમાં સમુદ્રતરંગોની જેમ ઉઠતી ઈચ્છાઓ
રાગદ્વેષ યુક્ત હોઈને ઘણા અનર્થ કરાવે છે, પાપો
બંધાવે છે, કેટકેટલા જીવોની જાણો-અજાણો વિરાધના
થઈ જાય છે અને કર્મો આત્માને ચોંટતા જાય છે.
તેથી તેવા સૌ જીવોની હું દિલથી ક્ષમા યાચું હું અને
તે સૌ જીવો મને પણ કાયમ માટે ક્ષમા આપે.
ક્ષમાયાચના પસ્તાવો છે; જેમાં નાહતાં મન સાફ
થઈ જાય છે, નિર્વિચાર, નિર્વિકલ્પ પણ થાય છે.
રાગદ્વેષને સીમિત કે સમામ કરતાં સંસારનું
પરિભ્રમણ તૂટે છે. તેથી બાધ્ય જગતના રાગદ્વેષને
તોડીને અભ્યંતર જગતમાં પ્રવેશ કરી લેવા જેવો
છે. સાચું સુખ તો ભીતરમાં છે, બહાર નહીં.

કમશઃ આગળ વધતા હવે સમ્યગ્રજ્ઞાન,
સમ્યગ્રદર્શન, સમ્યક્રારિતને સમજીને તેને પ્રામ

કરવાના છે. આપણો આત્મા જ અનંત જ્ઞાન સ્વરૂપ,
અનંત દર્શન સ્વરૂપ અને અનંત ચારિત્ર સ્વરૂપ છે.
પર્યુષણા પવિત્ર દિવસોની શાનદાર આરાધના દ્વારા
ચારિત્રનું નિર્માણ કરવાનું છે. મનની બુરાઈ ટોડીને
દિલની સફાઈ તરફ ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવાનું છે.
આત્માને બરાબર તેના ગુણ, લક્ષ્ણ, પર્યાયથી
જાણીને તેને પ્રામ કરવા માટે સંપૂર્ણ શ્રદ્ધા જરૂરી
છે. શ્રીમદ્ રાજચંદ્રએ રત્નત્રય શું છે તેનું નીચેની
પંક્તિઓમાં વર્ણન કર્યું છે,
“છે દેહાદિથી ભિન્ન આત્મારે, ઉપયોગી સંદેશ અવિનાશ,
એમ જાણે સદ્ગુરુ ઉપદેશથી રે, કહું જ્ઞાન તેનું નામ ખાસ.”
“જે જ્ઞાને કરીને જાણિયું રે, તેની વર્તે છે શુદ્ધ પ્રતીત,
કહું ભગવંતે દર્શન તેહને રે, જેનું બીજું નામ સમક્રિત.”
“જેમ આવી પ્રતીતિ જીવની રે, જાણ્યો સર્વથી ભિન્ન અસંગ,
તેવો સ્થિર સ્વભાવ તે ઉપજે રે, નામ ચારિત્ર તે અણલિંગ,
મૂળ મારગ સાંભળો જિનનો રે.”

ટૂકમાં પર્યુષણા દિવસો આ ત્રણાની પ્રામિ
માટેની વિચારણમાં અને પુરુષાર્થમાં પસાર કરવાના
છે. આત્મા શરીરથી ભિન્ન છે, એકલો છે, અનન્ય
છે, અવિનાશી છે, ઉપયોગી છે. તેથી દેહ અને
આત્માની ભિન્નતાને બરાબર સમજવી જરૂરી છે,
ત્યારબાદ તેનો જ લક્ષ, પ્રતીતિ માટેની સાધના
કરવાની છે, આત્મભાવોમાં જ સ્થિરતા અને મનની
અવિચલિતતા કમશઃ રત્નત્રયની પ્રામિ કે સમક્રિતની
પ્રામિ કરાવીને ઓછામાં ઓછા ભવે આત્માને કર્મથી
મુક્ત કરશે અને જન્મમરણના ફેરા પણ ઓછા
કરાવી નાખશે. સદ્ગુરુનો ઉપદેશ, સ્વચ્છંદ હીનતા,
પ્રતિબંધોથી મુક્તિ, અહંકારથી દૂર, જિનેશ્વરોની
આજ્ઞાનું પાલન વગેરે કર્મબંધને તોડીને જીવને સ્વતંત્ર
કરી દેશે.

ત્યારપછીનો સંકલ્પ ચાર કષાયો કે જે
સંસારની આવકમાં સતત, પળેપળ વધારો કર્યા કરે

છે તેને છોડવાનાં છે. કોષ, માન, માયા, લોભની વૃત્તિઓથી અંતર આવરાઈ જાય છે. મનમાં શુદ્ધ વિચારો ઉદ્ભવતા નથી. જેમ કચરા વગરના નિર્મળ પાણીમાં પ્રતિબિંબ એકદમ ચોખ્યું દેખાય છે, તે રીતે જ મન, આત્મા મલિન ભાવોથી મુક્ત રહેતાં સાફ અને વિશુદ્ધ થાય છે. તેના કારણે આત્મિક વિચારોજ મનમાં ઉભરાય છે. રાગદ્રોષ અને કષાયો ઓછાં થતાં આત્મા પ્રભુની ભક્તિ સુંદર રીતે કરી શકે છે અને જૈનધર્મનો તથા મહાવીર-ભક્તિનો રહસ્યો થઈ જાય છે.

પ્રભુને યાચના, વિનવણી કરવી પડે છે કે- “તુજ વિના નથી કોઈ માહુરું, નાથ સાંભળો કથન આ ખરું, હેતથી ગ્રહો હાથ મારો, નથી હવે મને કોઈ આશરો.” “જીવન-નાવડી નાથ તારજે, ભવોદ્ધિ થકી તું ઉગારજે, કૃપાળુદેવ તું, તું દ્યાનિષિ, શરણ આપજે હે ક્ષમાનિષિ.” “ઉપકારી સત્રપુરુષની, આશ્રય ભક્તિ સાર, આરાધે આદર કરી, તે પામે ભવપાર.”

ભક્ત ભગવાનને કહે છે કે આ દુનિયામાં તારા વિના મારું કોઈ નથી. તેથી હે નાથ ! તમે મને સંભાળો, હેતપૂર્વક મારો હાથ પકડી રાખો, નહિતર હું આ ભવાટવિમાં આશ્રય વિહીન એવો ભૂલો પડી જઈશ. પ્રિય અને મિતભાષી બોલવું, જેથી કોઈનો આત્મા દુભાય નહીં, દોષ રહિત આહારનો વપરાશ, પાત્રા, વસ્ત્રો વગેરે ઉપકરણો યત્નાથી લેવાં-મૂકવાં, શરીરની ગંદકી યોગ્ય જગ્યાએ સૂક્ષ્મ જીવોની હિંસા ન થાય તેમ પરઠવવી. આપણા જીવનમાં ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને સાધુ-સાધ્વી જેવા થવાનો પ્રયાસ કરવો.

ધર્મની આરાધના હેતુ પંચાચાર પાળવાના છે. જ્ઞાનાચાર - પંચવિધ જ્ઞાનતણી કે જ્ઞાનીની અસદ્ધુદ્ધારા, અશાતના, વિરાધના ન થવી જોઈએ. દર્શનાચાર - દર્શનસંપત્ત જીવે સંસાર પરિભ્રમણના

મૂળરૂપ મિથ્યાત્વ અને ભાંતિનો ત્યાગ કરી નિજ શુદ્ધ સ્વરૂપ અને સ્વભાવની પ્રતીતિ કરવાની છે. સર્વજ્ઞ વીતરાગ પરમાત્મા મારા દેવ, નિર્ગ્રથ જ્ઞાની મુનિ મારા ગુરુ અને અહિંસામય, દયામય ધર્મ એ જ મારો ધર્મ છે એવી શ્રદ્ધા કરવાની છે. ચારિત્રાચાર - ચારિત્ર પ્રાત જીવ કોઈપણ પ્રકારના ઉદ્યમાં આવતા કર્મોમાં સ્થિરતા રાખે છે, સમતાપણે વેદે છે અને શક્ય તેટલી કર્મનિર્જરા કરીને સિદ્ધપ્રદ મેળવે છે. તપાચાર - બાર પ્રકારનાં તપ દ્વારા સંવર-નિર્જરા થાય છે. સત્તામાં રહેલા કર્મપુદ્ગલોને શુદ્ધ અધ્યવસાયના બળે તેની નિર્જરા કરીને આત્માને શુદ્ધ કરવા સરજ થાય છે. વીર્યાચાર - વીર્યસંપત્ત જીવ પોતાના અચિંત્ય વીર્ય સામર્થ્યથી જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર-તપથી કર્મશત્રુઓનો નાશ કરી મોક્ષમાર્ગ સુધી પહોંચે છે.

સંકોપમાં પાંચ મહાવ્રત કે અશુદ્ધતાનું યથાશક્તિ પાલન અને પૂર્જિતા, પાંચ સમિતિ વડે આત્માની શુદ્ધ સંજોગોમાં સ્થિતિ અને પંચાચાર વડે આગળ વધતાં મોક્ષમાર્ગ તરફની મંગલયાત્રા નિર્વિઘ્નપણે યથાસ્થાને શ્રાવકને પહોંચાડે છે.

નિયમિતપણે છ આવશ્યક દરેક શ્રાવકે અવશ્ય રોજેરોજ કરવાં જ જોઈએ : (૧) સામાયિક (૨) ચારુવીસત્થો (૩) વંદના (૪) પ્રતિકમણ (૫) કાયોત્સર્ગ (૬) પચ્યક્રખાશ

(૧) સામાયિક : અનન્ય શરણના આપનાર હે મહાવીરદેવ, આપના ચરણમાં અત્યંત ભક્તિથી નમસ્કાર કરીને, આપની સાક્ષીએ સંસારના સર્વ પ્રકારના વળગણોને, પાપ વ્યાપારોને ત્યજને બે ઘડી સુધી એક સ્વચ્છ આસાને બેસીને, મનવચનકાયાને દોષરહિત કરવા માટે સામાયિકનો સંકલ્પ કરું છું. તે માટે આપની આજ્ઞા માગું છું. આ રીતે પ્રભુને સંબોધીને સામાયિક વિધિસર કરવી અને સંપૂર્ણ થયે વિધિસર પૂરી કરવી. સમતાભાવની

સાધના માટે સામાયિક છે.

(૨) ચાર્ટિવીસત્થો : ૨૪ તીર્થકરોના ગુણગાન ગાવા માટે અને તે સર્વેનું ઉચ્ચતમ, વિશુદ્ધ ભાવપૂર્વક સ્મરણ કરવા માટે લોગસનો પાઠ બોલવો. ચૌદ રાજલોકને કેવળજ્ઞાનથી પ્રકાશિત કરનાર, ધર્મ-તીર્થને પ્રવર્તાવનાર ચોવીસ જિનેશ્વરોની સ્નેહપૂર્ણ સુતિ કરવી.

(3) વંદના : ગુરુને ઉત્કૃષ્ટ વંદન કરવા માટે ‘ઈચામિ ખમાસમણો’નો પાઠ બે વખત બોલવો, અને ગુરુનું બહુમાન કરવું. ગુરુને ખમાસણાં દેવા અને તેમનું અભિવાદન કરવું.

(૪) પ્રતિકમણ : આખા દિવસ દરમ્યાન રોજિંદા કાર્યોથી અનેક પ્રકારના પાપદોષ લાગે છે. તેને ક્ષમાવવા માટે અને તેમાંથી નિવૃત્ત થવા માટે સવારસાંજ નિયમિત પ્રતિકમણ કરવું.

(૫) કાયોત્સર્ગ : પ્રતિકમણ દ્વારા જે પાપોની આલોચના કરી છે તથા અતિચારો સમજુને તે ન થાય તેની જાગૃતિ અને કર્મક્ષયના ઉત્તમ હેતુ માટે કાઉસર્ગ કરવાનો છે. શરીરના હલનયલન વગર સ્થિરતાપૂર્વક અને એકાગ્રતાથી આ આવશ્યક દેહ પ્રત્યેની પ્રીતિને છોડવા માટે કરવાનો છે.

(૬) પ્રત્યાખ્યાન : શક્તિ મુજબ અને ઈથ્રા પ્રમાણે, નિયત સમય સુધી કોઈપણ વ્રતના પચ્યકુખાણ લેવા જોઈએ. પ્રતીકુભાણ બાદ ચોવિહાર કે તિવિહારના પચ્યકુખાણ લેવા જોઈએ. અન્ન-પાણી જે ત્યાગી શકીએ તેના પચ્યકુખાણ લઈએ તો જ વ્રત વિશ્રદ્ધ થાય, ત્યાગધર્મ નિભાવી શકાય.

૭ આવશ્યક પદ્ધી આત્માના ગુણધર્મને
ઘાતક એવા પટ્ટ રિપુઓનો ત્યાગ કરવાનો છે. કામ,
કોથ, મોછ, માયા, મદ, મત્સર - એ છ આત્માના
સદ્ગુણોનો ઘાત કરનાર અને આત્માને કર્મથી
વજનદાર બનાવનાર છે. તેથી જાગતિપર્વક આ છ

દુષ્મનોનો નાશ કરીને આત્માને સ્વચ્છ, કર્મરહિત
કરવાનો છે.

“જન્મ, મૃત્યુ, જરા હુંખો, દીઠાં સંસારમાં મહા;
કોઈ સંપર્ણ સખી ના તો શાં ત્યાં રાચવં અહા ”

“આખા ભવમાં મરણ તો, આવે એક જ વાર;
તે આવું હયારું હશે કાનું હશે બાધાનું હશે”

“શાતા થોડી અશાતા ઘણેરી એવો છે સંસાર;

જીવનમા જ્યારે આળ લાગ ન, અગ ઊંઠ અગાર;
છાંટે ત્યારે શીતળ પાણી, એવી મારા વીરની વાણી.”

પર્યુષાણના છેલ્લા દિવસે અભેદ દીવાલ જેવા
આઠ પ્રકારના મદને ગાળી નાખવાના છે.
અભિમાની માણસ એકલો, અટૂલો, અતડો થઈ
જાય છે, પણ પોતાના અહ્મને છોડવા રાજી નથી.
તેથી આવા ધાર્મિક દિવસોથી આપણામાં રહેલી
ખામીઓને શોધીને તેને સમૂળગી દૂર કરવાની છે.
નિર્દોષ જીવ ઈશ્વરને સારી રીતે ભજી શકે છે.

સંવત્સરી પ્રતિકમણ પ્રત્યેક જૈને કરવું જ શોઈએ. જે લોકો બાર માસમાં કોઈ દિવસ ન કરતા હોય તે પણ આ પ્રતિકમણ કરે છે અને વર્ષ દરમ્યાન બાંધેલા પાપોને, કર્મને દૂર કરવાનો પ્રયત્ન કરે છે. આ આઠ દિવસોમાં ધર્મપરાયણ રહીને કર્મથી આત્માને મુક્ત કરવાનો પ્રબળ પુરુષાર્થ કરવો જોઈએ. આયુષ્ય કર્મ સિવાયના ઘાતી, અઘાતી કર્મો જો સાધક ધારે તો તેમાં ઘણો ઘટાડો કરી શકે છે.

છેલ્લે ક્ષમાપના આવે છે. શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી
કહે છે, “ક્ષમા એ મોક્ષનો ભવ્ય દરવાજો છે.”
તો આ દરવાજામાં પ્રવેશ માટે દરેક જૈનમાં પરસ્પર
ક્ષમાભાવ આવવો જ જોઈએ. ‘મિશ્રામિ દુક્કં’
હૈયાના ઊંડાશમાંથી સત્ય રીતે, સંકલ્પ સાથે
નીકળવું જોઈએ. ઔપચારિકતા - માત્ર બોલી

જવામાંથી બે દિલોના સંબંધો કે વેરની ગાંઠમાં ફેર પડતો નથી. તેથી ભીતરથી, અંતરથી, આત્મામાંથી સાચા દિલનો ક્ષમાપનાનો ભાવ નીકળવો જોઈએ. જેની સાથે મનહુઃખ, મનભેદ થયા તે સૌ નિવારીને પુનઃ આત્મીય સંબંધો બાંધવા જોઈએ.

“સહનશીલતા ને ક્ષમા, ધીરજ સમતારૂપ; સમ્યક્ શ્રદ્ધા સહિત એ, આપે આત્મ સ્વરૂપ.”

મહાવીર સ્વામીએ જીવન સરળ રીતે જીવવા માટે બે શર્બોનું આચરણ કરવાનું કહ્યું છે- (૧) સ્વીકૃતિ, (૨) સહિષ્ણુતા. આવી પડેલી આણધારી પરિસ્થિતિને સ્વીકારી લો, તમે તેને અનુકૂળ થઈ જાઓ. આ જીવન કચવાટ વગર જીવી જાઓ. જીવનમાં સહિષ્ણુતા, ક્ષમા, ધીરજ, સમતા, સમ્યક્ શ્રદ્ધા-બધા સદ્ગુણોથી સભર જીવન જીવો, જે આત્મસ્વરૂપની પિછાણ કરાવીને તેનામય કરી દેશે.

પર્યુષણના આઠ દિવસ દરમ્યાનના અનુષ્ઠાનોની ચર્ચા કરી અને જે જે દોષોને દૂર કરવાનું કહ્યું તે બધું જ યથાશક્તિ પૂરા દિલથી કરવું. આ દિવસોની વિદાય પછી પણ પાડેલી સુટેવ મુજબ બધુંજ કરવાની ઈચ્છા થશે, સંકલ્પો અને તેના ફળ મનમાં દઢ થઈ જશે અને રોજ પર્યુષણ જ છે તેવી લાગણી અનુભવાશે.

આ આઠ પવિત્ર પર્વદિનમાં આપસ, પ્રમાદ છોડીને સાંઝ દિલથી ધર્મમય, ભક્તિમય, ભગવાનમય રહેવાનો મહાવરો પાડી દેશું તો માનવજીવનનું જે મહત્વનું લક્ષ્ય નિર્ધારિત કર્યું છે ત્યાં ધીમે ધીમે પહોંચી જઈશું અને સાર્થકતા અનુભવીશું.

“અનશનના થોકડા અને પુણ્યસંચય રોકડા” એ રીતે તપસ્વીઓ પુણ્યનું ભાથું બાંધતા હોય છે.

નાનાં છોકરા છોકરીઓ પણ નાદાનપણે તપ કરતાં હોય છે અને પુણ્ય મેળવે છે.

પર્યુષણના દિવસો આવી જ રવ્યા છે તેથી શક્ય તેટલું ધર્મકાર્ય સૌ કરશે એવી શ્રદ્ધા અસ્થાને નથી. આરાધના કરતાં કરતાં રાગદ્વેષનો સર્વથા ક્ષય, રત્નત્રયની પ્રામિ, ક્ષાયોની શિથિલતા, પાંચવ્રત, પંચાચાર, પાંચ સમિતિ, ત્રણ ગુમિ, છ આવશ્યક, સમ વ્યસન ત્યાગ, આઠ મદની નાબૂદી, આઠ કર્માંનો ક્રમશા: ક્ષય, સૌ પ્રત્યે હૈયાના ઊંડાણમાંથી આવતી ક્ષમાપના, સંવત્સરી પ્રતિક્રમણ વગેરે ઉત્સાહ સહ થતું રહેશે અને અંતરાત્મા કંઈક કરી છૂટ્યાનો સંતોષ અનુભવશે.

આત્મગાહ્ય

રચયિતા : બા.બ્ર.શ્રી અલકાબેન

ચરણ કમલ કી શરણ ગહી પ્રભુ, શરણાગત કી અરજ સુનો, અગણિત હૈ અપરાધ કિયે મૈને, દોષ દ્યાકર દૂર કરો;

ગુરુદેવ કરુણાસાગર ગુરુદેવ...
મૈં સોયા થા મોહ કી નીંદ મેં, આકર તુમને મુજકો જગાયા,
ઉપકારો કો ન સમજ સકા, મન અહંકાર મેં ભરમાયા;
ચરણો કી રજકણ બનકર આયા, શૂન્ય સે સબ શુરૂઆત કરો.

ગુરુદેવ...

કરુણ હૃદય સે કરુણા જલ કો, તુમને મુજ પર બરસાયા,
પથર હૃદય મૈ પસીજ ન પાયા, તૃષ્ણા તાપ ને તપ્તાયા;
ભાવ સમર્પણકે લે આયા, પથર હૃદય કો દ્રવિત કરો.

ગુરુદેવ...

જગ તાપો કો હરનેવાલે, નિર્મલ બોધ કા દાન દિયા,
વચન સુધા કા મર્મ ન જાના, વિષ વિષયો કા પાન કિયા;
અધમ ઉધારક પતીતોં કે પાવન, અવગુણ મેરે માફ કરો.

ગુરુદેવ...

લોકોત્તર પર्व

વિભાગેન એસ. મહેતા

જૈન ધર્મના બધા પર્વો મહાત્વના છે, પરંતુ સર્વ પર્વોમાં શિરોમણિ કોઈ પર્વ હોય તો તે પર્વાધિરાજ પર્યુષણ પર્વ છે. આ પર્વ જ્ઞાનગુણને પ્રાપ્ત કરવા, પરમાર્થના કાર્ય કરવા, પાપની આલોચના કરવા અને મૈત્રીભાવના જરણાં વહાવવાનું લોકોત્તર પવિત્ર પર્વ છે. મંગલકારી પર્યુષણ પર્વની આરાધના જન્મ-મરણની પરંપરા તોડવા માટે છે. કર્મના અણુ-પરમાણુઓની મહિનતા કે જે આત્મામાં ચોમેર પથરાયેલી પડી છે તે મહિન રજકણમાંથી મુક્ત થવા માટે, આત્મસાધનામાં જોડાઈને આત્માના કલ્યાણ તરફ આગળ વધવાનું મહાનપર્વ છે. આ પર્વ દાન અને દયા, ત્યાગ અને સમર્પણ, ભક્તિ અને ભાવના દ્વારા આત્મનિરીક્ષણ અને આત્મ સંશોધન પ્રાપ્ત કરી, મુક્તિના પંથે વિચરવાનું અમોદ પર્વ છે.

જૈન શાસન જગતમાં અજોડ છે. તેની દાટિ અત્યંત વિશાળ છે. તેમાં સૂક્ષ્મમાં સૂક્ષ્મ વાત સમજાવે છે. દરેક ધર્મના નીતિનિયમો હોય છે. સંસારની આધિ-વ્યાપી અને ઉપાવિથી ઘેરાયેલા તુચ્છ માનવો માટે આ નિયમો સર્વદા-સર્વથા પાળવા અશક્ય છે. પર્યુષણના દિવસો દરમ્યાન સંસારથી અખિમ રીતે પ્રભુમય બનવાથી સંસારની અસારતાનું ભાન થાય છે. ધર્મમય પ્રવૃત્તિ થવાથી અંદર પડેલી સુષુપ્ત શક્તિઓ એકાએક જાગૃત બને છે. જીવનમાં કંઈ જ નહિ કરનારા મનુષ્યો આ પાવનકારી પર્વની પ્રેરણ પામીને ધર્મઆરાધના કરવા તત્પર બની જાય છે. યથાશક્તિ તપ, દાન, ધ્યાન, સ્વાધ્યાય-સત્સંગ, પ્રતિકમણ, જિનપૂજા, જીવોને અભયદાન, સાર્ધમિક વાત્સલ્ય જેવા આરાધનાના કાર્યક્રમમાં પ્રવૃત્ત રહે છે. અહિંસા અને જીવદ્યા જૈનધર્મમાં સર્વોપરી છે. પ્રાણી માત્રને અભયદાન આપવું અને તેની રક્ષા કરવી. “જીવો અને જીવવા દો” એ મહાવીર પ્રભુનો ઉપદેશ સહુ ધર્મજિનોએ જીવનમાં વણી લીધો છે.

આ મહાપર્વ આપણા જીવનના અંધકાર ઉલેચવા પ્રતિવર્ષ આપણી પાસે આવે છે. આ પર્વ કલ્યાણમય પ્રેરણા આપે છે. કર્મનો ક્ષય કરાવે છે. માનવને સત્ય રાહ ચીધે છે. પતનની ખીણમાં પટકાતાં માનવને ઉત્થાનની પગદંડી તરફ દોરી જાય છે. આ પર્વ એક દિવ્ય પ્રકાશ છે; જે મોક્ષમાર્ગ ગતિ કરવાને માટે માર્ગને પ્રકાશમય બનાવે છે. આ પ્રકાશ આત્માના વૈભવનો પરિચય કરાવે છે. આત્માના અનંત સૌંદર્યને જ્ઞાણવાનો એક અનુભવ પ્રદાન કરે છે. આ પર્વનો પવન વાતા જ જીવનની ક્ષિતિજ પર છવાયેલા વેરના ઘનધોર વાદળા વિખરાઈને વીલિન થઈ જાય છે અને ચારેતરફ અવેર, પ્રેમ અને મૈત્રીનું ખિલાભર્યું વાતાવરણ સર્જિય છે. માનવ-માનવ વચ્ચે, ભાઈ-ભાઈ વચ્ચે, મિત્ર-મિત્ર વચ્ચે તૂટેલાં સંબંધો સંધાઈ જાય છે.

વેર-વિરોધની ઊંચી દીવાલોને ધ્વંસ કરી દેવાની જંગી તાકાત આ પર્વમાં રહેલી છે. આપણું જીવન ગતિશીલ છે, કિયાશીલ છે, પણ પ્રગતિશીલ નથી. જો પ્રગતિશીલ બનેલું હોય તો આત્મા ક્યારનોય ડાધ વિનાનો પવિત્ર બની ગયો હોત. આપણે સંસારના ચક્કાવામાં જ ફર્યા કરીએ છીએ. એ ચક્કાવામાંથી લક્ષ્ય ભણી સીધી દોટ મૂકવી એનું નામ પ્રગતિ. આત્મનિરીક્ષણ કરતાં જોવામાં આવશે તો દેખાશે કે ગતિ તો ઘણી કરી પણ પ્રગતિ થઈ નહિ. માનવ જો ગતિ સાથે પ્રગતિને પંથે પ્રયાશ આદરે તો જ આ પર્યુષણ પર્વની સાર્થકતા થાય.

પર્યુષણ પર્વના પ્રત્યેક અનુજાનનો સાર સમતા છે. સમતાને જોડવી અને મમતાને તોડવી એ આ પર્વનો અર્ક છે. સમતા આત્માનું ઘર છે. મમતા પર ઘર છે. આ પર્વ એટલે આત્માને ધર્મથી પુષ્ટ કરવાનો અમૂલ્ય અવસર, જીવમાગ પ્રત્યે મૈત્રીભાવ રાખવાની મોસમ. મિત્ર બનો અને બીજાને મિત્ર બનાવો. ક્ષમાનું

(અનુસંધાન પાના નં. ૧૮ પર...)

મહાપર્વનો પ્રાણ - મુક્તિનું અંદાણ (ક્ષમાપના)

પૂર્ણિમાબેન શાહ

તીર્થોમાં જેમ શરૂજય તીર્થ, પર્વતોમાં જેમ મેરુ પર્વત, મંત્રોમાં જેમ નમસ્કાર મંત્ર, તારાઓમાં જેમ ચંદ્ર, વંશમાં જેમ નાભિવંશ, પક્ષીઓમાં જેમ હંસ અને ક્ષમાવંતમાં જેમ અરિહંત ભગવાન શ્રેષ્ઠ છે, તેમ પર્વોમાં પર્યુષજ્ઞ પર્વ શ્રેષ્ઠ છે; તેથી તેને મહાપર્વની ઉપમા આપવામાં આવી છે. આ મહા પર્વના આઠ દિવસમાં પણ ભાદરવા સુદ રનો સંવત્સરી પ્રતિકમણનો અંતિમ દિવસ સૌથી વધુ મહત્વનો ગણાય છે.

દરરોજ થતા પાપોનું પ્રાયશ્ચિત સવાર-સાંજના પ્રતિકમણમાં કરવામાં આવે છે. પંદર દિવસમાં થતા પાપોનું પ્રાયશ્ચિત પદ્ધી પ્રતિકમણમાં કરવામાં આવે છે, ચાર મહિના દરમ્યાન થયેલા પાપોનું પ્રાયશ્ચિત ચોમાસી પ્રતિકમણમાં કરવામાં આવે છે. આ બધા પ્રતિકમણ પણ જેઓ ન કરી શકે તેવા જીવો, વર્ષ દરમ્યાન થયેલા પાપોનું પ્રાયશ્ચિત સંવત્સરી પ્રતિકમણમાં કરે છે. જો એક વર્ષ (એક આભાય મુજબ છ મહિના) સુધીમાં થયેલા પાપોનું પ્રાયશ્ચિત ન કરવામાં આવે તો તે પાપો અનંતાનુંધી કખાયમાં પરિવર્તન પામે છે અને જીવનું સંસારપરિભ્રમણ વધી જાય છે. આ પ્રતિકમણમાં વર્ષ દરમ્યાન જે જે જીવોને મન-વચન અને કાયાથી, જીણતા કે અજીણતા દુઃખ પહોંચાડ્યું હોય, અવિનય કે આશાતના કરી હોય તો તે બધાની ક્ષમા માગવામાં આવે છે.

વીતરાગ શાસનની આરાધના વીતરાગતા પ્રામ કરવા માટે છે અને તે વીતરાગતા પ્રામ કરવા માટે કખાયોનો ક્ષય જરૂરી છે. આમ તો દરરોજ આપણે સવાર-સાંજ ૧૮ પાપ સ્થાનકમાંથી જે જે પાપો સેવ્યાં હોય, સેવરાવ્યાં હોય, સેવતા પ્રત્યે અનુમોદા હોય, ૮૪ લાખ જીવયોનિમાંથી જે કોઈ

જીવ હજ્યો હોય, હજાવ્યો હોય, હજાતા પ્રત્યે અનુમોદો હોય, જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રની વિરાધના કરી હોય, અશાતના કરી હોય, દેવ-ગુરુ-ધર્મની અશાતના કરી હોય - પંચ-પરમેષ્ઠા સંબંધી કોઈ દોષ કર્યો હોય તે બધાની ક્ષમા માગીએ છીએ, પરંતુ એમાં અંતરના ‘ભાવ’ ભળવાથી, પોતાની ભૂલોનો જ્યાલ આવવાથી, હૃદયપૂર્વક પશ્ચાત્તાપ થવાથી જ સાચું પ્રતિકમણ થાય છે.

પરમકૃપાળુદેવે કહ્યું છે કે અનાદિકાળના પરિભ્રમણમાં અનંતવાર જિનદીક્ષા, અનંતવાર શાખશ્રવણ, અનંતવાર આચાર્યપણું પ્રામ થયાં છે; તો આપણા મનમાં પ્રશ્ન થાય છે કે, તો પછી અનંતવાર આપણે જીવોને ખમાવ્યા હશે. પાપોનું પ્રાયશ્ચિત કર્યું હશે, જીતાં પણ જીવ પરિભ્રમણથી કેમ છૂટી શક્યો નથી? પરમતત્ત્વજ્ઞ, પરમ કરુણાવંત, જન્માંતરોને જીણતા, કુળયોગી, પરમકૃપાવંત એવા પરમકૃપાળુદેવે, ૧૯મા વર્ષ લખેલી, સો ચટના સોના જેવી, પશ્ચાત્તાપના પાવનજળથી આત્મવિશુદ્ધિ કરનારી, જગતમાં અજોડ એવી ‘ક્ષમાપના’માં આનું રહસ્ય તેમણે સ્પષ્ટ કર્યું છે.

‘ક્ષમાપના’નો પહેલો શબ્દ છે, “હે ભગવાન !” આ ભગવાન તે કોણ છે? તેમણે અનંતા તીર્થકરો અને સત્પુરુષો માટે આ સંબોધન કર્યું છે. “હું બહુ ભૂલી ગયો !” એમાં ‘હું’ એટલે જીવ પોતે - આત્મા. ‘બહુ’ શબ્દ સૂચયે છે કે, ‘હું મુખ્ય વસ્તુ’ જ ભૂલી ગયો. સંસારની જે જે વસ્તુઓ, વ્યક્તિઓ, સંબંધો કે પ્રસંગોને આપણે યાદ રાખવાની જરૂર જ નથી, એ બધા જ આપણને યાદ છે, પણ એ બધું યાદ રાખનાર જે પોતે - જીવ - આત્મા - તે જ પોતાને ભુલાઈ ગયો છે, એ કેટલું આશ્રયકારક છે ! અને

‘માણસ માત્ર ભૂલને પાત્ર.’ એમ કહેવાય છે તેથી ભૂલવું એ કોઈ નવાઈની વાત નથી. પરંતુ પોતે પોતાને જ ભૂલી જવું એ એક અચરજની વાત છે.

દસ મિત્રો એકવાર જંગલમાં ભૂલા પડ્યા હતા. બધાને થયું કે આપણે જોઈ લેવું જોઈએ કે કોઈ ઓછું તો નથી થયું. એક જણો કહ્યું, “ચાલો ! બધા લાઈનમાં ઊભા રહી જાઓ. હું ગણી લઉં.” બધા લાઈનમાં ઊભા રહ્યા. પેલાએ ગણ્યા તો નવ જ થાય. બધાને ચિંતા થઈ. પછી બીજાએ કહ્યું, “હવે હું ગણી જોઉં.” તેણે ગણ્યા તો પણ નવ જ થયા. એમ વારાફરતી બધાએ ગણ્યા તો પણ નવ જ થયા. તેથી બધાને થયું, “નક્કી આપણામાંથી કોઈ એક જણ ઓછો થયો છે !” દરેક જણો બીજાને ગણ્યા હતા - પોતાની ગણતરી જ કરી નહોતી. આમ, આપણે પણ સંસારમાં બધું યાદ રાખીએ છીએ પણ આપણને પોતાને જ - અનંત કાળથી ભૂલી ગયા છીએ !

પરમકૃપાળું વે આપણી બધી ભૂલો ‘ક્ષમાપના’માં દર્શાવી છે અને એમાંથી છૂટવાનો ઉપાય પણ બતાવ્યો છે. જીવને હવે સમજાઈ ગયું છે કે, તેણે કેવી ભયંકર ભૂલ કરી છે કે જેને કારણે પોતે અનંત સંસારની વિટંબણામાં પડ્યો છે. જીવની મુખ્ય ભૂલ મોહ, મિથ્યાત્વ અને અજ્ઞાન છે; જેને કારણે તેને અનંતકાળથી પરિભ્રમણ પ્રાપ્ત થયું છે. જીવને હવે સમજાઈ ગયું છે કે તેણે સત્પુરુષોના અમૃત્ય વચ્ચનોને લક્ષમાં લીધા નથી, તેમણે કહેલા અનુપમ તત્ત્વનો વિચાર કર્યો નથી. તેમણે પ્રણીત કરેલા ઉત્તમ શીલન સેવ્યું નથી, તેમણે કહેલા દયા, શાંતિ, ક્ષમા અને પવિત્રતા ઓળખ્યા નથી અને તેથી જ આ બધી ભૂલોની પરંપરા સર્જાઈ છે. જીવને હવે ખૂબ પસ્તાવો થાય છે, પોતાના દોષો તેને સ્પષ્ટ જણાયા છે અને તે દોષોને દૂર કરવાનો ઉપાય પણ તેને મળી ગયો છે. જીવને પોતાના શાશ્વત આત્માનો લક્ષ થવાથી પોતાનામાં છુપાયેલા જ્ઞાન અને આનંદના ખજાનાની

ખબર પડી છે. એનો લક્ષ કરાવનાર પરમ ઉપકારી ઉપર એને પરમ અહોભાવ આવ્યો છે અને તેમણે પ્રરૂપેલા માર્ગમાં રહેવા જ તે હવે ઈચ્છે છે.

આ ભવ અનંતકાળની ભૂલને ભાંગવાનો ભવ છે. અનંતકાળમાં આવો અવસર પ્રથમવાર મળ્યો છે. એવા ચોથા આરામાં દુર્લભ પુરુષનો જોગ જીવને પાંચમાં આરામાં થયો છે, કે જે પુરુષને પોતાના દેહને પણ સંભારવો પડે એવી ઉત્કૃષ્ટ દશા સાથ્ય હતી. તેમની સર્વ કૃતિ, વૃત્તિ અને લેખનો હેતુ માત્ર ‘આત્મા’ જ હતો. તેમની વાણીમાં પણ આત્માનો જ રણકાર હતો. તેથી જીવ હવે પરમાત્માનું, તેમના મુનિનું અને તેમના ધર્મનું શરણ ગ્રહવાનો નિશ્ચય કરે છે. આગળ કરેલા પાપોનો હવે પશ્ચાત્તાપ કરે છે. તે પરમાત્મા, નીરાગી, નિર્વિકારી, સંચિદાનંદ સ્વરૂપ, અનંતજ્ઞાની, અનંતદર્શી અને તૈલોક્ય પ્રકાશક છે, જીવ ઈચ્છે છે કે એક પળ પણ તેમના કહેલા તત્ત્વની શંકા ન થાય અને એમના કહેલા રસ્તામાં એ અહોરાત્ર રહે, એ જ એની આકંશા અને વૃત્તિ થાય. તે માત્ર પશ્ચાત્તાપથી કર્મજન્ય પાપની ક્ષમા ઈચ્છે છે. અને તે જ તેના પરિભ્રમણની સમાપ્તિનો સર્વશ્રેષ્ઠ ઉપાય છે.

પર્યુષણપર્વના પ્રાણ સમી અને મુક્તિના એંધાણ સમી શિરમોર ‘ક્ષમાપના’ એક અદ્વિતીય ભાવપ્રતિકમણ છે. જીવની અનંતકાળની ભૂલ, પાપનો પશ્ચાત્તાપ અને પશ્ચાત્તાપથી પરમપદની પ્રાપ્તિનો ઉપાય પરમકૃપાળું દેવે માત્ર ૨૦૨ શબ્દોમાં સમજાવી દીધો છે. એ પરમ ઉપકારનો પ્રતિ ઉપકાર આપણે કર્ય રીતે વાળી શકીએ ?

આપણે માત્ર આટલું જ કહીશું -
લક્ષ કરાવ્યો સ્વરૂપનો જેમણે કૃપા કરી,
તે પ્રભુને કરીએ પરમ ભક્તિથી પ્રણામ,
શરણ ગ્રહી પ્રભુ રાજનું,
તરીએ આ સંસાર - પામીએ ભવનો પાર.
● ● ●

પર્યુષણ પર્વનો પ્રાણ : ક્ષમાપના

વલભજી હીરજી ‘કેવળ’

પર્યુષણ પર્વ મહાન આધ્યાત્મિક પર્વ છે. ચાતુર્મસના દિવસોમાં આવતું આ પર્વ એ બધા પર્વના રાજી તરીકે - પર્વાધિરાજ તરીકે ગણાય છે. ક્ષમા એ પર્યુષણ પર્વનો પ્રાણ છે. પર્વની સવિશેષતા ક્ષમાપનાની આરાધનામાં રહેલી છે.

“ક્ષમા અંતરશત્રુ જીતવામાં ખડગ છે,
પવિત્ર આચારની રક્ષા કરવામાં બખ્તર છે,
ક્ષમા એ મોક્ષનો ભવ્ય દરવાજો છે,
ક્ષમા એ આપણો મુખ્ય આદર્શ છે.”

જૈન દર્શનમાં આચાર્ય ભગવંતોએ મહાન સૂત્રની પ્રરૂપણા કરી છે,
“ખામેભિ સવે જીવા, સવે જીવા ખમંતુ મે,
મિત્તિમે સવ્વ ભૂઅસુ, વેરં મજજું ન કેણાઈ.”

હું સર્વ જીવોને ખમાવું છું, સર્વ જીવો મને
ખમો, ક્ષમા આપો. સર્વ જીવો પ્રયે મારો મૈત્રીભાવ
છે, મારે કોઈની સાથે વેરબુદ્ધિ નથી.

ક્ષમાનું રહસ્ય :

ક્ષમાનું રહસ્ય સમજનાર સાચો શ્રાવક કોઈ જીવને મન-વચન-કાયાથી દુભવતો નથી અને પોતે કોઈના પ્રતિકૂળ વર્તનથી દુભાતો નથી. તેવી સાચી ક્ષમા સ્વ-પર શ્રેયરૂપ છે. આખા વર્ષમાં પૂર્વે કે આ જન્મમાં કોઈપણ જીવને આપણે દુઃખ પહોંચાડ્યું હોય, આકોશ, અબોલા થયા હોય તો તેની પ્રત્યક્ષ માફી માગીને જીવનનો ભાર હળવો કરવો. ‘મિશ્શાભિ દુક્કડું’ એક રૂઢિગત કિયા ન બની જાય તે જોવું. આપણે સમજણથી, પ્રેમથી, સમતાથી જીવનું જોઈએ, છતાં જીવનમાં ભૂલ થાય ત્યારે ક્ષમા એ જ ઉપાય છે કે જે વેરભાવને દૂર કરે છે.

ક્ષમાપનાનું આ વ્યવહારિક સ્વરૂપ છે, તેમ કર્યા વગર પારમાર્થિક સ્વરૂપમાં પ્રવેશ મળતો નથી.

ક્ષમાપનાનું પારમાર્થિક સ્વરૂપ :

આ ક્ષમાપનામાં સત્સંગ, ભક્તિ, સ્વાધ્યાય, દોષ-નિરીક્ષણ તથા કબૂલાત પ્રાયશ્ચિત્ત અર્થાતું પ્રતિકમણનો સારાંશ સમાઈ જાય છે. આ ક્ષમાપનામાં નવ તત્ત્વ અને ગુણસ્થાનકનું પણ મહત્વપૂર્ણ રહેસ્ય છે.

ક્ષમાપનામાં નવ તત્ત્વનું સ્વરૂપ :

ક્ષમાપના દ્વારા મિથ્યાત્વથી છૂટી, તત્ત્વોમાં શ્રદ્ધા કરી જીવ સમક્રિત પામે છે. પશ્ચાત્તાપયુક્ત પ્રતધારી બને છે અને પૂર્ણતાની પાત્રતા ગ્રહણ કરે છે. ક્ષમાપનામાં નવતત્ત્વનું હાઈ છે, જે તત્ત્વની શ્રદ્ધા સમ્યગ્રૂદ્ધનિને પ્રગટ કરે છે. ‘તમારા તત્ત્વના ચમત્કારો મારા સ્વરૂપનો પ્રકાશ કરે છે’ એનાથી એ વાત સમજાય છે કે અનાદિનું મિથ્યાત્વ ટળી સમક્રિત પ્રાપ્ત થવું તે પરમાર્થ ચમત્કાર છે.

ક્ષમાપનાને ગુણસ્થાનકના સ્વરૂપે જોઈએ.

‘હું બહુ ભૂલી ગયો’ આવું આત્માનું વિસ્મરણ અને પરપદાર્થની આકંશા એ મિથ્યાત્વ છે. આ મિથ્યાત્વને કારણે ઉપજેલી વિપર્યાસ બુદ્ધિએ જીવને વીતરાગના વચનનું અશ્રદ્ધાન કરાવ્યું અને તેમના કહેલા શીલ આદિ વ્રતનું સેવન ન કરવાથી અવિરતપણે રહ્યો. ક્ષમાદિ ધર્મ ન પાળતાં કષાયોનું સેવન કર્યું. મન, વચન, કાયાના ત્રાણે યોગથી શુભાશુભ પ્રવૃત્તિથી આ સંસારમાં ઘણું રખડ્યો. મદોન્મત બની પ્રમાદાચરણ સેવ્યું. વિવેકહીન રહ્યો. આમ મિથ્યાત્વના સંગતથી પાંચેય આઙ્ગ્રેવોનું સેવન કરી દીર્ઘકાળ સુધી અજ્ઞાનરૂપી અંધકારમાં અટવાઈ

ગયો. ઘણી વિટંબણા પામ્યો. દર્શન-મોહરૂપ દસ્તિના વિકારથી હું વિવેક ભૂલ્યો અને હે પરમાત્મા ! તમારા માર્ગને જાડ્યો નહિ.

હું ધન-પરિવારવાળો, કૃત્તિવાળો એમ અનેક પ્રકારના બાહ્ય સ્વામીત્વના અજ્ઞાનમાં આથડ્યો, આ સંસારના ભવચક્રમાં ચારે ગતિમાં ચોર્યાર્શી લાખ યોનિમાં રજ્યો. કોધાદિ, મિથ્યામતિ અને અહંકારને કારણે હું મારું હિત સમજ્યો નહિ. યોગાનુયોગ મોહનીયકર્મનું જોર કંઈ ઓછું થતાં, અથડાતો, કૂટાતો તમારા માર્ગમાં આવવા મને કાંઈક સાધન મળ્યું.

કર્મોનો ક્ષયોપશમ થતાં મારી અંતરશુદ્ધિનો કંઈક અંશ પ્રગટ્યો. મને ભાન થયું કે સર્વજાદેવ, નિર્ગ્રથ ગુરુ અને સ્વભાવરૂપ ધર્મ એ સાચા સાધનો છે. વળી, મને જન્મમરણથી છૂટવાની અભિલાષા જન્મી. પછી સૂક્ષ્મબોધને ગ્રહણ કરવાથી મને મારા સ્વરૂપનું દર્શન થયું, મિથ્યાત્વ દૂર થતાં, અનંતકાળની ભૂલ દૂર થતાં આપની કૃપાથી સમ્યગ્દર્શન - ચોથું ગુણસ્થાન પ્રાપ્ત થયું. આગળના કરેલા પાપોના પશ્ચાત્તાપથી જીવ પાંચમાં ગુણસ્થાને પહોંચ્યો કે જ્યાં તેને પોતાના સ્વરૂપનું દર્શન વિશેષપણે થતું રહ્યું અને સંસારભાવ છૂટી જતાં સ્વરૂપના પ્રકાશરૂપ નિર્વિકલ્પ દશાનો પ્રકાશ થયો. ત્યાર પછી જીવની પરમાત્મ દશાનું વર્ણન કરતાં નીરાગી, નિર્વિકારી વગેરે અનંત ચતુર્ઝરૂપ ગુણો દ્વારા શ્રેણિના ભાવ દર્શિત થાય છે. એ જ ભાવમાં અહોરાત્ર રહેવું અથવા ક્ષાયિકભાવની તેમાં સહજ આકાંક્ષા છે કે જે જીવને ચૌદમા ગુણસ્થાનક સ્થિતિએ લઈ જાય છે. પ્રતિકમણ જેવા આવશ્યક ક્રિયાનું રહસ્ય એમાં સમજાય છે. પ્રતિકમણમાં મુખ્યત્વે પાપોથી પાછા વળવાની પ્રક્રિયા છે અને તે છ આવશ્યકનું અનુષ્ઠાન છે. તેવા ભાવો સમજાય છે. આ રીતે ક્ષમાપનામાં ઘણા ગૂઢ રહસ્યો મૂક્યા છે. જેમ જેમ તેને આદરથી વિચારતા જઈએ તેમ તેમ

તેના રહસ્યો ખૂલતા જાય છે.

ક્ષમાપના એ છ આવશ્યક ક્રિયાઓનો સમાવેશ કરી લે છે. - સામાયિક, પ્રતિકમણ, વંદના, સ્તુતિ, કાયોત્સર્ગ અને પ્રત્યાઘ્યાન.

અનુષ્ઠાન : ક્ષમાપના એ જીવનનું અનુષ્ઠાન છે. કોઈ નિયમબંગ થાય, જાણે-અજાણે અસત્ય, કોધ જેવા દોષો થાય. આહારાદિમાં દોષ થાય, કોઈનો અનાદર કે અવિવેક થાય, મનમાં કોઈ વિકારાદિનો ઉછાળો આવે અર્થાત્ જ્યાં જ્યાં દોષદર્શન કે પ્રતિજ્ઞાબંગ થાય ત્યાં ત્યાં દોષ પ્રમાણો ભાવપૂર્વક ક્ષમાપના કરવી. ક્ષમાપનામાં ભક્તિ, જ્ઞાન અને ક્રિયા ત્રણ યોગના ભાવ થઈ શકે તેમ છે.

ભક્તિયોગ : ભક્તિનું મૂળ સ્વરૂપ અર્પણતા છે. તે ભાવ ગ્રહણ કરી કહે છે કે હે પરમાત્મા ! તમારા કહેલા તત્ત્વ વિના મારો મોક્ષ નથી. વળી, તમે નીરાગી છો, સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ છો તેમ સ્તુતિ દ્વારા ભક્તિ જણાવી છે.

જ્ઞાનયોગ : ‘હું સૂક્ષ્મ વિચારથી ઊડો ઊતરું છું’ ‘મારા સ્વરૂપનો પ્રકાશ થાય છે.’ એનો ભાવાર્થ મને ‘આત્મજ્ઞાન’ થાય છે. જ્ઞાનનું પ્રગટપણું છે.

ક્રિયાયોગ : ‘તમારા કહેલા રસ્તામાં અહોરાત્ર હું રહું. એ જ મારી આકાંક્ષા અને વૃત્તિ થાઓ.’ વળી, સર્વ પાપથી મુક્ત થવાની ભાવના વગેરે અંતરંગ ક્રિયારૂપ છે.

આવી રીતે જ્ઞાનીના બોધની, શૈલીની અનુપમ વિશિષ્ટતા છે કે જિજ્ઞાસુઓ પાત્રતા પ્રમાણો તેમાંથી ઘણા ભાવને પકડી શકે અને જીવ જન્મ-મરણથી મુક્ત થવાનો ઉપાય યોજી શકે.

આ રીતે ક્ષમાપનામાં ભવોભવની ક્ષમાપના આવી જાય છે. શ્રદ્ધા અને સમજણપર્વક ભાવસહિત એનો નિયમિત પ્રયોગ દુઃખમુક્તિ કરાવી શકે છે.

• • •

પર્યુષણ - સાધનાનું પર્વ

મિતેશભાઈ અ. શાહ

સામાન્ય માનવી ઓદ્ધામાં ઓછા વર્ષમાં થોડા દિવસો ધર્મની આરાધના કરી શકે તે હેતુથી જ્ઞાની ભગવંતોએ પર્યુષણ મહાપર્વનું આયોજન કર્યું છે. શ્રાવણ વદ બારસથી ભાદરવા સુદુ ચોથ સુધી ઉજવાતા આ મહાપર્વ દરમિયાન અર્થ અને કામરૂપી પુરુષાર્થને તિલાંજલિ આપી માત્ર ધર્મની આરાધના કરવાની હોય છે. પરિ = ચારે બાજુથી, ઉષ્ણ = વસવું. ચારે બાજુથી આત્માની સમીપ રહેવાનું પર્વ એટલે પર્યુષણપર્વ. એક આન્માય મુજબ પર્યુષણને ‘દશલક્ષણ પર્વ’ તરીકે ઉજવવામાં આવે છે. પર્યુષણમાં નીચના આભિક ગુણો પ્રામ કરવાનો પુરુષાર્થ કર્તવ્યરૂપ છે :

(૧) ઉત્તમ ક્ષમા : પર્યુષણ પર્વ ક્ષમાનું પર્વ છે. કોઈપણ જીવ સાથે વેર બંધાયું હોય તો અંતરથી તેની ક્ષમા માર્ગી લેવી. કોષ એ કાતિલ જેર છે તો ક્ષમા પરમ અમૃત છે. કોષ એ દુર્ગતિનું દ્વાર છે તો ક્ષમા સદ્ગતિનું દ્વાર છે. કોષ કરવાથી શરીરમાં એવા હોર્મોન્સ ઉત્પત્તિ થાય છે કે જેનાથી અનેક રોગોની ઉત્પત્તિ થાય છે. મહાત્મા ગાંધીજીના આધ્યાત્મિક માર્ગદર્શક શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી જ્ઞાને છે કે ક્ષમા એ મોકાનો ભવ્ય દરવાજો છે. ક્ષમાપના એટલે વેરના વળમણાં, હદ્યરૂપી અરીસા પર લાગેલા કોષરૂપી પડદાનું અનાવરણ.

“નરસ્યાભરણં રૂપં, રૂપસ્યાભરણં ગુણઃ ।
ગુણસ્યાભરણં જ્ઞાનં, જ્ઞાનસ્યાભરણં ક્ષમા ॥”

(૨) ઉત્તમ વિનય : ‘જગતમાં માન ન હોતો અહીં જ મોકા હોત’ - શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીનું આ વિધાન બતાવે છે કે મનુષ્યમાં અભિમાનની કેટલી પ્રધાનતા છે ! સર્વ ગુણોનો પાયો તે સાચો વિનય

છે. ૧૨ પ્રકારના તપમાં વિનયને અંતરંગ તપ ગણવામાં આવ્યું છે. આધ્યાત્મિક વિકાસ માટે આ ગુણ અત્યંત અનિવાર્ય છે. અહંકારરૂપી પર્વતને ભેદીને જ મહાપુરુષો આત્મસાક્ષાત્કાર સુધી પહોંચી શક્યા છે. અહ્મુ વ્યક્તિને પતનના માર્ગ લઈ જાય છે, તો વિનય ઊર્ધ્વમાર્ગે.

“ઉંચા ઉંચા સબ ચલે, નીચા ચલે ન કોઈ,
નીચા નીચા જો ચલે, સબસે ઉંચા હોઈ.”

(૩) ઉત્તમ સરળતા : માયાચાર એટલે છેતરપિંડીના ભાવ, વિશ્વાસધાતના ભાવ. આવા ભાવો ન થવા તે સરળતા. ‘જેવું હૈયે તેવું હોઠે અને હોઠે તેવું હાથે’ તેનું નામ સરળતા. માયાચાર કરવાથી તિર્યંગતિ (પશુ-પક્ષી વગેરે)ની પ્રાપ્તિ થાય છે. બીજાને છેતરવા જતાં જીવ પોતે જ છેતરાય છે ! શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી કહે છે કે દુર્જનતા કરીને ફાવવું એ જ હારવું એમ માનવું.

“કપટ છિપાયા ના છીપે, છીપે તો મહાભાગ,
દાબી દૂબી ના રહે, રૂઈ લપેટી આગા.”

(૪) ઉત્તમ સંતોષ : લોભ મૂલાનિ પાપાણિ । પાપનું મૂળ તે લોભ છે. કોષ પ્રીતિનો નાશ કરે છે, માન વિનયનો નાશ કરે છે, માયા મૈત્રીનો નાશ કરે છે, જ્યારે લોભ સર્વનાશ કરે છે. બષુ આરંભ-પરિશ્રદ્ધ નરકગતિના કારણ છે. જેમ જેમ લાભ વધતો જાય છે તેમ તેમ લોભ વધતો જાય છે. માણસનું પેટ ભરાય છે, પણ પટારો નહિ. તૃષ્ણા આકાશ જેવી અનંત છે. સંતોષી નર સદા સુખી

“પાની બાઢ્યો નાવમે, ઘરમે બાઢ્યો દામ,
દોનોં હાથ ઉલેચિયે, યહી સયાનો કામ.”

(૫) ઉત્તમ સત્ય :

સત્યેન ધાર્યતે પૃથ્વી, સત્યેન તપતે રવિ ।
સત્યેન વાતિ વાયુશ્વ, સર્વમ् સત્યે પ્રતિષ્ઠિતમ् ॥

સર્વ જીવનું હિત કરવાવાળા જ્ઞાની પુરુષો સદા સત્ય બોલે છે. આપણે સત્ય બોલવું જોઈએ, પ્રિય બોલવું જોઈએ પરંતુ અપ્રિય, બેદજનક અને કટુ સત્ય ન બોલવું જોઈએ. અસત્ય બોલનારને બે વાત સુલભ હોય છે - લોકમાં અપયશ અને દુર્ગતિગમન. ‘રઘુકુલ રીતિ સદા ચલી આઈ, પ્રાજ્ઞ જાય અસુ વચન ન જાઈ.’ “સાંચ બરાબર તપ નહિ, જૂઠ બરાબર નહિ પાપ,
જાકે હિરદે સાંચ હૈ, તાકે હિરદે આપ.”

(૬) ઉત્તમ સંયમ : પાંચ ઈન્દ્રિયો અને મનને વશમાં રાખવાં તેનું નામ સંયમ. ભગવાને બે પ્રકારનો સંયમ કહ્યો છે : (૧) ઈન્દ્રિય સંયમ, (૨) પ્રાણીસંયમ. સ્પર્શેન્દ્રિયમાં મજન થવાથી હાથી, રસના ઈન્દ્રિયમાં લીન થવાથી માછલી, ચક્ષુ ઈન્દ્રિયમાં લીન થવાથી પતંગિયું, પ્રાણેન્દ્રિયમાં લીન થવાથી ભમરો અને શ્રોતેન્દ્રિયમાં મજન થવાથી હરણ નાશ પામે છે તો આપણે જો પાંચેય ઈન્દ્રિયોના વિષયોમાં લુબ્ધ થઈએ તો આપણી શી દશા થાય ? શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતામાં આવે છે,

“કાચબો જેમ અંગોને તેમ જે વિષયો થકી,
સંકેલે ઈન્દ્રિયપૂર્ણ, તેની પ્રજ્ઞા થઈ સ્થિર.”

(ગુજરાતી પદ્ધાનુવાદ)

(૭) ઉત્તમ તપ : તપસા નિર્જરા ચ । તપ કરવાથી કર્મોની નિર્જરા થાય છે. જેમ અનિમાં તપાચ્યા વિના સુવર્ણ શુદ્ધ થતું નથી તેમ તપ વિના આત્માની શુદ્ધિ થતી નથી. ઈચ્છાઓનો નિરોધ કરવો એ તપ છે. તપના બાર પ્રકાર છે : (૧) છ બાધ્ય તપ : અનશન, ઊણોદરી, વૃત્તિપરિસંખ્યાન, રસપરિત્યાગ, વિવિક્ત શચ્ચાસન, કાયકલેશ. (૨) છ અંતરંગ તપ : વિનય, પ્રાયશ્ચિત, વૈયાવચ્ય (સેવા), સ્વાધ્યાય, વ્યુત્સર્ગ અને ધ્યાન.

“તન મિલા તુમ તપ કરો, કરો કર્મ કા નાશ,
રવિ શશી સે ભી અધિક હૈ, તુમ મેં દિવ્ય પ્રકાશ.”

(૮) ઉત્તમ ત્યાગ : ત્યાગ એ ધર્મ છે. ત્યાગ ઉપયોગી અને અનુપયોગી વस્તુઓનો પણ કરવામાં આવે છે. શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીએ કહ્યું છે,
“ત્યાગ વિરાગ ન ચિત્તમાં, થાય ન તેને જ્ઞાન;
અટકે ત્યાગ વિરાગમાં, તો ભૂલે નિજ ભાન.”

સર્વ પ્રકારના ભોગોની પ્રાપ્તિ કરતાં તેમનો ત્યાગ ચચિયાતો છે. ત્યાગી સમગ્ર જગતનું રત્ન છે, જ્યારે ભોગી કીચડમાં ફસાયેલા પામર પ્રાણી છે. અધિમુનિઓએ કહ્યું છે, તેન ત્યક્તેન ભુંજીથાઃ । અર્થાત્ ત્યાગીને ભોગવી જાણો.

(૯) ઉત્તમ આંકિંચન્ય : શરીર આદિ પર પદાર્થોને પોતાના ન માનવાં અર્થાત્ નિર્મભત્વભાવથી પ્રવર્તન કરવું તેને આંકિંચન્ય ધર્મ કહે છે. પૂર્વ થયેલા અનેક મહાપુરુષોએ નિર્મભત્વભાવ કેળવી નાની વયે આત્મકલ્યાણ સાધી લીધું. મમ ઇતિ સંસારઃ ન મમ ઇતિ મોક્ષઃ ।

“ધાયા માયા એક સી, ઘટત બઢત દિન રૈન,
જો તાકા શરણા ગઢે, સો ન પાવે ચૈન.”

(૧૦) ઉત્તમ બ્રહ્મચર્ય : સૌથી મોહું પ્રત તે અહિસા પ્રત છે અને સૌથી કઠિન પ્રત બ્રહ્મચર્ય છે. ગૃહસ્થ માટે પોતાની ધર્મપત્ની સિવાય પોતાનાથી નાની સ્ત્રીને પુત્રી સમાન, સમવયસ્કને બહેન સમાન અને પોતાથી મોટી સ્ત્રીને માતા સમાન માનવી તે બ્રહ્મચર્ય પ્રત છે. શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીએ કહ્યું છે,
“નીરખીને નવયૌવના, લેશ ન વિષયનિદાન;
ગાંધે કાણની પૂતળી, તેણ ભગવાન સમાન.”
આરામ યદિ ચાહો તો આ રામ કે પાસ,
અગર ફંદે મેં પડના ચાહો, તો જા કામ કે પાસ ।

પર્યુષાણ મહાપર્વ દરમિયાન આપણે ઉપરોક્ત ગુણો પ્રામ કરવા પ્રયત્ન કરીશું તો પર્યુષણની ઉજવણી સાર્થક ગણાશે.

श्रमण संस्कृति का प्रतीक - चातुर्मास

गणाचार्य श्री विरागसागरजी महाराज

भव्य बंधुओ ! ज्ञान, संयम, तप और सेवा इन चारों का योग चातुर्मास है। जिसमें साधुओं के साथ - साथ श्रावक भी धर्म का अपूर्व अवसर प्राप्त करते हैं। वर्षात्रिष्ठु का सुयोग, सर्वत्र हरियाली का योग ऐसा दृश्य उपस्थित करता है कि इसका नाम वर्षायोग भी सार्थक होता है।

यूँ तो आषाढ़ कृष्ण १५ से, सावन भादो- आसोज कार्तिक कृष्ण १५ तक साढ़े तीन माह का चातुर्मास होता है पर रुद्धि से चातुर्मास ही प्रसिद्ध है। मासैकवास स्थितिकल्प के अनुसार साधुगण चातुर्मास के एक माह पूर्व स्थान की गवेषणा में तथा एक माह पश्चात् श्रावकों की संतुष्टि के लिए ठहर सकते हैं। जहाँ साधुगण रहते हैं वहाँ धार्मिक उत्साह और हर्ष हो जाता है। साधु तथा श्रावकों का धार्मिक योग ही धर्मयुग वर्षा का युग है। चातुर्मास - स्थापना एक महान पुण्य अवसर है। जब श्रावक पर्पीहे सा प्यासा होकर अपने गुरुजनों को अपने नगर में लाने की सोचता है। सफलता पुण्यवान को मिलती है और उनके यहाँ मुनिजनों की चातुर्मास स्थापना हो जाती है। लोग काफी पहले से हमसे वचन माँग रहे थे पर हमने कहा - मुनिजन वचन नहीं, प्रवचन देते हैं। पहले से हमारे चातुर्मास फिक्स नहीं होते। जब पल का ही भरोसा नहीं तो कल का क्या भरोसा ? और फिर मुनिजनों का तो और भी ठिकाना नहीं।

एक बार एक पत्रकार ने हमसे कुछ प्रश्न पूछे, हमने भी उत्तर दिये। उत्तर पाकर इतने संतुष्ट हुए कि बोलने लगे, “मैं आगे भी आपसे मिलना चाहता हूँ। आप मुझे अपना एड्रेस दे दिजीए।” मैंने कहा, “No dress, No Address. ड्रेस ही नहीं तो एड्रेस कहाँ से दूँ ?” फकीरों से मत पूछो पता उनका।

जहाँ आसन जमा बैठे, समझो पतो उनका ॥

साधुगण बहते पानी की तरह गतिशील रहते हैं। लेकिन चातुर्मास के अवसर पर एक स्थान पर ठहरते हैं। क्योंकि जीवरक्षा और आगमिक पद्धति का पालन करना है। इस अवसर पर श्रावकों को काफी धर्मलाभ मिल जाता है। चातुर्मास मंगलमय है।

हमारे गुरुजन जहाँ पर हमको और जन-जन को धर्म से जोड़ते हैं, वहाँ तो वर्षायोग है, तो क्या हम उनसे जुड़े ? नहीं, तो फिर अब जुड़े। तभी तो हमारे लिये भी उनका वर्षा योग मंगलभूत होगा ॥

आप ये नहीं सोचना कि वर्षायोग - स्थापना मात्र मुनिजनों की है, श्रावकों की नहीं। क्योंकि वर्तमान में हीन संहनन के कारण इंद्रनन्दि श्रावकाचार में मुनिजनों के लिए वनों में वर्षायोग आदि धारण करने की आज्ञा नहीं की गई है। वे नगरों की धर्मशाला, पाठशाला इत्यादि प्रशस्त स्थानों पर रहकर धर्मसाधना और प्रभावना करते हैं। साधुओं का कर्तव्य है कि वे ज्ञान-ध्यान-तप में निरत रहें तो श्रावकों के भी कर्तव्य हैं कि-

१. साधुओं की साधना में सहयोगी बनें।
२. जिस संघ की जो अनुशासित पद्धतियाँ हो; जैसे हर कार्य गुरु से पूछकर करना, श्रावकों से लेन-देन का व्यवहार नहीं रखना आदि का ध्यान रखें।
३. चातुर्मास में संपूर्ण हरी पत्ती का त्याग अवश्य कर देना।
४. रात्रिभोजन त्याग आदि का भी पालन करना चाहिए।
५. आपके आठ माह तो कमाई में जाते हैं, मात्र चार माह धर्म के लिए मिलते हैं तो क्यों न उनका सदुपयोग करें।

શ્રી વબમાધ્યાર્થ : હિવાળી પુરસ્તક

• वि. सं. २०७१ •

સુવિચારોની નવીન પ્રચાર-પ્રસાર પદ્ધતિ

નૂતન વર્ષ નિમિતે મોકલાતા મૌંધા Greeting Cards કે જેની માત્ર ઉડતી નજરે જોઈને ઉપેક્ષા કરવામાં આવે છે. તેને બદલે ઓછી કિંમતના પરંતુ સુંદર, પ્રેરક વિચારો ફેલાવતી આકર્ષક પુસ્તિકા ગ્રાહકો, ભિત્રો, સ્નેહીઓને નૂતન વર્ષ નિમિતે કે માતા-પિતાના સ્મરણાર્થે, જન્મજયંતી કે અન્ય કોઈપણ સારા પ્રસંગે મોકલીએ તો, તેઓ તથા તેમના નિકટના સંબંધીઓ જરૂર વાંચે અને તેમાંથી તેમના જીવનમાં કોઈ સારા ગુણો જાગ્રત થઈ શકે.

આ દિનિંદુને ધ્યાનમાં રાખી શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર, કોબા દ્વારા છેલ્લા તૃતી વર્ષથી દર વર્ષે દિવાળી પુસ્તિકાઓ બહાર પાડવામાં આવે છે. ગુજરાતી સમાજમાં ઘણી પ્રચલિત થયેલી આ પુસ્તિકાના લગભગ કુલ ૭૦,૦૦૦ નંગના ઓર્ડર આવે છે.

વ. સં. ૨૦૭૧ની દિવાળી પુસ્તિકા ‘જીવનમાધ્યર્થ’ (૪૦ પાના) તૈયાર થઈ રહી છે, જે લગભગ પર્યુષાણ પર્વ દરમિયાન પ્રકાશિત થશે.

દર વર્ષની જેમ આ વર્ષે પણ દિવાળી પુસ્તકાના પ્રકાશન અને વિતરણમાં નીચે મુજબના નિયમો-મર્યાદા રાખેલ છે :-

- (૧) કવર સાથે ‘જીવનમાધૂર્ય’ ગુજરાતી પુસ્તિકાની પડતર કિંમત એક નંગના રૂ. ૬/- (૬ રૂપિયા પૂરા) રાખેલ છે.
  - (૨) પુસ્તિકાનું ટાઈટલ ચાર કલર પ્રિન્ટિંગમાં નયનરમ્ભ તૈયાર કરેલ છે. ટાઈટલ તથા કવર ઉપર નામ-સરનામું છાપવાની ૧ ઈચ્છા X ૩ ઈચ્છાની સુંદર જગ્યા રાખવામાં આવેલ છે.
  - (૩) પુસ્તિકાને વિદ્ધાનોના લેખો, પ્રેરક પ્રસંગો, ટૂંકા લેખો, રત્નકણિકાઓ, સુવિચારો, સદ્ગુજાપ્રેરક અવનવી માહિતીથી સજ્જાવવામાં આવી છે.
  - (૪) નામ-સરનામું છાપવા માટે ઓછામાં ઓછો ૫૦૦ પુસ્તિકાઓનો ઓર્ડર હોવો જરૂરી છે.

નામ-સરનામું છાપવાનો ખર્ચ : ૫૦૦ પુસ્તિકાઓ - રૂ. ૨૨૦/-

૧૦૦૦ પુસ્તિકાઓ - રૂ. ૪૪૦/-

- (૬) ઓર્ડર ફોર્મ મુજબ પુસ્તિકાની કિંમત તથા પ્રિન્ટિગ ચાર્જ તેમજ પોસ્ટેજ ખર્ચની રકમ રૂબરૂ અથવા ડ્રાફ્ટ કે મનીઓર્ડર દ્વારા શ્રીમદ્ રાજયંદ આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર, કોબાના સરનામે મોકલવાની રહેશે.

(૭) તા. ૧૫-૧૦-૨૦૧૪ સુધીમાં ઓર્ડરફોર્મ મોકલી આપવા વિનંતી છે. ત્યારબાદ પ્રિન્ટિગવાળા ઓર્ડર લેવામાં આવશે નહિ અને સાદી પુસ્તિકાઓ સ્ટોકમાં હશે તો જ મોકલવામાં આવશે. નામ અને સરનામું અંગેજ કે ગુજરાતીમાં જે રીતે છાપવાનું હોય તે પ્રમાણે જ ફોર્મ ભરવું.

(૮) ઓર્ડર નોંધવા બાબતે કે પુસ્તિકાને લગતી માહિતી મેળવવા સંસ્થાના કાર્યાલયનો સંપર્ક સાધવા વિનંતી છે.

દિવાળી પુસ્તિકા માટેનું ઓર્ડરફોર્મ

કેટલા નંગાનો ઓર્ડર છે ? _____

નામ છાપવાનું છે ? _____ હા _____ ના

નામ/એફ્રેસ જે પ્રમાણે છાપવાનું હોય તેની વિગત આ બોક્સમાં બની શકે તો ટાઇપ કરીને આપો.

તમારું ઈ-મેલ એફ્રેસ : _____

ફોન નંબર : _____

નીચેના સેવાભાવી મહાનુભાવો પાસેથી દિવાળી પુસ્તિકાઓ પ્રાપ્ત થઈ શકશે.

સંપર્કસૂચી

AHMEDABAD

- (૧) શ્રી મુકેશભાઈ આર. શેઠ
શેઠ સન્સ : ફોન : (૦૨૨) ૨૫૩૫૬૬૪૬
(ઘર) ૨૬૪૦૧૨૫૧
મો. ૮૮૨૫૫ ૧૮૮૦૦
- (૨) ડૉ. રાજેશભાઈ સોનેજી
ડૉ. સોનેજી હોસ્પિટલ
ફોન : ૨૫૩૨૩૪૫૪
મો. ૮૮૨૪૦ ૪૭૬૨૧
- (૩) શ્રી જ્યેશભાઈ શાહ
શાહિભદ્ર સ્ટેશનર્સ
ફોન : ૨૫૬૨૧૪૮૭, ૨૫૬૨૧૭૪૮
મો. ૮૮૦૮૦ ૦૬૦૪૮
- (૪) શ્રી સદ્ગુરુપ્રાસાદ
પુષ્પવીલા, મીઠાખળી, ફોન : ૨૬૫૬૮૪૨૩
ભૂપતભાઈ : મો. ૮૮૨૪૬૩૫૨૬૧

MUMBAI

- (૧) શ્રી કાંતિભાઈ કારાણી (રૂપમ શ્રાયંકૃદ્રસ)
મોબાઈલ : ૮૦૦૪૦ ૪૪૪૦૫
ફોન : (૦૨૨) ૨૮૮૨૮૨૪૮ / ૨૮૮૯૭૩૮૦
- (૨) શ્રી દીનાબેન નગીનભાઈ પંચમિયા
C/O. વિનોદ ટી સેન્ટર
મો. ૦-૯૨૨૨૦૭૭૬૩૮
ફોન : (૦૨૨) ૨૫૦૧૧૮૮૭
મો. ૦-૯૨૨૪૪૧૨૪૧૨
- (૩) શ્રી પુનિતભાઈ એસ. મહેતા
C/O. મહેતા બ્રધર્સ એન્ડ કંપની
ફોન : (૦૨૨) ૨૨૬૭૪૮૪૦
મો. ૦-૯૮૨૦૪ ૦૦૨૬૭
- (૪) શ્રી નીતિનભાઈ પારેખ
ફોન : (૦૨૨) ૨૪૦૭૬૨૦૦
મો. ૦-૯૮૨૦૩ ૨૯૨૭૭

BANGLORE

શ્રી જ્યેશભાઈ કૈન (સુજ્ય એન્ટરપ્રાઇઝ)
ફોન : (૦૮૦) ૨૨૮૭૨૮૮૮
મો. ૦-૯૩૪૧૦૪૯૮૪૭,
૦-૯૯૪૫૮ ૨૨૮૫૬, ૦-૯૯૮૦૭ ૨૪૬૧૬

CHENNAI

શ્રી નવનીતભાઈ પી. શાહ
ફોન : (૦૪૪) ૨૮૩૪૦૭૩૦
મો. ૦-૯૮૪૦૮ ૮૫૦૮૮

HIMATNAGAR

શ્રી જ્યંતીભાઈ કે. શાહ
ફોન : (૦૨૭૭૨) ૨૩૪૬૪૮
મો. ૯૩૭૭૪ ૬૭૫૫૬

KOLKATA

શ્રી અશ્વિનભાઈ ભાનુભાઈ દેસાઈ
૩૪-૧, જવાહરલાલ નહેરુ રોડ,
ક્રેલાસ બિલ્ડિંગ, ફ્લેટ નં. ૧૧એ, કોલકાતા.
મો. ૦-૯૩૩૧૦ ૮૪૮૪૮/૪૭

LIMBDI

શ્રી ડૉ. હેમંતભાઈ ઠગલી
ફોન : (૦૨૭૫૩) ૨૬૦૨૮૮૦
મો. ૯૩૭૬૬૫૭૦૧, ૯૩૭૬૬૫૫૫૦૨

LAXMIPURA

શ્રી લાલજીભાઈ પટેલ
ફોન : (૦૨૭૭૫) ૨૪૧૩૭૪
મો. ૯૯૨૪૭૪૨૨૭૫, ૭૬૬૮૨૮૪૭૪

RAJKOT

શ્રી નરેન્દ્રભાઈ વી. શાહ
૬૩, અમૃતપાર્ક, ગલી નં. ૪, 'અમીદશી'
પંચવટી મેર્ધન રોડ, અતિથિ એપાર્ટમેન્ટ પાછળ,
રાજકોટ. ફોન : (૦૨૮૧) ૨૪૫૦૧૮૦
મો. ૯૪૨૭૨ ૫૪૫૫૮, ૯૯૨૫૪ ૦૮૨૧૦

RAKHIYAL

શ્રી રામજીભાઈ પટેલ (લોકનાદ શિક્ષણ સંકુલ)
ફોન : (૦૨૭૧૬) ૨૬૭૬૩૩
મો. ૯૮૨૫૪૮૪૭૮૫

SURENDRANAGAR

શ્રી અપૂર્વભાઈ સુરેશભાઈ શેઠ
વર્ધમાન મૂળજ એન્ડ સન્સ
ફોન : (૦૨૭૫૨) ૨૩૨૩૦૬, ૨૮૫૧૭૮
મો. ૯૮૨૫૩ ૫૫૮૨૧, ૯૪૨૬૭ ૫૫૧૬૬

VADODARA

શ્રીમતી શિલ્પાબેન પુલકિતભાઈ મહેતા
C/O. ભારત ઉદ્યોગ હાટ
ફોન : (૦૨૬૫) ૨૫૫૮૫૩૬,
(ઘર) ૨૪૮૧૭૩૮, મો. ૯૩૭૬૨ ૧૬૨૬૬

OVERSEAS

U. K. (0044)

1. Mrs. Shrutiben Malde
Ph. 208-668-3057
2. Mr. Vinaybhai K. Shah
Ph. 208-951-5424, 740-711-9456
3. Mr. Harshadbhai Sanghrajka
Ph. 208-954-9632, 192-324-9898
M. 0044-796-972-2109

U.S.A. (001)

4. Mr. Prafulbhai Lakhani
Ph. 631-423-9647, (O) 516-679-1200
M. 516-901-9368
5. Mr. Mahedrabhai Khandhar
Ph. 714-894-2930, 714-376-5112
6. Mr. Birenbhai Pravinbhai Mehta
Ph. 714-389-3672

KENYA

7. Mr. Manubhai S. Shah
Ph. 254-2375-1679

CANADA (Toronto)

8. Mr. Jyotindrabhai Soneji
Ph. 905-669-5318

સમાજ-સંસ્થા દર્શન

સંસ્થાના આગામી કાર્યક્રમોની રૂપરેખા

તારીખ	વાર	વિગત
૨૨-૮-૨૦૧૪ થી ૨૬-૮-૨૦૧૪	શુક્રવાર થી શુક્રવાર	શ્રી પર્યુષા મહાપર્વની આરાધના
૮-૧૦-૨૦૧૪	ગુરુવાર	શ્રી આત્મસિદ્ધિ રચનાદિન તથા પૂ. લઘુરાજસ્વામીનો જન્મદિવસ
૨૧-૧૦-૨૦૧૪ થી ૨૪-૧૦-૧૪	મંગળવાર થી શુક્રવાર	શ્રી દીપાવલી આરાધના શિબિર
૨૮-૧૦-૨૦૧૪	મંગળવાર	શ્રી જ્ઞાનપંચમી
૬-૧૧-૨૦૧૪	ગુરુવાર	પરમકૃપાળુદેવની જન્મજયંતી
૧-૧૨-૨૦૧૪ થી ૩-૧૨-૨૦૧૪	સોમવાર થી બુધવાર	પૂજયશ્રીના જન્મદિન નિમિત્તે આધ્યાત્મિક શિબિર
૧૫-૧૨-૨૦૧૪	સોમવાર	શ્રી કુંદુકુંદસ્વામીનો આચાર્ય આરોહણ દિન

ગુરૂપૂર્ણિમા નિમિત્તે સંસ્થામાં શ્રદ્ધિવસીય આદ્યાત્મિક શિલ્પિર સાનંદ સંપદ

શ્રી ગુરુપૂર્વીમા નિભિતે સંસ્થામાં તા. ૧૧-૭-૧૪થી તા. ૧૩-૭-૧૪ દરમિયાન પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજીના સાન્નિધ્યમાં ત્રિદિવસીય આધ્યાત્મિક શિબિર ઉલ્લાસભેર અને ભક્તિસભર વાતાવરણમાં સંપત્ત થઈ. બેંગલોર, ચેમાઈ, પૂના, મુંબઈ, રાજકોટ, સાબરકાંડા, ગાંધીનગર અને અમદાવાદ જેવા અનેક વિસ્તારોમાંથી સારી સંખ્યામાં મુમુક્ષુ ભાઈ-હલેનોએ આ શિબિરનો લાભ લીધો હતો. મહાનુભાવોના વરદ હસ્તે દીપ-પ્રાગટ્ય દ્વારા શિબિરનો મંગલ પ્રારંભ થયો. શિબિરનું સુંદર અને સફળ સંચાલન સંસ્થા સાથે સક્રિય રીતે જોડાયેલ સેવાભાવી સાધક શ્રી શરદભાઈ ડેલ્વિવાળાએ કર્યું હતું.

સ્વાધ્યાય : એલ.ડી. ઇન્સ્ટિટ્યુટ ઓફ ઇન્ડોલોજ્ના ડાયરેક્ટર આદ. ડૉ. શ્રી જિતેન્દ્રભાઈ શાહે રસપ્રદ દ્વારાંતો સહિત જ્ઞાનાચ્છ્વાનું કે માત્ર ક્ષેત્ર, વસ્ત્ર કે ગ્રંથ પરિવર્તનથી શિખ્યત્વ પ્રાપ્ત થઈ જતું નથી. ગુરુના શરણમાં જવાથી સન્માર્ગ પ્રાપ્ત થાય છે. માહિતીપ્રધાન જ્ઞાન કરતાં ગુરુ સાથેનો સત્તસંગ શૈયેસ્કર છે. શિખ્યના હિતની ચિંતા ગુરુને હોય છે. શિખ્યના કુતર્કને ગુરુ અંકુશમાં લાવે છે. અજ્ઞાન તથા મોહરૂપી કૂવામાં પડતા શિખ્યનો હાથ પકડીને ધર્મગુરૂપી મા બચાવે છે. ગુરુ સતત આપણા પર ઉપકારોની વર્ષા વરસાવે છે. ગુરુના વાત્સલ્યને પામવા કુલુદ્ધ અને અંકારનો ત્યાગ કરવો. ગુરૂરૂપી પૂર્ણિમાના દર્શનથી શિખ્યરૂપી સમુద્રમાં આનંદરૂપી ભરતી આવે છે.

પ્રખર સાહિત્યકાર, તત્વચિંતક પદ્મશ્રી ડૉ. કુમારપાળભાઈ દેસાઈએ અનેક દણ્ણાત્મક સ્વાધ્યાય આપતા જગ્યાયું કે ગુરુ આત્મરોગી એવા આપણને આત્મહિતની દણ્ણ આપી આત્મયોગમાં જોડી આપે છે અને અવિનશ્બર સુખની સંગ્રહિત કરાવે છે. ચિત્તની તૃષ્ણાઓને ગુરુ ભૂજાવે છે. ગુરુ પાસે સાચી સમજણ મળે છે. અતિ મૂલ્યવાન જીવન આપણને મળ્યું છે તે ફરતી ચેનલ જેવું થઈ ગયું છે ! પ્રમાણ એટલે જાગૃતિનો અભાવ. પરિવર્તનશીલ

ધેયમાંથી સ્થાયી ધેય તરફ ગતિ કરવી. ગુરુ આપણા માટે દીવાદંડીરૂપ તથા પથપ્રદર્શક છે. સવારે નિદ્રામુજિત્ત પદ્ધીની પ્રથમ ૧૫ મિનિટ પ્રહૃલિત તથા અધ્યાત્મસભર બનાવવી તો આખો દિવસ સારો જશે. બહારમાં સુખ શોધવાથી વૃત્તિ વ્યક્તિને બેચેન બનાવે છે કારણકે સુખ અંતરમાં છે. ગુરુ અંતરના દાક્તર છે. ભીતરમાં પડેલા સૂક્ષ્મ દોષોનું દર્શન ગુરુ કરાવે છે.

બા.બ્ર. આદ. શ્રી સુરેશજીએ વચનામૃત પત્રાંક-૨૫૪ના આધારે ‘માર્ગપ્રામિ’ને રોકનારાં ત્રણ કારણો - આ લોકની અલ્ય પણ સુખેચ્છા, પરમ વિનયની ઓછાઈ અને પદાર્થનો અનિજીવ - આ વિષય પર ચિંતનાત્મક, મનનીય અને દાયાત્મક સુંદર સ્વાધ્યાય આપ્યા હતા. તેઓશ્રીએ જણાવ્યું કે નિર્મભત્વભાવથી ધ્યાનની સિદ્ધિ થાય છે. ચિત્તની નિર્મળતા અને ચિત્તની એકાગ્રતાથી અંતર્મુખતા આવે છે. ચિત્તની નિર્મળતા માટે મહાપુરુષોના ચારિત્રોનું સ્મરણ, મહાપુરુષોની સેવા તથા તીર્થક્ષેત્રાદિમાં એકાંતસેવન જરૂરી છે અને ચિત્તની એકાગ્રતા માટે શ્રુતાભ્યાસ તથા શ્રેણિબદ્ધ ચિંતન જરૂરી છે.

પ્રખર વક્તા, તત્ત્વચિંતક તથા પૂજ્ય પ્રમુખસ્વામી મહારાજના શિષ્ય પૂ. સ્વામીશ્રી અક્ષરવત્સલજીએ અનેકવિધ મનનીય દાયાત્મક તથા સરળ છતાં સચોટ શૈલીમાં સ્વાધ્યાય આપતા જણાવ્યું કે સુમુક્ષાઓને આધ્યાત્મિક માર્ગ પ્રગતિ કરાવવાનું પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજીનું મિશન સફળ થઈ રહ્યું છે. *Life is a train.* જિંદગીની ટ્રેઇનમાંથી ક્યારે ઉત્તરવાનું થાય તે નક્કી નથી. મૃત્યુ એ સ્ટેશન છે. હસતાં હસતાં સ્ટેશને ઉત્તરવાની તૈયારી રાખવી જોઈએ. મૃત્યુ પહેલા આત્માની અનુભૂતિ કરી લેવી કે જેથી મૃત્યુ વખતે વસવસો ન રહી જાય. કોઈ મા-બાપ દીકરાને એમ નથી કહેતા કે તારો જન્મ મોક્ષપ્રાપ્તિ અર્થે થયો છે ! ‘મોક્ષ’ માટે ધર્મ કરનારા કેટલાં ? મોક્ષપ્રાપ્તિ માટે સત્પુરુષની આવશ્યકતા છે. પ્રાગ્જ્ઞ ભગતની જેમ ગુરુના ચરણમાં ‘અહં’ ભાવ અર્પણ કરી દેવો જોઈએ. સાચા સંત અને સાચા શિષ્યનો મેળાપ થવો તે દુર્લભ ઘટના છે. ગુરુ સંવેદનપૂર્ણ હોય છે. તેઓ આપણને શક્તિ અને પ્રેરણા આપે છે. સમતા અને નિઃસ્પૃહતા એ ગુરુના લક્ષણો છે.

પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજીએ ‘શ્રી મોક્ષમાળા’ શિક્ષાપાઠ ૧૦૧ના આધારે સ્વાધ્યાય આપતા જણાવ્યું કે સત્પુરુષના ચરિત્રરહસ્યને પામૃતું તે સૌથી દુષ્કર ભાબત છે. તેનું ફળ પરમાત્મપદની પ્રાપ્તિ છે. ભગવાનની ‘મીનીએચર કોપી’ એટલે સત્પુરુષ. સદ્ગુરુમાં રહેલાં અલોકિક ગુણોને ઓળખીને તેને જીવનમાં ગ્રહણ કરવાં. આધ્યાત્મિક સાધનામાં આગળ વધવા માટે એકાંતવાસ, મૌન તથા પાયાભૂત તત્ત્વોનું પરિજ્ઞાન આવશ્યક છે. આપણી દાસ્તિ વિશાળ બનાવવી. દોષદર્શન નહિ પણ ગુણદર્શન કરીએ. મહાપુરુષોના જીવનચિત્ર વાંચવાં, તેઓ સાથે પ્રીતિ કરવી. મૈત્રી આદિ ચાર ભાવનાઓનો જીવનમાં પ્રયોગ કરવો. જેણે મન જત્યું તેણે સર્વ જત્યું. સાચું જ્ઞાન અને સાચા સંયમથી મોક્ષની સિદ્ધિ થાય છે. વ્યવહાર દાસ્તિનો સ્વીકાર કરવાની સાથે નિશ્ચય દાસ્તિને મુખ્ય કરવી જોઈએ. જીવ અને શિવ વચ્ચે ભેદ કરનાર મન છે. ભક્તિનો માર્ગ શ્રેષ્ઠ અને સલામત છે. સુખની પ્રાપ્તિ માટે પરધર (બહારમાં) બહુ દોર્યા, પણ સુખ મળ્યું નહિ, હવે સ્વધર (આત્મા)માં આવો, ત્યાં સાચું સુખ છે.

ભક્તિ સંગીત : શિબિર દરમિયાન રાષ્ટ્રીય સ્વયંસેવક સંઘના જોધપુર જિલ્લાના પ્રચારક, પ્રખર દેશભક્ત, અનેક ધાર્મિક પદોના રચયિતા, ત્યાગી બા.બ્ર.આદ. શ્રી નંદલાલજી તથા યુવાસાધક ભક્તિવૃદ્ધ ભાવવાહી ભક્તિ પીરસીને સૌને પ્રભુ-ગુરુમય બનાવ્યા હતા.

પ્રક્રીષ્ટ : શિબિર સમાપન વેળાએ પૂજ્ય બહેનશ્રી ડૉ. શર્મિષ્ઠાબેને જણાવ્યું કે શિબિર પૂરી નથી થઈ, સાધનામાં આગળ વધીએ તે શિબિરનું ધેય છે. શિબિર દરમિયાન ધ્યાન, પ્રાતઃકાળીન ભક્તિ, જિનાભિષેક, પૂજા, આરતી, શ્રી બૃહદ્દ આલોચના જેવા કાર્યક્રમો યોજાયા હતા. શિબિર દરમિયાન સંસ્થાના પ્રકાશનો, ડી.વી.ડી., વી.સી.ડી. તથા ‘દિવ્યધ્વનિ’ પર સંસ્થા દ્વારા ૫૦% ડિસ્કાઉન્ટ જાહેર કરવામાં આવ્યું હતું. શિબિર દરમિયાન આદ.

શ્રી ભીજાભાઈ પટેલ (શ્રી ભગવતી ઓફસેટ, બારડોલપુરા, અમદાવાદ) તરફથી સંતના ચિત્રપટની પ્રભાવના તથા ચેતાઈ સ્થિત મુમુક્ષુઓ આદ. શ્રીમતી સરલાબેન બજુલભાઈ પારેખ, આદ. શ્રીમતી મીનાબેન કિરણભાઈ તુરભિયા તથા આદ. શ્રીમતી વીણાબેન કમલેશભાઈ ગોસલિયા તરફથી નોટબુક - પેનની પ્રભાવના કરવામાં આવી હતી. શિબિર દરમિયાન સ્વામિવાત્સલ્યનો લાભ આપનાર દાનવીર મહાનુભાવો તથા શિબિરની સફળતા માટે સહયોગ આપનાર સૌ કોઈને સંસ્થા સાભાર ધન્યવાદ પાઠવે છે.

સંસ્થામાં ‘સમ્યગ્દર્શન’ વિષય આધારિત લેખિત પરીક્ષા સંપત્તિ

મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનોની જ્ઞાનની આરાધના થાય, તત્ત્વાભ્યાસ થાય તેમજ ‘સમ્યગ્દર્શન’ જેવા ગહન વિષયની સાંગ્ઘોપાંગ માહિતી મળે તે હેતુથી તા. ૧૦-૭-૨૦૧૪ના રોજ ‘સમ્યગ્દર્શન’ વિષય આધારિત લેખિત કસોટી યોજાઈ હતી. ઘણા મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનોએ લેખિત કસોટીમાં ભાગ લીધો હતો. આ વિષયનો અભ્યાસક્રમ તૈયાર કરવામાં, પ્રશ્નપત્ર કાઢવામાં તથા ચકાસવામાં પ્રજ્ઞાવંત સાધક આદ. બા.બ્ર.શ્રી સુરેશજીએ ઘણો પ્રેમપરિશ્રમ લીધો હતો; જે બદલ સંસ્થા તરફથી તેઓને સાભાર ધન્યવાદ પાઠવીએ છીએ. લેખિત પરીક્ષામાં ભાગ લેનાર સર્વ મુમુક્ષુઓને ધન્યવાદ. પ્રથમ દશ કમાંક મેળવનાર મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનોના નામ નીચે મુજબ છે :

(૧)	આદ. શ્રી કપિલભાઈ	૮૭.૫	(૬)	આદ. શ્રી ભારતીબેન મહેતા	૮૨
(૨)	બા.બ્ર.આદ.શ્રી છાયાબેન	૮૬.૫		બા.બ્ર.આદ.શ્રી જનકબેન	૮૨
	બા.બ્ર.આદ.શ્રી અલકાબેન	૮૬.૫	(૭)	આદ. શ્રી વીણાબેન ખંધાર	૮૧.૫
(૩)	આદ.શ્રી જિતેન્દ્રભાઈ (કોટડા)	૮૪.૫	(૮)	આદ.શ્રી રમણભાઈ શાહ	૮૦.૫
(૪)	આદ.શ્રી મહેન્દ્રભાઈ ખંધાર	૮૪		(ગાંધીનગર)	
	આદ.શ્રી પ્રવીણભાઈ મહેતા	૮૪	(૯)	આદ.ડૉ. રાગીણીબેન	૮૦
(૫)	પૂજ્ય બહેનશ્રી	૮૩.૫	(૧૦)	આદ. શ્રી તરલાબેન બાવીસી	૮૮
	આદ. શ્રી સંધ્યાબેન	૮૩.૫		આદ.શ્રી મિતેશભાઈ એ. શાહ	૮૮

સંસ્થાના વિવિધ વિભાગોમાં આર્થિક સહયોગ આપનાર દાનવીર મહાનુભાવો

સંસ્થાના વિવિધ વિભાગોમાં આર્થિક સહયોગ આપનાર નીચેના દાનવીર મહાનુભાવોને સંસ્થા સાભાર ધન્યવાદ પાઠવે છે :

● સંતકુટિર :

૧.	આદ. શ્રી જ્યેન્દ્રભાઈ હીરાલાલ ખારાવાલા, અમદાવાદ	૧૧,૦૦,૦૦૦/-
૨.	આદ. શ્રી સુવાણિબેન જ્યેશભાઈ જૈન પરિવાર, બેંગલોર	૫,૦૦,૦૦૦/-
૩.	આદ. શ્રી મીનાબેન કિરણભાઈ તુરભિયા, ચેતાઈ	૧,૫૧,૦૦૦/-
૪.	આદ. શ્રી સરલાબેન બજુલભાઈ પારેખ, ચેતાઈ	૧,૫૧,૦૦૦/-
૫.	આદ. શ્રી નેમીલાબેન ગગનેશભાઈ ભોગીભાઈ સંધવી, ચેતાઈ	૧,૦૧,૦૦૦/-
૬.	આદ. શ્રી વીણાબેન કમલેશભાઈ ગોસલિયા, ચેતાઈ	૧,૦૧,૦૦૦/-
૭.	શ્રીમતી શાંતાબેન પ્રવીણચંદ્ર સંધવી પરિવાર, હ.આદ. શ્રી પ્રકાશભાઈ સંધવી, મુંબઈ	૧,૦૦,૦૦૦/-
૮.	આદ. શ્રી દીનાબેન નીતિનભાઈ પારેખ, મુંબઈ	૫૦,૦૦૦/-
૯.	આદ. શ્રી પ્રવીણભાઈ મંજુલાબેન પટેલ, યુ.એસ.એ.	૫૦,૦૦૦/-

● મેડિકલ સેન્ટર :

૧.	સ્વ. લલિતભાઈ શામળદાસ શાહના આત્મશ્રેયાર્થે શ્યામલ સુયોગ ટ્રસ્ટ, અમદાવાદ.	૧,૦૩,૫૦૦/-
૨.	શ્રીમતી રંજનબેન તરુણભાઈ શેઠના આત્મશ્રેયાર્થે હ.આદ.શ્રી તરુણભાઈ શેઠ, રાજકોટ	૨૧,૦૦૦/-
૩.	આદ.શ્રી દિનેશભાઈ એસ. બાવીસી, રાજકોટ	૧૫,૦૦૦/-

● ગુરુકુણ :

૧.	આદ. શ્રી વિનયકુમાર પી. શાહ, કોયડન, યુ.કે.	૨,૦૦,૦૦૦/-
૨.	આદ. શ્રી સ્નેહલતાબેન પી. પાટલીઆ, લંડન, યુ.કે.	૧,૦૦,૦૦૦/-
૩.	આદ. શ્રી અતલફ અને જ્યોત્સનાબેન સામજી, લંડન, યુ.કે.	૧,૦૦,૦૦૦/-
૪.	આદ. શ્રી લવણાલતાબેન શાહ, નોર્થવુડ, યુ.કે.	૧,૦૦,૦૦૦/-
૫.	આદ. શ્રી હર્ષદરાય સંઘરાજકા, મીડલસેક્સ, યુ.કે.	૧,૦૦,૦૦૦/-
૬.	આદ. શ્રી અભિષાબેન મનિષભાઈ શાહ, બરોડા	૧,૦૦,૦૦૦/-
૭.	આદ. શ્રી આગમ કિશોરભાઈ શેઠ, યુ.એસ.એ.	૬૦,૦૦૦/-
●	આ ઉપરાંત આદ. શ્રી શાંતિલાલ સી. મહેતા પરિવાર, મુંબઈ તરફથી મંદિરના ધ્વજારોહણ નિભિતો રૂ. ૨૦,૦૦૦/- નોંધાવેલ છે.	

=**ભારતમાં ચાતુર્મસ દરમિયાન બિરાજમાન જૈન સાધુ-સાધ્વી ભગવંતોની યાદી**=

અમને પ્રામ થયેલ માહિતી અનુસાર ચાતુર્મસ દરમિયાન બિરાજમાન જૈન સાધુ-સાધ્વીજી ભગવંતોની યાદી નીચે મુજબ છે :

- પૂજય આચાર્યશ્રી વિદ્યાનંદજી મહારાજ - શ્રી કુંદકુંદભારતી, ન્યૂ ડિલ્હી
- પૂજય આચાર્યશ્રી વિદ્યાસાગરજી મહારાજ - વિદ્ધિશા (મ.પ્ર.)
- પૂજય આચાર્યશ્રી વર્ધમાનસાગરજી મહારાજ - કિશનગંજ (જિ. અજમેર) રાજસ્થાન
- પૂજય આચાર્યશ્રી વિરાગસાગરજી મહારાજ - શ્રેયાંસગિરિ (જિ. પન્ના) મ.પ્ર.
- પૂજય આચાર્યશ્રી પુષ્પદંતસાગરજી મહારાજ - પુષ્પગિરિ, મ.પ્ર.
- પૂ. આચાર્યશ્રી સુકુમાલનંદીજી મહારાજ - ગુરુકુણ કેસરિયાજી, રાજસ્થાન
- પૂ. આચાર્યશ્રી સુનિલસાગરજી મહારાજ - પાર્લેપોઈન્ટ, સૂરત, ગુજરાત
- પૂ. આચાર્યશ્રી શાનસાગરજી મહારાજ - બડાગાંવ (જિ. બાગપત) ઉ.પ્ર.
- પૂ. આચાર્યશ્રી અભિનંદનસાગરજી મહારાજ - ગડીપરતાપુર (જિ. બાંસવાડા) રાજસ્થાન
- પૂ. આચાર્યશ્રી કનકનંદીજી મહારાજ - ઉદ્યપુર (રાજસ્થાન)
- પૂ. આચાર્યશ્રી ગુમિનંદજી મહારાજ - ન્યૂ ડિલ્હી
- પૂ. આચાર્યશ્રી સંભવસાગરજી મહારાજ - ત્રિયોગ આશ્રમ, સમેતશિખરજી, ઝારખંડ
- પૂ. ગચ્છાધિપતિ આચાર્ય શ્રી જયધોષસૂરીશ્વરજી મ.સા. - આંબાવાડી, અમદાવાદ
- પૂ. ગચ્છાધિપતિ આચાર્ય શ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજી મ.સા. - શાંતિવન, પાલડી, અમદાવાદ.
- પૂ. આચાર્ય બા.બ્ર.શ્રી વીરેન્દ્રજી સ્વામી (દરિયાપુરી સ્થા. સંપ્રદાય) મણિનગર, અમદાવાદ.
- પૂ. ગચ્છાધિપતિ આચાર્યશ્રી ભાવચંદ્રજી સ્વામી (અજરામર સંપ્રદાય) લીંબડી (જિ. સુરેન્દ્રનગર)
- પૂ. ગચ્છાધિપતિ આચાર્યશ્રી ઉત્તમકુમાર મહારાજ (ગોપાલ સંપ્રદાય) દુવા, જિ. સુરેન્દ્રનગર

- પૂ. આચાર્યશ્રી મહાશ્રમણજી (તેરાપથી સંપ્રદાય) - ન્યૂ દિલ્હી
- પૂ. ગચ્છાધિપતિ આચાર્યશ્રી વિજય હેમપ્રભસૂરીશ્વરજી - સાબરમતી, અમદાવાદ.
- પૂ. ઉપાધ્યાયશ્રી નિર્ભયસાગરજી મહારાજ - નવગામા (બાંસવાડા) રાજ્યસ્થાન
- પૂ. રાષ્ટ્રસંત આચાર્યશ્રી પદ્મસાગરસૂરીશ્વરજી મ.સા. - નાકોડા, રાજ્યસ્થાન
- પૂ. આચાર્યશ્રી નવરતનસાગરસૂરીશ્વરજી મ.સા. - નારણપુરા, અમદાવાદ
- પૂ. આચાર્યશ્રી પ્રદુમનસૂરીશ્વરજી મ.સા. - પરિમલ જૈન સંઘ, અમદાવાદ.
- પૂ. આચાર્યશ્રી યુગભૂષણસૂરીશ્વરજી મ.સા. - સેટેલાઈટ, અમદાવાદ
- પૂ. આચાર્યશ્રી અરુણોદયસાગરસૂરીશ્વરજી મ.સા. - નારણપુરા, અમદાવાદ
- પૂ. આચાર્યશ્રી ગુણરતનસૂરીશ્વરજી મ.સા. - એલિસબ્રીજ, અમદાવાદ
- પૂ. આચાર્યશ્રી યશોવિજયજી મ.સા. - માંગા (CR), મુંબઈ
- પૂ. આચાર્યશ્રી નયવર્ધનસૂરીશ્વરજી મ.સા. - પાલીઠી, અમદાવાદ
- પૂ.પં. શ્રી ભુવનસુંદરવિજયજી મ.સા. - ખાનપુર, અમદાવાદ
- પૂ. આચાર્ય શ્રી વિજય અભયચંદ્રસૂરીશ્વરજી મ.સા. - વાસણા, અમદાવાદ
- પૂ. આચાર્યશ્રી કલ્યાણસૂરીશ્વરજી - મણિનગર, અમદાવાદ
- પૂ. આચાર્યશ્રી જ્યેરતનસાગરસૂરીશ્વરજી મ.સા. - પાલિતાણા
- પૂ. આચાર્યશ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજી મ.સા. - પાલિતાણા
- પૂ. આચાર્યશ્રી હેમપ્રભસૂરીશ્વરજી મ.સા. - પાલિતાણા
- પૂ. આચાર્યશ્રી. રત્નસુંદરસૂરીશ્વરજી મ.સા. - ઔરંગાબાદ (મહારાઝ)
- પૂ. કાંતિકારી મુનિશ્રી તરુણસાગરજી મહારાજ - રોહિણી, દિલ્હી
- પૂ. મુનિશ્રી પ્રબલસાગરજી મહારાજ - સોલા, અમદાવાદ
- પૂ. મુનિશ્રી ચંદ્રગુમસાગરજી મહારાજ - જયપુર, રાજ્યસ્થાન
- પૂ. તપસ્વી બા.બ્ર. શ્રી રાજેન્દ્રમુનિ મ.સા. (દરિયાપુરી સ્થા. સંપ્રદાય) બોરીવલી (વે) મુંબઈ
- પૂ. કવિવર્ય અપૂર્વમુનિ મ.સા. (દરિયાપુરી સ્થા. સંપ્રદાય) કૃષ્ણનગર, ભાવનગર.
- પૂ. વરિષ્ઠશ્રી ભાસ્કરજી સ્વામી (અજરામર સંપ્રદાય) લીંબડી, જિ. સુરેન્દ્રનગર
- પૂ. ડૉ. મુનિરાજશ્રી ચિંતનચંદ્રજીસ્વામી (અજરામર સંપ્રદાય) - અંકુર સોસા., અમદાવાદ
- પૂ. ડૉ. મુનિરાજશ્રી નિર્જનચંદ્રજીસ્વામી (અજરામર સંપ્રદાય) - ઈન્દૌર (મ.પ.)
- પૂજ્યશ્રી પારસમુનિ - અહમદનગર (મહારાઝ)
- પૂજ્યશ્રી ધીરજમુનિ - કાંદીવલી, મુંબઈ
- પૂજ્યશ્રી નભમુનિ - દેવલાલી, મહારાઝ
- પૂજ્ય મુનિશ્રી હિતરુચિવિજયજી મ.સા. - શાહીબાગ, અમદાવાદ
- પૂ. ગણીની પ્રમુખ જ્ઞાનમતિ માતાજી - હસ્તિનાપુર, મેરઠ, ઉ.પ.
- પૂ. આર્થિકા પૂર્ણમતિ માતાજી - બાંસવાડા, રાજ્યસ્થાન
- પૂ. બા.બ્ર.શ્રી મધુબાઈ મ.સ. (દરિયાપુરી સ્થા. સંપ્રદાય) કલોલ
- પૂ. બા.બ્ર.શ્રી કરુણાબાઈ મ.સ. (દરિયાપુરી સ્થા. સંપ્રદાય) ઘાટલોડિયા, અમદાવાદ

વિના મૂલ્યે પથરીની દવા

કીડની કે મૂત્રમાર્ગમાં થયેલી પથરી દૂર કરવા માટેની આ અસરકારક દવા છે. તદ્દન નિર્દ્દિષ્ટ અને કંઈ પણ આડઅસર વગરની આયુર્વેદિક દવા છે. ‘આદર્શ અમદાવાદ’ દ્વારા સેવાર્થી વિનામૂલ્યે વિતરણ કરવામાં આવે છે. દર્દી દવા લેવા આવે ત્યારે તેમને થયેલી પથરી અંગેનો લેબોરેટરીનો તાજેતરનો રિપોર્ટ સાથે લાવવો જરૂરી છે. આ અંગે આદ. શ્રી મહેશભાઈ શાહ (મો. ૭૪૦૫૮૭૫૭૨૫)નો સંપર્ક કરવો અથવા ‘આદર્શ અમદાવાદ’ (ફોન : ૨૬૫૬૫૪૧૮, ૬૫૨૧૫૨૫૪) પર સંપર્ક કરવા વિનંતી છે.

પૈરાગ્ય સમાચાર

[૧] રાજકોટ : આપણી સંસ્થામાં વર્ષો સુધી અવારનવાર ધર્મસાધના માટે પધારતા, રાજકોટ નિવાસી શ્રીમતી રંજનબેન તરુણભાઈ શેઠનું તા. ૧૯-૭-૨૦૧૪ના રોજ ૭ વર્ષની વયે દેહાવસાન થયું છે. તેઓ સ્વ. સુર્યકાંતભાઈ શેઠના બાહેન હતા.

સ્વ. રંજનબેન પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજી તથા અન્ય સંતોના સત્સંગનો જીવનભર લાભ લીધો હતો. શ્રીમદ્ રાજયંત્ર જ્ઞાનમંદિર, રાજકોટ મુકામે પણ તેઓ સત્સંગ અર્થે નિયમિત જતા હતા. સરળતા, પ્રસન્નચિત્ત, શાંત સ્વભાવ, ધર્મ પ્રતેનો પ્રેમ, વિનય - એ તેઓશ્રીના બ્યક્ઝિતત્વની ધ્યાનાકર્ષક વિશેષતાઓ હતી. તેઓશ્રીએ પરમકૃપાળુદેવના વચ્ચનામૃતજી તથા સત્તશાસ્ત્રોનો સારો અભ્યાસ કર્યો હતો.

અંતસમય પૂર્વે આશરે ૧૨ કલાક સંથારો ધારણ કરી શાંતિપૂર્વક તેઓએ નશ્વર દેહનો ત્યાગ કર્યો. સદ્ગતના આત્માને પ્રભુ શાશ્વત શાંતિ અર્પે અને તેઓ શીધ્રતાથી પરમપદને પ્રાપ્ત કરે તેવી સમસ્ત કોબા પરિવારની પ્રભુને હદ્યપૂર્વકની ગ્રાર્થના છે.

[૨] ગાંધીનગર : આપણી સંસ્થામાં અવારનવાર પધારીને સત્સંગ-ભક્તિનો લાભ લેતા તથા પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજી તથા પૂજ્ય બાહેનશ્રી પ્રત્યે અત્યંત અહોભાવ ધરાવનાર શ્રીમતી ગુણવંતીબેન રમણભાઈ શાહનું અખાઠ વદ-૧૩, તા. ૨૪-૭-૨૦૧૪ના રોજ ૬૬ વર્ષની વયે હદ્યરોગના હુમલાને કારણે દેહાવસાન થયું છે.

સંસ્થામાં સ્વાધ્યાયહોલના નિર્માણ બાદ તેઓ વધુને વધુ સત્સંગનો લાભ લેતા રહ્યા. ધરના સામાજિક પ્રસંગોમાં સગા-સ્નેહીઓને પૂજ્યશ્રીના સત્સંગનો લાભ મળે તે માટે તેઓ સદ્ગુરૂ પ્રયત્નશીલ રહેતા. તેઓના સુપુત્રી પ્રજ્ઞાબેનના લગ્નપ્રસંગે કોબાના મુમુક્ષુઓ સાથે પૂજ્યશ્રીએ પધારીને પારાવણ, ભક્તિ તથા સત્સંગનો લાભ આપ્યો હતો; જેનાથી સમસ્ત સમાજ ખૂબ પ્રભાવિત થયો હતો. તેઓ સોનગઢ મુકામે પણ સાધના અર્થે રહેતા હતા. ત્યાંના નિવાસસ્થાને પણ પૂજ્યશ્રીએ પગલા કર્યા હતા. સ્વ. ગુણવંતીબેન પૂજ્યશ્રીના ઉપકારોનું વારંવાર સ્મરણ કરતા હતા. નિવૃત્તિસ્થળોએ સાધના કરવાની તીવ્ર ભાવનાને તેઓએ સાકાર સ્વરૂપ આપ્યું હતું. સરળતા, નમૃતા, મીતભાષી, ધર્મપ્રેમ, વિવેક, શાંત સ્વભાવ જેવા અનેક સદ્ગુણોથી તેઓએ પોતાની જીવનવેલને નવપત્રલિંગિત રાખી હતી. આદ. શ્રી રમણભાઈ પણ આપણી સંસ્થામાં અવારનવાર પધારીને સત્સંગ-ભક્તિનો લાભ લે છે.

સ્વ. ગુણવંતીબેનને શેષ જીવન કોબામાં રહીને આરાધના કરવાની ઈશ્વરી હતી. સ્વર્ગસ્થનો આત્મા પોતાની સાધનાને આગળ ધ્યાન ધ્યાન અને જીવનું અંતિમ લક્ષ્ય પરમપદ (મોક્ષ)ને પ્રાપ્ત કરે તેવી સમસ્ત કોબા પરિવારની પ્રભુને હદ્યપૂર્વકની ગ્રાર્થના છે.

અધ્યાત્મ

'ક્ષમા' એ મોક્ષનો ભવ્ય દરવાળો છે. એ ક્ષમાને પાંચ પ્રકારમાં વિભાજિત કરી શકાય.

- (૧) માતા, પિતા, શોઠ વગેરે ઉપકારી છે એમ સમજુણું સહિન કરવું તે ઉપકાર ક્ષમા.

(૨) જો હું કોઈ કરીશ તો સામેદાળો મને હેરાન કરી દે એવો બળદાન છે, માટે મારે તેની સાથે ક્ષમા રાખવામાં જ મજા છે એમ વિચારવું તે અપકાર ક્ષમા.

(૩) જો હું કોઈ કરીશ તો મને જ નુકસાન થયાનું છે. સામાજિક કોઈ તરીકેની છાપ પડશે. પરતોકમાં દુર્ગતિમાં જરૂર પડશે. ઘણું દુઃખ સહિન કરવું પડશે, તોમ માનીને ક્ષમા રાખવી તે વિપાકક્ષમા.

(૪) મારા પ્રભુની આજ્ઞા છે કે ક્ષમા રાખવી. માટે તેમાં કોઈ ફેરફાર કરાય જ નહીં એમ માનીને ક્ષમા રાખવી તે વચનક્ષમા.

(૫) ક્ષમા એ તો મારો ધર્મ છે, મારો સ્વભાવ છે. એને હું કઈ રીતે છોડી શકું ? જ્યું ચંદનને કોઈ કાપે, ઘસે કે બાળો તો તે કદી પોતાની સુગંધનો ત્વાગ કરે છે ? જેમ સુવાસ એ ચંદનનો સ્વભાવ છે તેમ ક્ષમા મારો સ્વભાવ છે, આવો ભાવનાથી રહેતી ક્ષમા તે જલજલક્ષમા.

સંસ્કારમાં આપણો કેટલું સહન કરવું પડે છે ! આપણાથી ઉપરોનો ગુરુસો સહન કરવો પડે છે, કમાઉ દીકરાનો રૂઆબ સહન કરવો પડે છે, દવાની કડવાશ સહન કરવી પડે છે, તો ખાયિમાં ઘાત્માને અનંત લાભ આપનાર કષ્ટને સહન નહીં કરીએ ? કોઈના કડવા વેણ સહન નહીં કરીએ ? જરૂર કરીએ.

- કોધ જો કાખુમાં, તો મન સાદા આખુમાં !
  - સાંવલણીનો સાંભળો સાંદેશ, કષમા પહોંચાડે રિઝ્ડોને દેશ.
  - ક્રમા છે વીરોનું ભૂપણા, ટાળે છે આત્માનું દૂધણા;
કરે છે કર્માનું શોપણા, ઉજવીયે સાચા પર્યુધણા.
  - કોધ જુતે તે જગ જુતે, વાણી-વર્તન ધાય પ્રીતે,
સાદા રહે મરાણ ધિતે, જાની કહે આત્મહિતે.
  - અહુંકાર છે ભાર ભેજાનો, જે દોષ જોવે છે બોજાનો;
નમી જાય તો ખૂટે ખજાનો, મળી જાય મૌદ્ધ મજાનો.
  - આ છે મહાવીરનું શારાન, જમાવી દો તેમાં આસાન;
ધાય ભૂલો તો કરો શમાધના, બિવદ્ધમણ કરો રામધન.
  - પર્યુધણાનો પ્રાર્થ ક્રમાના દાન, જે ન ખમાયે તે ગણાય નાદાન.
  - Forget and Forgive is the favourite formula of
friendship to all. Anger is Danger.

Registered under RNI No. : GUJGUJ/2008/25883
Permitted to post at Ahmedabad PSO on 15th of every month under Postal
Regd. No. : GAMC - 309/2012-14 issued by SSP Ahmedabad valid upto 31-12-2014
Publication Date 15th of every month

લાભીનું
સંસ્કૃત
દિવાળી પુસ્તિકા
‘જીવન-માધ્યાર્થ’ નું
મુખ્યપૂજા

લાભીનું

આ અંકના વિરિષણ સહયોગી દાતા

‘દિવ્યાધ્યનિ’ ઓગસ્ટ - ૨૦૧૪ના અંક માટે રૂ. ૧૧,૦૦૦/-નો આર્થિક સહયોગ

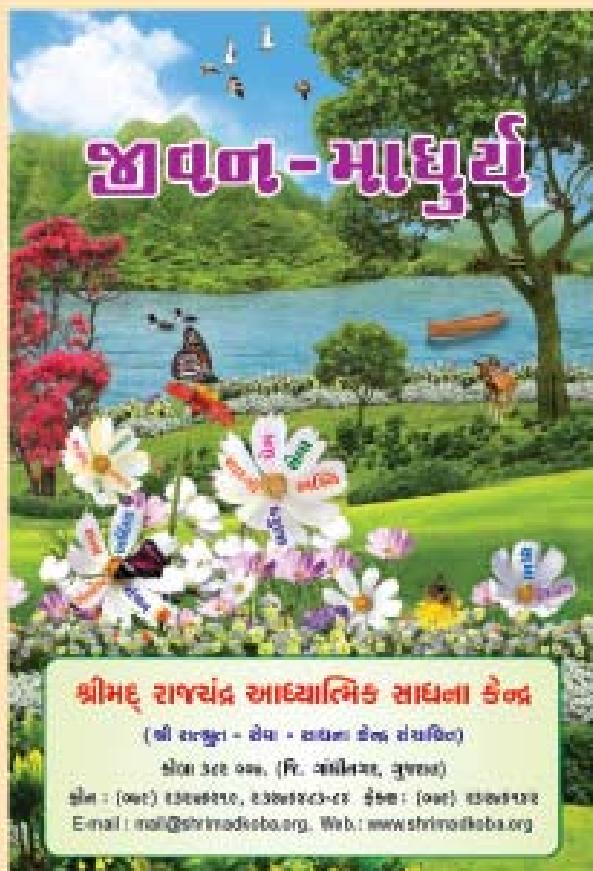
૧ આદ. શ્રી પ્રવીણભાઈ તથા આદ. શ્રી ઉધાલેન સોનેજી, હુસ્ટન (યુ.એસ.એ.)
તરફથી પ્રાપ્ત થયેલ છે. સંસ્કૃત તેઓક્ષીના આ ‘જ્ઞાનદાન’ની અનુમોદના કરે છે.

‘દિવ્યાધ્યનિ’ ઓગસ્ટ - ૨૦૧૪ના અંક માટે રૂ. ૧૧,૦૦૦/-નો આર્થિક સહયોગ

૨ સ્વ. શ્રીમતી હીરાલક્ષ્મીબેન નાથાલાલ શાહની પુરુષસ્મૃતિમાં,
(યુ.એસ.એ.માં વસતા તેઓના દીકરા-દીકરીઓ)
તરફથી પ્રાપ્ત થયેલ છે. સંસ્કૃત તેઓક્ષીના આ ‘જ્ઞાનદાન’ની અનુમોદના કરે છે.

Printed & Published by Smt. Dr. Sharmisthaben M. Soneji on Behalf of
Shrimad Rajchandra Adhyatmik Sadhana Kendra, Koba - 382 007. Dist.
Gandhinagar (Gujarat). Printed at Bhagwati Offset, 16/C, Bansidhar Estate,
Bardolpura, Ahmedabad - 380 004. Editor : Shri Mitesh A. Shah

દિવ્યાધ્યનિ (ઓગસ્ટ - ૨૦૧૪)

શ્રીમદ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર

(બી. સાન્સ્કૃત - સંસ્કૃત - ગુજરાતી લિંગ, લાંગિલ)

સૌંદર્ય કાર્ય. (સી. કોર્પોરેશન, ગુજરાત)

ફોન : (૦૭૯) ૩૮૬૬૬૬૦૦, ૩૮૬૬૬૬૫૫૫૫ | ફૈસ્ટ : (૦૭૯) ૩૮૬૬૬૬૫૫

E-mail : mail@shrimatkoba.org, Web : www.shrimatkoba.org